

EVANGÉLIKUS Életo

Az orgonazene
igehirdetés

Testamentum
- Luther Márton
végrendeletéről

Újra érkezett
az ültetés ideje

Kéthetente megjelenő magazin | ára: 600 Ft | 82. évfolyam, 37-38. szám | 2017. szeptember 24. | Evangélikus.hu

ÉRTJÜK EGYMÁST?

Nyomozz velünk!

16.

NYOMKERESŐ

KÉSZSÉGFEJLESZTŐ TÁBOR

2017.10.27-10.30. PILISCSABA

WWW.KOSZI.NET

Építő és romboló hálózatok

Régen elmúltak már a wittenbergi magyar napok, amikor jó volt külhonban is érezni, hogy fontosak vagyunk, számolnak velünk. Ezt az érzést igyekszünk még egyszer visszaidézni, amikor közreadjuk Pröhle Gergely Luther Márton végrendeletéről szóló és a reformátor kedves városában elhangzott előadásának szövegét. Egyházunk egyik legbecsesebb kincse a hitújító saját kézzel írott testamentuma, amely kalandos úton jutott a birtokunkba. Az irat Luther családja és szeretett felesége iránt érzett mélységes felelősségtudatról tanúskodik egy olyan szörványegyházban, amelynek tagjai máig legalább annyira fontosnak tartják a személyi kötések megtartó és gyümölcsöző hálóját, mint a szervezeti rendet.

És ha már az emberi kapcsolatok megtartó szövevényéről esett szó, fel kell hívnunk a figyelmet a Zászkaliczky Tamás orgonaművésszel készült interjúra. Családneve okán aligha kell őt bemutatni a magyarországi evangélikus közösségnek, hiszen a família jó néhány generáció óta része közösségünk spirituális és kulturális életének. A muzsikás most arról beszél, hogy a templomi orgonazenének nem csupán a gyülekezet énekének kísérete, illetve a hívek gyönyörködtetése a feladata, hanem az is, hogy közvetlen kapcsolatot létesítsen Istennel. Az orgonamuzsika lényegében igehirdetés,

és talán az a legcsodálatosabb tulajdonsága, hogy az is megérti, aki nem beszéli a gyülekezet nyelvét.

A muzsikát Luther helyezte méltó helyére a templomban, s ezzel óriási hatást gyakorolt a zeneművészet fejlődésére. De legalább ennyire meghatározta a reformáció s különösen a reformáció által képviselt értékrend Európa, sőt a világ közgazdaságának fejlődését. Erről tartott előadást a budavári evangélikus szabadegyetemen Bod Péter Ákos. A közgazdászprofesszor, volt miniszter és jegybankelnök arról beszélt, hogy egészen a 19. századig a klasszikus kapitalizmus magában hordozta a protestantizmusnak a munka becsületére, a tisztességes üzletmenet-re és az egymással szemben gyakorolt korrekt gazdasági magatartásra vonatkozó erős etikai normáit. Az embert semmibe vevő, a kapcsolati hálót összetartó korrupciót megtűrő és a mindenáron való haszonszerzést kizárólagos célnak tekintő vadkapitalizmus csak ezután következett. A professzor szerint a mai Magyarország gazdasága ugyancsak magán viseli ezeket a riasztó jellemvonásokat. Úgy fogalmazott: az egyházaknak fontos szerepük lehet abban, hogy visszavezessék a társadalmat és a gazdaságot a hosszabb távon a jelenleginél eredményesebb működéssel kecsegtető protestáns értékekhez. Egy a fontos – tette hozzá –, csak a döntéseket bizzuk a politikusokra, az értékeket soha!

■ I. L. L.

Visszatért a bobai iskola

Újra evangélikus oktatási intézményként működik tovább Bobán az egyházközség egykori elemi iskolája. Krámer György, egyházunk országos irodájának igazgatója köszöntőjében elmondta:

az iskola célja az, hogy a gyerekek szemét rányissa a világra és Isten ígéjére, és ehhez az egyház s annak tanintézménye kiszámítható háttérrel biztosít.

8. oldal

Hitvallás hangjegyekkel

Új kantáta megalkotásával köszöntötte a reformációi emlékét a Kossuth-díjas Tillai Aurél. A zeneszerző művét a pécsi Kodály Központban mutatták be. Ecsedi Zsuzsa egyházenész az ese-

ményről szóló tudósításban értő műelemzéssel méltatja a hazai zenekultúráért sokat fáradozó alkotót, aki generációkat nevelt a kóruséneklés szeretetére.

16. oldal

Újra elérkezett az ültetés ideje

Kitartásra és plántálásra biztat észtsországi beszámolójában Fabiny Tamás püspök, aki az észts evangélikusoknál vendégeskedett. Írásából kiderül, hogy bármennyire hihetetlen, tőlünk északra egyes lutheránus közösségeknek még ma is küzdelmet kell folytatniuk azért, hogy nők is elláthassák a lelkeszi szolgálatot. Ugyanakkor az Észtsországban élő és hitüket máig megtartó, egykor Kárpátaljáról elvándorolt magyarok között tapasztaltak mindnyájunknak jó példát mutatnak. Az pedig végképp lelket melengető, hogy az egyik istentisztelet keretében hat fiatal felnőttet is megkereszteltek, akik a helyi szokáshoz híven és a jövőre gondolva egy-egy fát is elültettek a templom kertjében.

39. oldal

Láthatóan evangélikus

FOTÓ: MAGYARI MÁRTON

Klenk Pálné Erzsi néni nyugdíjas, a gyülekezet korábbi pénztárosa – Penc. Vallom, hogy meg kell becsülni azokat az értékeket, amelyeket kaptunk. Ilyen a család, de ha közösségről beszélünk, akkor a „nagyobbik családot” sem felejthetjük el, amely a gyülekezet. Mi már gyerekként természetesnek vettük, hogy templomba megyünk. Édesanyám esténként nem meséket olvasott nekünk, hanem bibliai történeteket mondott. Így már kisgyermekként szinte kívülről tudtuk a Szentírás történeteinek zömét. Az evangélikus közösség éneklő gyülekezet. Családom is jó énekes volt, én is szerettem énekelni. Amikor az istentiszteletről hazaértünk, az ünnepi ebédet követően az egész család – szlovákul és magyarul is – közösen énekelt. Így az énekeket is mind megtanultam. A nógrádi kegyesség életforma. Természetes odatartozást jelent, azaz a Szentírást komolyan vesszük, és az üzenetét megéljük. Bár a hagyományaink mára már kopnak, de még most is, ha ünnep van, akkor majdnem az összes evangélikus összejön a templomban. Egyértelmű számomra, hogy nekem van Bibliám, gyülekezetem és lelkészem. Nekem itt kell megtalálnom az Istenhez vezető utat.

A mai evangélikus arcképcsarnok az interneten a lathatoan.reblog.hu és a [facebook.com/lathatoan.evangelikus](https://www.facebook.com/lathatoan.evangelikus) címen érhető el.

Angyalfa-tábor börtönviselt szülők gyermekeinek

Az Angyalfa Alapítvány idén is húsz börtönviselt szülő gyermekének nyújtott táborozási lehetőséget Mátraszentimrén, a Tessedik Sámuel Alapítvány gyermek-

üdülőjében. A szervezők immáron huszadik alkalommal biztosítottak egy örömteli, önfeledt hetet a rászoruló gyermekeknek. Az Angyalfa-tábor megrendezését Gáncs Péter evangélikus püspöknek, a Tessedik Sámuel Alapítványnak és a Börtönlelkészek Magyarországi Szervezetének a támogatása tette lehetővé.

Ha ön is szeretne segíteni, keresse fel az Angyalfa Alapítvány Facebook-oldalát, ahol részletes információkat olvashat arról, hogy miként vehet részt a börtönviselt szülők gyermekeinek támogatásában.

FOTÓ: MAGYARI MÁRTON

■ EVÉLET-INFÓ

ORATIO OECUMENICA

Mennyei Atyánk! Krisztus Urunk arra biztatott, hogy ne aggódjunk a holnapért, mégis eléd állva imádságainkkal nem tudjuk elfedni aggodalmainkat, félelmeinket. Tudjuk, Atyánk, te nem is azt várod el tőlünk, hogy ne vegyük komolyan mindazt, ami félelemmel tölt el bennünket, hanem ezeket nálunknál is mélyebben ismerve a félelemtől való szabadság útját akarod megnyitni számunkra. Köszönjük neked, Atyánk, hogy kimondott kéréseink és hálaadásunk által is a benned való szabadság útját egyengeted számunkra. Köszönjük neked, hogy imádságunkban erősítesz bennünket: mindenünk a te kezében van. Így kérünk: hadd helyezzük a te kezébe mindazt, ami nélküled fogva tartana bennünket.

Könyörgünk a félelmeink kiszolgáltatott emberiségért. Te egymás felelősségére, szeretetére bízta bennünket, mi egymás ellenségévé lettünk. Oly nehezen tudjuk rendezni megtört kapcsolatainkat, összehangolni érdekeinket. Kérünk, segíts, hogy az indulatainkból, félelmeinkből táplálkozó veszekedés és háború egyre kevésbé nyomorítsa meg életünket! Könyörgünk azokért, akik az emberi gyűlölködés miatt veszítik el otthonukat, szeretteiket, jövőjüket. Ne engedd, hogy mindezt tétlenül nézzük! Könyörgünk azokért, akiket betegség vagy magány gyötör. Add, hogy meglássuk: általunk is akarod enyhíteni a szenvedést.

Könyörgünk egyházadért. Ne engedd, hogy igéd üres szólamná legyen ajkainkon. Éleszd fel bennünk újra és újra az élő hitet, a rólad szóló bizonyágtétel lelkét. Add, hogy élni tudjunk azzal a felelősséggel, amelyet egyházadra bízta.

Köszönjük, hogy mindenünket a te kezébe rakhattuk le, és megtartasz bennünket itt ideig, országodban pedig örökké a te Fiad, Jézus Krisztus által. Ámen.

Szentháromság ünnepe után 15. vasárnap

1Móz 2,4b-15

Az első szótól az utolsóig

Első pillanatban. Kattognak a fogaskerekek az ember agyában. A régi korok leírása az ember teremtéséről sajátos párhuzamot ébreszt: a megteremtett ember felélesztése az újjáélesztés módszertanát idézi. Kattognak a fogaskerekek az ember agyában. Hol is volt ez a kert? Pontosan melyik négy folyóról is van szó? Milyen térképen talállok használható útmutatót? Mezopotámia vagy inkább Perzsia, netán valahol a mai tenger szintje alatt? Melyik kincseket említi az Írás? Mielőtt a kincskeresés vágya lázba hoz, vagy a magyarázatkísérletek kötetei elöntenek, érdemes a szöveget lassan, figyelmesen, a kijelölés végéig elolvasni. A szöveg értelmét mérlegelve kiderül, alapigénk nem kincsvadászatra hív, nem életünk nagy kalandjának lehetősége lebeg előttünk.

Az utolsó szó. Az átlagos iskolás a kicsengetés előtt – már el sem olvasva a befejező szavakat – pakolni kezd. Ezt a szokást sokszor felnőttként is megtartjuk. Az még tán érthető, hogy a filmeknél a stáblistát már nem kísérik figyelemmel, textusunk esetén azonban a záró félmondat nem a lekerekítés, hanem a lényeg. A történelmi visszatekintés után a jelenre is kiható feladat leírása következik: „...*hogy művelje és őrizze azt.*” Nem békés nézelődő, nem utazó vagy a bakancslistát kipipáló turista (a már-már kötelező szelfizzással vagy nélküle) a szerepünk, hanem a kertben egyértelműen megbízatással és felelősséggel tartózkodunk. A teremtés csodálatos kertje – a héberben az *éden* szó, a görögben a *paradicsom* kifejezés eredetileg ezt jelenti! – nem egy automatikusan működő rendszer, ahol a folyamatok egymást szabályozzák, hanem Isten arra rendelte az embert, hogy gondoskodjék alko-

tásáról. Nem úgy kerültünk ide, mint egy pillanatnyilag praktikus új tárgy a lakásba – amelyiknek megkeressük a célszerű és alkalmas helyét, a hasznosságát pedig adott idő elmúltával újra- és újraértelmezzük –, hanem előre meghatározottan, céltudatosan.

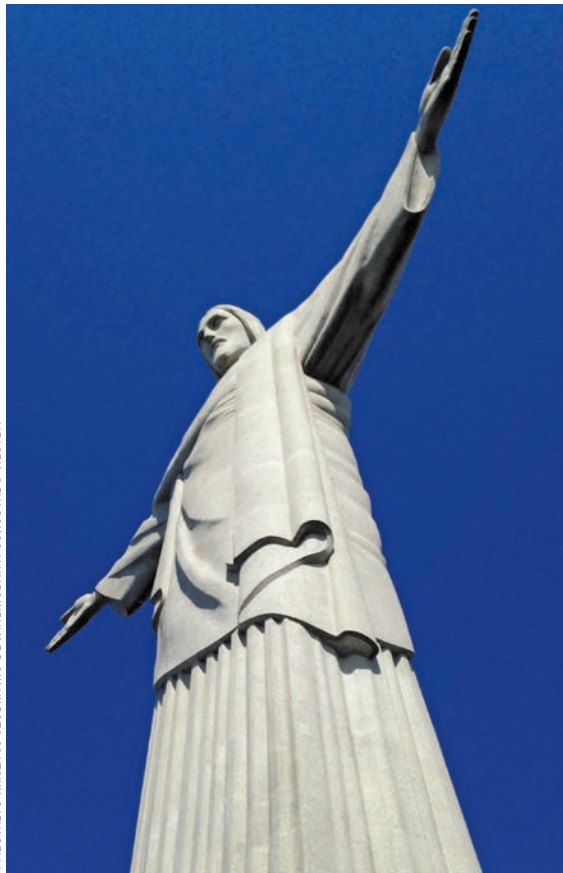
Helyzetfelmérés. Az édenkert a teremtett világ romlatlan harmóniáját jelképezi a kultúrában. Ember és Isten kapcsolatának a bűn előtti tökéletes állapotát villantja fel előttünk. Még ebben az idillikus helyzetben is munkát bíz ránk a Teremtő. Az ő terve nem a semmittevés, a dologtalanság mint az emberi lét csúcspontja, hanem a szorgos feladatellátás. Ma a teremtettség rendjét folyamatosan aláássa a bűn jelenléte. A bűn szennyezi a környezetet, az embert. Gondolata-

inkat, tetteinket, vágyainkat nem tudjuk függetleníteni ettől. Saját magunkat vagy a számunkra fontos személyeket sem tudjuk kiemelni e helyzetből, nem tudjuk mentesíteni a bűn egyre növekvő áradatától. E reménytelenségnek ember véget vetni nem tud, sem hősök, sem idealisták, sem emberbarátok. A paradicsomi lét végleg bezárult előttünk, akár beszélünk róla, akár nem.

Kiút. Emberi módszer nincs. Technikai megoldás sincs. Álmodozni lehet, de célra nem visz. Az ember széttárja a karjait, jelezve tehetetlenségét. A széttárt karok mást is szimbolizálnak: a tékozló gyermekét hazaváró Atya mozdulatát, aki engesztelő áldozatként a számára legdrágábbat adta, Fiát, Jézust. A kereszten végbement váltság – az emberi időszámítás drámai fordulópontja – jelzi, ettől kezdve immár nem kell távolodnunk az atyai háztól, a paradicsomi harmóniától. Jézus önfeláldozása kitarja előttünk a bűnesetkor bezárult kaput. Nem a mi tetteink, emberségünk, szeretetünk miatt! Egyedül Krisztusért van esélyünk, reménységünk erre! Kiáltunk hozzá, tegyünk tanúságot róla, próbáljuk őt beleélni a világba! Őt, nem magunkat. A reformáció tanítása az „egyedül Krisztus” (solus Christus) szavakban csúcspontot ér, s ez ne csak a fél évezredes jubileumkor álljon előttünk!

■ DR. LACKNER PÁL

Imádkozzunk! *Feladatot adtál, Atyánk, a teremtett világ rendjének fenntartására. Ebben is véges volt erőnk. Kérjük, irgalmadat áraszd ránk: növeld hitünket, tápláld reménységünket, erősítsd szeretetünket a mi Urunk Jézus Krisztusért, aki veled és a Szentlélekkel Isten, él és uralkodik örökké. Ámen.*

A MEGVÁLTO KRISZTUS SZOBRA RIO DE JANEIROBAN A CORCOVADO-HEGYEN

Új nap – új kegyelem

Vasárnap (szeptember 24.) *Elétek adtam az életet és a halált, az áldást és az átkot. Válaszd hát az életet!* 5Móz 30,19 (Jn 10,10; Mt 6,25–34; 1Pt 5,5–11; Zsolt 20) A biztonság mindig fontos, különösen, ha az életről van szó. A biztonságot általában látható dolgokhoz kötjük, nem vesszük észre, hogy az élet valódi alapja láthatatlan. Aggódást aggódásra halmozunk. Elmegyünk Isten és önmagunk mellett. Isten gondviselése napi szinten jelen van, csak nem vesszük észre. Jézus példázata rávilágít a lényegre: hagyatkozzunk Istenre, legyen tudatos bennünk ez a ráhagyatkozás, és ne kételkedjünk benne.

Hétfő (szeptember 25.) *Mert csak egy pillanattal tart haragja, de egész életen át a kegyelme. Este szállást vesz a sírás, reggelre itt az ujjongás.* Zsolt 30,6 (Ef 2,8; Fil 4,8–14; Lk 13,6–9) Mondják, az ember csak örömeiben sírhat, bánatában nem. Létezik a könnyek kegyelme, amelynek minden cseppje egy imádság. Ehhez hit, bizalom és hűség kell. Ezek által tapasztalom meg az isteni kegyelmet, amely egy életen át tart. A zsoltár ujjongásról szól, amelynek nem szabad lankadnia, hiszen ez tölti be lelkemet erővel. Pál apostol is a keresztény örömről ír: a tisztességről, az igazságosságról, a tisztaságról, a szeretetről. Ezek által élhetem meg, hogy a békeség Istene velem van.

Kedd (szeptember 26.) *Most azért, Istenünk, te nagy, erős és félelmetes Isten, aki hűségesen megtartod a szövetséget, ne tartsd csekélységnek azt a sok nyomorúságot, amely utolért bennünket.* Neh 9,32 (Mk 10,48–49; 1Tim 6,[3–5]6–11a; Lk 13,10–17) Az ember egészséges akar lenni. Az élethelyzetek gyakran szenvedésről szólnak. Az okot kívül keressük, nem magunkban. Istentől elvárjuk a hűséget, önmagunktól azonban nem feltétlenül. A bizalom csak teljes lehet, részleges nem. Bartimeus bizalma egész és töretlen volt. Egyet tudott: tiszta szívből könyörögni Dávid Fiához. Tudta, nála van a megoldás.

Szerda (szeptember 27.) *Mindaz, amit Isten tesz, örökké megmarad; nincs ahhoz hozzátennivaló, és nincs belőle elvonnivaló.* Préd 3,14a (Jel,3–7; Préd 4,[4–7]8–12; Lk 13,18–21) Egy régi mondás szerint az embernek egyetlen valósága van: Isten. Hitünknek ez az alapja. A tökéletességre való törekvés. Ez komoly feladat. Werner Heisenberg német fizikus mondta: „Az első korty a természet serlegéből ateizmushoz vezet, ám a serleg alján ott van az Isten.” A serleg te magad vagy. Te magad változ, fejlődj az isteni ismeretben és tudásban.

Engedd, hogy Istenbe vetett hited és bizalmad működtessen téged, járja át teljes lényedet, vagyis tedd magad Istenhez, ne akarj tőle elszakadt életet élni.

Csütörtök (szeptember 28.) *Mert akit szeret az Úr, azt megdorgálja, de mint apa a fiát, akit kedvel.* Péld 3,12 (1Thessz 2,6–7; Lk 10,38–42; Lk 13,22–30) Az emberi társadalomban az egyik legkényesebb dolog egymás megszólása, feddése. Pál apostol szelidségről beszél. A szelidség békét, igazságot, erkölcsöt, szeretetet és erőszakmentességet sugároz. Ráébreszt a helyes cselekvésre. Jézus is ezt tette Mártával: lecsendesítette az indulatát. Hallgatok-e a belső hangra? Létbátorság kell ahhoz, hogy e hang tanácsát az adott helyzetben megfogadjam.

Péntek (szeptember 29.) *Emlékezz vissza az egész útra, amelyen vezetett Istened, az Úr a pusztában negyven éven át, hogy megsanyargatva és próbára téve téged megtudja, mi van a szívedben.* 5Móz 8,2 (Ef 5,15–16; Lk 10,17–20; Lk 13,31–35) Életünkben legfontosabb a szándék, amely a szívből indul ki. Minderre kiterjed. Az egyén szintjén dől el minden. Pál apostol bölcs életre hív. Bölcs az, aki éli a tudását. Megérti Jézus küldetését, a megváltást, a helyreállítást Isten és ember, ember és ember között. A ma embere is éhes a csodára, pedig a csoda csak kijavít, harmonizál (lásd Alan Cohen: *A csodák tanítása*). Aki a csoda mögött van, ő a lényeg, az élet értelme és forrása, az Isten.

Szombat (szeptember 30.) *Ha valami baj éri a várost, nem az Úr hozza-e azt? Ám 3,6b (Róm 14,8; 1Móz 16,6b–14; Lk 14,1–6) Baj esetén az ember kapaszkodót keres. Az időben jött segítő szó mentőerő lehet. Hágár hallgatott az angyal szavára, és élete jobbra fordult. A gyógyítás, az élet mentése nem törvény kérdése, hanem természetes, ösztönszerű cselekedet, amelyet nem lehet felülírni. Ezt támasztja alá Jézus farizeusoknak feltett kérdése is. A segítséget lehet kérni is. Ezt tette egy király, akinek nagy birodalmában béke és jólét volt, minden jól működött. De a király egyik pillanatban euforikusan boldog volt, a másikban mélyponton érezte magát, ezért hívatta a legbölcsebb tanítóját, és elmondta neki a bánatát. A tanító egy hónap múlva visszatért, a kezében egy gyűrűvel, amelybe beleírta ezt a mondatot: „Ez is elmúlik.” A tanító azt mondta: „Bármilyen ér, akár jó, akár rossz, nézz a gyűrűre. Ne hagyd, hogy élethelyzeted gúzsba kössön. Ez a mondat segít ebben.” Pál apostol szavaiban is ezt olvashatjuk. Bármilyen ér bennünket, bármilyen helyzetbe kerülünk, ne felejtjük soha: „Tehát akár éljünk, akár haljunk, az Úréi vagyunk.” (Róm 14,8b)*

■ HALASI LÁSZLÓ

HIRDETÉS

EVANGÉLIKUS Élet | FIZESSEN ELŐ LAPUNKRA!
megrendelheti online is: evangelikuselet.hu/elofizetes

Evangélikus tanévnyitó Aszódon

Kellemes késő nyári napsütésben vette kezdetét a tanév az Aszódi Evangélikus Petőfi Gimnázium, Általános Iskola és Kollégium növendékei és tanárai számára augusztus 31-én. Különleges alkalom volt ez, hiszen a tanévnyitó ünnepség keretében sor került Veizer Valéria igazgató és Novotny Dániel iskolalelkész beiktatására, valamint az újonnan elkészült általános iskolai épületszárny átadására is. Az ünnepi istentiszteleten dr. Fabiny Tamás püspök hirdette Isten ígését, a liturgiában Mekis Ádám esperes, Lőrincz Csaba aszódi parókus lelkész és Novotny Dániel szolgáltak.

A SZERZŐ FELVÉTELE

Felemelő élményben lehetett részük a gimnázium tornacsarnokát zsúfolásig megtöltő diákoknak, tanároknak, szülőknak és vendégeknek, amikor a végzős növendékek kézen fogva kísérték a helyükre a kis elsősöket, hogy életükben először üljenek be a számukra fenntartott iskolapadokba. Fabiny Tamás püspök Mk 4,26–29 alapján tartott prédikációjában a magvetés, az érés és a gyümölcsstermés titokzatos folyamatának képét felhasználva mutatott rá a teremtő, megtartó és irgalmas Isten hatalmára. Az esemény meghívóján szereplő, az iskola küldetésnyilatkozatából vett részletre utalva arról is beszélt, hogy minden a magvetéssel kezdődik, az iskola célja pedig a testi,

szellemi és lelki érési folyamatok megfelelő körülményeinek biztosítása. Mindezt illusztrálандó, az Északi Egyházkerület lelkészi vezetője cserépbé ültetett egyet a nyári bonyhádi bajor–magyar testvératlalkozóra készített speciális ceruzák közül, amelyeknek a végén egy kis kapszulában virágmagok találhatók. Ezek öntözés és napfény hatására később szárbá szökkenhetnek, és új növény fejlődhet belőlük.

Az igehirdetés után Novotny Dániel iskolalelkész beiktatása következett, amelynek során tizenhat lelkész mondott áldást, és énekelte a *Confirma* ősi szövegét (*képünkön*). Az új tanulók megáldásával, Veizer Valéria igazgató beiktatásával

és az újonnan kinevezett tanároknak, köztük Lőrincz Csaba aszódi parókus lelkésznek mint az iskola vezető hitoktatójának az eskütételével folytatódott az istentisztelet. Mindezek után az új intézményvezető ünnepélyesen megnyitotta a tanévet, és az iskola hagyományainak megfelelően az új diákokat és oktatókat nevük elhangzása mellett kézfogással is köszöntötte. Az eseményen énekelte az iskola kórusa Szabó Andrásné vezetésével.

A *Himnusz* eléneklése zárta a tanévnyitót, ezután zajlott le a Nagy Tamás Ybl-díjas építész által tervezett új épületszárny átadása az általános iskola főbejáratánál. Az épületszárnyat Fabiny Tamás püspök szentelte fel, majd – miután odaajándékozott egyet-egyét az elültethető ceruzák közül az iskola volt és jelenlegi igazgatójának, lelkészeinek és tervezőjének – a Nagy Tamástól kapott kulcsokat átadta az intézmény vezetőjének.

Az épület bejárását követően a meghívott vendégek ünnepi fogadáson vehettek részt az általános iskola tornatermében, ahol dr. Roncz Béla címzetes igazgató ismertette az építkezés történetét. Köszöntőt mondott Vécsey László országgyűlési képviselő, Sztán István polgármester, Helena Pasiaková, a tiszolci (Tisovec, Szlovákia) testvériskola leköszönő igazgatója és – dr. Fábri György felügyelő üdvözlését is tolmácsolva – Benczúr László, az Északi Egyházkerület tiszteletbeli felügyelője, az iskola igazgatótanácsának elnöke. Az estébe nyúló ünnepi alkalom végén Veizer Valéria és dr. Roncz Béla – miután köszönetet mondtak az épület kivitelezőinek és mindazoknak, akik az építkezésben sokat segítettek – a terített asztalokhoz invitálták a vendégeket.

■ BALICZA MÁTÉ

Bonyhádi bővülés

A Magyarországi Evangélikus Egyház fenntartásába került szeptember 1-jétől a Bonyhádi Általános Iskola Vörösmarty Mihály Tagintézménye. Az általános iskola a Bonyhádi Petőfi Sándor Gimnázium, Kollégium és Általános Iskola tagintézményeként működik tovább. Az intézmény a huszonegyedik evangélikus általános iskola. Az intézmény igazgatója Andorka Gábor, az általános iskolai tagintézmény vezetője Bábélné Rein Mária. Az iskola tagja az ökoiskolák országos hálózatának. Tehetségpontként működik, német két tannyelvű és német nemzetiségi osztályai vannak, külön tagozaton sajátos nevelési igényű tanulókkal is foglalkozik.

FOTÓ: KISS TAMÁS

Új utak – protestáns etika

Évkezdő konferenciát tartottak evangélikus pedagógusok számára

Több mint száznyolcvan regisztrált résztvevővel zajlott szeptember 2-án a Magyarországi Evangélikus Egyház Nevelési és Oktatási Osztálya, az Evangélikus Pedagógiai Intézet, valamint a vendéglátó Aszódi Evangélikus Petőfi Gimnázium, Általános Iskola és Kollégium szervezésében az Új utak – protestáns etika című evangélikus tanévnyitó konferencia.

Igei intonációjában Gáncs Péter elnök-püspök *János evangéliuma* 3. fejezetének első három verse alapján szólt arról, mennyire fontos, hogy a tanév elején a pedagógusok – úgy is mint vezető emberek – vezetést kapjanak attól a Jézustól, aki a legfelsőbb vezetőtől, azaz Istentől küldött az emberekhez. „Ne felejtjük el meghajtani térdünket Isten előtt, és ezzel a »térdelőrajttal« induljunk az új tanévben!” – zárta gondolatait a püspök.

Ezután Majorosné Lasányi Ágnes, az Evangélikus Pedagógiai Intézet (EPSZTI) igazgatója, majd az aszódi intézmény új vezetője, Veizer Valéria köszöntötte a megjelenteket.

Hafenschner Károly miniszteri biztos, zsinati lelkészi elnök a *Gyermek-istentiszteleti liturgiák – Az egyházi év ünnepei* című könyvet mutatta be az egybegyűlteknél. Elmondta, hogy a liturgia Isten munkatere, ő hív a vele való találkozásra, közösségre a templomokban. Az új könyv tulajdonképpen külföldi jó példák magyarázatoként jött létre, egyfajta segédanyag, amely épít az egész egyházi évre.

Béres Tamás teológiai professzor, az Evangélikus Hittudományi Egyetem Rendszerezés Teológiai Tanszékének vezetője *Miért nem sikersztori az etika?* címmel tartott előadást. Azért nem sikersztori – válaszolta meg a címbeli kérdést az előadó –, mert bár az ember erkölcsi lény, de nagyon nem

nevezhető etikusként. Az etika folyamatos áldozatvállalással jár, különösen, ha a szülői minta, a másiktól való tanulás már nem járható út – tette hozzá a professzor.

A *jó értéke – Pénz, hit és morál* címmel Szabó B. András pestújhelyi-újpalotai lelkész, a Melancthon Szakkollégium igazgatója kifejtette, hogy bár a világgazdaság problémái hamar begyűrűznek hozzánk, mégis megállapíthatjuk, hogy szabadságunk és felelősségünk van egyéni életünk befolyásolására.

A plenáris előadások sorát *Mission impossible a legelőn* címmel Sziráki György, az EPSZTI pedagógiai szakértője folytatta. Leszögezte, hogy az evangélikus pedagógusok etikájának az ethoszon, a felnőttként megélt hiten kell alapulnia, s a gyermek érdekét kell a középpontba állítania.

Utolsó előadóként a Deák Téri Evangélikus Gimnázium igazgatónője, Gadóné Kézdy Edit állt a katedrara, és *Hogy fordulhat elő ilyesmi egy evangélikus iskolában?* címmel tartott előadást. Fábri György docensnek, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Társadalmi Kommunikáció Kutatócsoportja vezetőjének, az Északi Egyházkerület felügyelőjének egy korábbi felmérésével indított, amely szerint az egyházi iskolában oktató tanároktól határozott, stabil érték közvetítést várnak el a szülők. Ezután az igazgatónő ismertette, hogy az egyhá-

zi iskolában milyen etikai alapjai lehetnek a döntéseknek (Biblia, *Tízparancsolat*, a szeretet parancsa, etikai kódex, házirend, igazgató, lelkész véleménye). Utalt olyan véleményekre is, amelyek szerint másféle erkölcsi alaptörvények is vannak, például védeni kell az emberi életet és méltóságot, a környezetet és a közösséget, az alkotást, a javakat...

A délután folyamán szekcióülések zajlottak. A *Gyermek-istentiszteleti liturgiák* című könyv gyakorlati lehetőségeiről az érdeklődők Szlaucó Orsolya ceglédi lelkész és az Evangélikus Hittudományi Egyetem Gyakorlati Intézetének vezetője, Pángyánszky Ágnes lelkész közreműködésével beszélgethettek. *Digitális ifjúság* címmel Andok Mónika docens, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Kommunikációtudományi Tanszékének vezetője tartott előadást. *Evangélikus jó gyakorlatok* volt a címe Zámboiné Karner Anikó, a Sztehlo Gábor Evangélikus Óvoda, Általános Iskola és Gimnázium igazgatóhelyettese referátumának. Sor került az iskolalelkészek és az intézményvezetők konzultációjára is.

A nap az aszódi evangélikus templomban istentisztelettel ért véget. A liturgiában Novotny Dániel, az Aszódi Evangélikus Petőfi Gimnázium, Általános Iskola és Kollégium iskolalelkésze, valamint Lőrincz Csaba aszódi lelkész segítettek. *Lukács evangéliuma* 14. fejezetének 17. verse – „Jöjjetek, mert már minden készen van” – alapján Krámer György, a Magyarországi Evangélikus Egyház Országos Irodájának igazgatója hirdette Isten ígését.

■ HORVÁTH-BOLLA ZSUZSANNA

Akik az Úr szolgálatára készülnek

Az EHE tanévnyitó istentisztelete és ünnepi ülése

A reformáció ötszázadik évében százharminchárom hallgatóval és tizenkilenc főállású oktatóval megkezdte a 2017/2018-as tanévet az Evangélikus Hittudományi Egyetem. Az ünnepi ülésen beiktatták az új egyetemi lelkészt, átadták az új oktatói kinevezéseket, valamint hatodéveseket és negyvennyolc elsőévest is köszöntöttek.

Érdemes talán a számadatokkal kezdeni, hiszen örömteli, hogy a mostani tanévet nyolcvanhét nappali (közülük hatvanöt teológus-lelkész szakos) és negyvenhat esti tagozatos hallgatóval kezdi meg az Evangélikus Hittudományi Egyetem (EHE), amely szeptember 8-án a Melanchthon Szakkollégiummal közösen tartotta évnyitó istentiszteletét és ünnepi ülését.

Jel 3,20 – „Íme, az ajtó előtt állok, és zörgetek: ha valaki meghallja a hangomat, és kinyitja az ajtót, bemegyek ahhoz, és vele vacsorálok, ő pedig envelem” – alapján Szemerei János a szolgálat felelősségére és fontosságára hívta fel a jelenlévők figyelmét. A Nyugati (Dunántúli) Egyházkerület püspöke kiemelte, hogy amikor az egyetemen tanulmányaikat végző hallgatók „az Úr szolgálatára készülnek, akkor maguk is arra szegődnek, hogy elmondják, mi az, amit ők is megtapasztaltak az Úr szeretetéből”.

Szabó Lajos Halasi András József lelkész testvérünk emlékére ajánlotta *Vajon tényleg társai vagyunk-e a hívőknek?* címmel tartott rektori beszédét. Ebben dr. Dizseri Tamástól, a Bethesda Gyermekkórház 2003-ban elhunyt alapítójától idézett: „Egy keresztény orvosnak [...] túl kell mutatnia önmagán, hogy hiteles és hatékony »orvos-gyógyszer« legyen.” Szabó Lajos a gondolatmenetet folytatva rámutatott: a jövő lelkészeinek pedig az az igazi szerepük, hogy lelkészekként gyógyszerre váljanak. (A teljes rektori beszéd az *Evangélikus.hu* oldalon olvasható.)

Az évnyitó ünnepségen Szemerei János püspök és Szabó Lajos rektor beiktatta egyetemi lelkészi tisztségébe Réz-Nagy Zoltánt, a Debreceni Egyházközség korábbi lelkészét. Az ünnepség keretében átadták a tanári kinevezések okleveleit is. Varga Gyöngyi az ösztönségi tanszék tanszékvezetői megbízását, Pángyánszky Ág-

A SZERZŐ FELVÉTELE

nes az EHE Gyakorlati Intézetének vezetői megbízását, Seresné Busi Etelka pedig egyetemi docensi kinevezését vette át.

Az ünnepségen Szabó Lajos és Pángyánszky Ágnes korábbi egyetemi lelkész áldással köszöntötte a hatodéveseket, valamint mentoraikat: Homoki Pál soltadvadkerti lelkész Magyar Tamást, Keczkó Pál budahegyvidéki lelkész Manhardtne Szlovák Katalint, Kis János kecskeméti lelkész Endreffy Mátét, Lindákné János Zsuzsanna hévízgyörki lelkész Sánta Józsefet, Pongrácz Máté kaposvári lelkész Felegyi Máriát,

Szabó András varyarci lelkész Kiss Mátét, míg Tamásy Tamásné budapest-zuglói lelkész Heisz Flórát fogadja mentorként gyülekezetébe. (A hatodéves képzés felelősei az EHE-n: dr. Szabó Lajos rektor-tanszékvezető, dr. Szabóné Mátrai Marianna és dr. Pángyánszky Ágnes.)

Az egyetem nevében Korányi András rektorhelyettes köszöntötte Ines Allmann, Daniel Haardt és Bálint Mihály külföldi vendéghallgatókat. Az idei tanévben nemzeti felsőoktatási ösztöndíjban részesül Garai Szilvia, míg Csonka Albert-ösztöndíjat kap Varga Nárcisz hallgató.

Az évnyitó ünnepségen köszöntőt mondott Kránitz Mihály, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Hittudományi Karának dékánja.

Az évnyitó istentiszteleten a liturgia szolgálatát Pángyánszky Ágnes korábbi egyetemi lelkész végezte. Az EHE énekara Fekete Anikó vezetésével szolgált. Közreműködött Finta Gergely orgonaművész és a Közel zenekar. Az ünnepség offertóriumá Halasi András József családját segíti.

■ GALAMBOS ÁDÁM

A Hittudományi Egyetem első évfolyamát kezdő hallgatók.

Nappali tagozat, teológus-lelkész szak (egységes osztatlan mesterképzés): Bányai Tamás, Dani Bence Attila, Doma Márton, Fabiny Márton, Györfy Sándor, Lipták Márk Róbert, Mórotz Réka Rebeka, Szász Levente, Takács Hajnalka, Vadászi Dániel; **osztatlan hittanár-nevelő tanár**: Hegedüs Kende Kristóf, Kardos Bernadett Aranka, Mészáros Anna Zsóka; **doktori iskola**: Faragó Tibor, Kocsis Péter, Seben Glória, Szakács Tamás. **Esti tagozat, hittanár-nevelő tanár mesterszak**: Arató Eszter Dóra, Csobó-Katona Renáta, Győri Veronika Ágnes, Harkai Fanni Hajnalka, Herkely János, Jasper-Makay Emese Erika, Kalincsák Balázsné Varga

Katalin, Lázárné Skorka Katalin, Losonczi Bernadett, Mihácziné Kis Lilla, Nagyné Szilvási Zsuzsanna Ágnes, Neuberger Ildikó Viktória, Pintérné Váray Rita Katalin, Szerdiné Novák Anett Katalin, Szabó-Bodor Antónia, Tornyai Dóra, Tóth Ildikó, Tóth Krisztina, Tóthné Barcs Ágnes, Vass-Szabó Andrea, Zsóri-Ments Orsolya; **katekétá lelképásztori munkatárs, alapszak BA**: Kiss Csaba, Kochis Emese Csilla, Litauszki Tímea, Magyar Márton Mihály, Molnár Réka, Oncsik Valéria, Takácsné Papp Erzsébet; **kántor BA**: Aranyos Dominika Fanni, Bartkó Lilla; **részismereti képzés**: Almási Zsuzsanna, Mácsok Márta, Sájevicsné dr. Sági Johanna, Somogyiné Bacsa Ildikó.

Hatodévesek és mentorok indulása

A szeptemberi tanévkezdés alkalmából évindító találkozásra hívta az Evangélikus Hittudományi Egyetem a hatodéves hallgatókat és azokat a mentorokat, akik gyülekezeti lelkészként egy éven keresztül vezetik, tanítják és pásztorolják a lelkési szolgálatra készülöket. A 2017/18-as tanévben hét hallgató kezdte meg a lelkési szolgálatra felkészítő gyakorlati évét.

Az első konzultáció tematikája alapján a pasztorálpszichológia és a katekétika tárgykörre került terítékre Johann Gyula, Lacknerné Puskas Sára és Pethő-Udvardi Andrea lelkészek, valamint dr. Kodácsy-Simon Eszter egyetemi adjunktus előadásai és műhelymunkák alapján. A hatodévesek számára fontosak voltak a lelki elcsendesedéssel, a gyakorlati évben végzett hivatásigazgatóval kapcsolatos kérdések, vala-

mint természetesen az osztályterembe lépés és az új hittankönyvekkel való ismerkedés jelentette kihívások.

Szemerei Jánosnak, a Nyugati (Dunántúli) Egyházkerület püspökének az előadása izgalmas gondolatokat vetett fel a lelkési hivatás és a hivatásba indulás kapcsán. A jövőre való kitekintés, a lelkési szolgálati helyek várható alakulása különösen jelentős témáknak bizonyultak a hatodéves hallgatók számára.

Az egyetemen zajló hatodéves konzultációk harmadik napján a mentorok is csatlakoztak a hallgatókhoz. A közös nap nyitóelőadását dr. Bodó Sára, a Debreceni Református Hittudományi Egyetem docense a résztvevők számára ajándékba hozott kis teásbögréivel kezdte, amelyek alapján mindannyian átgondolhattuk,

mit jelent számunkra a befogadás: a szolgálatra készülő befogadása, az új gyakorlati év befogadása, a gyülekezetek befogadása...

Koczor Tamás iskolalelkész az iskolai nevelés lehetőségeiről tartott előadást, átbeszélgetve azokat a helyzeteket, amelyek ma a középiskolai hitoktatást jellemzik. A jó hangulatú eszmecsere lehetőséget adtak mentorok és hatodévesek személyes megbeszélésére, adminisztratív feladatok mentori és hallgatói átgondolására és közös elcsendesedésre, hálaadásra.

A konzultációt követően az egyetem tanévnyitó istentiszteletén a közös indulást áldás erősítette meg, hogy ez a gyakorlati év mindegyik hallgatót segítse a lelkési szolgálatba való örömteli, lelkes és felelősségteljes indulásban.

■ PÁNGYÁNSZKY ÁGNES

Újra evangélikus a bobai iskola

Újra evangélikus oktatási intézménnyé lett az egyházközség egykori elemi iskolája Bobán. A Napsugár Általános Iskola és Óvoda szeptembertől a szombathelyi Reményik Sándor Evangélikus Óvoda, Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola tagintézményeként működik tovább. Az épület homlokzatára is visszakerült az évtizedekkel korábban elfedett felirat: „Az Úrnak félelme feje a bölcsességnek.” (Péld 1,7b; Károli-fordítás)

Az iskola fennállásának 235., egyházi oktatási intézményként induló első tanévét szeptember 9-én, istentisztelet keretében nyitották meg a bobai evangélikus templomban. Az ünnepi alkalmon Szemerei János, a Nyugati (Dunántúli) Egyházkerület püspöke hirdette Isten ígését. A liturgiában Rostáné Piri Magda, a Vasi Egyházmegye esperese, helyi lelkész, Gregersen-Labossa György szombathelyi lelkész, valamint Kendeh-Kirchknopf László kissomlyói lelkész működött közre. A szintén a Reményik-iskola tagintézményévé vált bobai óvoda gyermekei számára Hegedüs Gábor beosztott lelkész tartott párhuzamos foglalkozást.

Nyitott ajtókról és megnyíló égről beszélt ApCsel 7,56 alapján tartott prédikációjában a püspök. Az iskola történetének felidézését követően kiemelte: az egyházi oktatás többlete az, hogy a világ megismerését, teljességét kínálja, a nyitottságot a láthatatlan valóságra. „Megtapasztalhatjuk, hogy Isten belép a mi világunkba, hogy velünk legyen, gazdagítson, építsen” – fogalmazott.

Az ígahirdetés után Rostáné Piri Magda áldást mondott a tanulóknak, majd Gregersen-Labossa György beiktatta Kendeh-Kirchknopf Lászlót megbízott iskolalelkési tisztségébe. Végül az iskolalelkész állt az oltár elé, hogy személyes áldást mondjon az intézmény régi és új pedagógusaira, akik fogadalomtétellel erősítették meg elkötelezettségüket. A diákok rövid műsorát követően Sátyor Károly, a Reményik általános iskola igazgatója mondott be-

A SZERZŐ FELVÉTELE

szédet. Ezek után került sor az első osztályosok köszöntésére, akik Kurucz Krisztina tagintézmény-vezetőtől és Sátyor Károly igazgatótól ajándékként mézeskalácsot és Luther-rózsát és tollat ábrázoló iskolai jelvényt kaptak.

Az indulás alkalmából jókívánságait fejezte ki Krámer György, egyházunk országos irodájának igazgatója is. Felhívta a jelenlévők figyelmét: az iskola célja az, hogy a gyerekek megismerjék a világot, önmagukat és Istent, s az egyház ehhez szeretne intézményeinek biztos hátteret és kiszámíthatóságot nyújtani. Rostáné Piri Magda esperese a köszöntőjében az iskola homlokzatán újra látható motórtá utalt. „Az életben minden Isten tiszteleténél kezdődik: a tudás, a bölcsesség és minden, ami fontos, onnan ered” – fogalmazott.

Az ünnepség zárásaként a jelenlévők átvonultak az intézmény elé, ahol Szemerei János püspök mondott áldást az épületre és az új tanévre. A résztvevőket ezután szeretetvendégség várta az egyik tanteremben.

■ ADÁMI MÁRIA

Lelkész nő öntözőkannával

Egy világoszöld öntözőkannát kapott ajándékba a püspöktől Darvas Anikó lelkész nő, akit szeptember 3-án, vasárnap állítottak gyülekezetépítő szolgálatba az Újpesti Egyházközség káposztásmegyeri területén.

Evangelikus körökben gyakran beszélünk elnéptelenedő falvokról, gyengülő gyülekezetekről, kiürülő templomokról. Hozzá is szoktuk fűzni: ott kellene jelen lennünk templommal, közösséggel, evangéliumhirdetéssel, ahova költöznek az emberek, ahol mozgás van.

Remélhetőleg sokan értesültek már arról, hogy a Magyarországi Evangélikus Egyháznak van gyülekezetplántálási programja, amely épp ezt a társadalmi mozgást igyekszik követni. A Pesti Egyházmegye területén három missziói programot támogat egyházunk: a pestszentimrei, a káposztásmegyeri és a soroksári alakuló, épülő evangélikus közösséget. Mindhárom egy-egy erős anyaggyülekezet területén működik és próbál lábra állni: Pestlőrincen, Újpesten és Pesterzsébeten.

Darvas Anikó lelkész nőt az újpesti gyülekezet káposztásmegyeri missziójába küldte ki egyházunk. Egy fejlődő, benépesülő, népszerű fővárosi lakónegyedbe. Káposztásmegyer harminc éve felépült „rég” részén két prosperáló keresztény gyülekezet működik, szép épületekkel és eleven közösséggel: egy római katolikus és egy református. A most épülő, új részen, „Káposztásmegyer kettőn” még nincs keresztény templom. Reményeink szerint itt fog felépülni hamarosan az evangélikus, és itt kezd gyülekezetszervező munkába Darvas Anikó.

Azaz egyáltalán nem kezd, hanem folytat. Új munkatársként, erősítésként áll be abba a munkába, amelyet az újpesti gyülekezet Solymár Péter lelkésszel és Haba Gábor felügyelővel már évek óta végez. Gáncs

FOTÓ: HABA GÁBOR

Péter püspök nem véletlenül választotta igehirdetésének alapigéjéül Pál apostol mondatát: „*En ültettem, Apollós öntözött, de Isten adta a növekedést.*” (1Kor 3,6) Érdemes a szereposztásra figyelni. Mindenekelőtt arra a felszabadító, erőt adó kijelentésre, hogy a növekedést Isten adja. Főlöszleg egymást vagy önmagunkat vádolnunk azzal, hogy nem növekszik a gyülekezet. Csak az erőnket pazaroljuk és a bátorságunkat fogyasztjuk, ha önmagunktól azt várjuk, hogy kezünk alatt növekedjen és erősödjön a közösség. Sok keserűségtől, kudarcélménytől és feszültségtől megszabadulnánk, ha elhinnénk, amit a nagy gyülekezetplántálási tapasztalattal rendelkező Pál apostol mond: a növekedést Isten adja. Ez azonban egyáltalán nem menti fel a szorgoskodás alól a munkatársakat.

Káposztásmegyeren Solymár Péter ültetett, Darvas Anikónak most – Apollós módján – az öntözés a feladata. Ezért kapta a világoszöld locsolókannát – azzal a bizonyos felirattal. De nemcsak azt, hanem Apollós jellemzését is. Ő olyan munkatárs

volt Pál apostolnak, akit három erős vonás jellemezett: ékesszóló volt, a Szentírás ismeretében jártos, de hűséges is, aki a sok korinthusi széthúzás közepette töretlenül megőrizte jó kapcsolatát Pállal.

Darvas Anikó eddigi szolgálati területén, a rákoskeresztúri Podmaniczky János evangélikus iskolában bebizonyította, hogy jártos a Szentírás ismeretében, és az evangélium üzenetét képes olyan formában továbbadni, hogy felüdül és tartalmat kap a lélek. Nem véletlenül búcsúztak tőle az iskola tanárai és növendékei nagy szeretettel. Most csapatban kell folytatnia a szolgálatot, egy olajozottan működő újpesti csapatban. Szüksége lesz tehát Apollós harmadik jó tulajdonságára is.

Az az istentisztelet, amelynek keretében szolgálatba állították Darvas Anikót, nem csak az új lelkész nőről és az ő munkájáról szólt. Ez volt az újpesti gyülekezet tanévnyitó istentisztelete. Gyerekek, tinédzserek, felnőttek és idősek töltötték meg a templomot, hogy együtt kezdjék az új munkaévet. Solymár Péter lelkész az 1. zoltár alapján a boldog emberről beszélt, akit kiválasztott és elhívott az Úr; boldog emberről, aki követi az ő útmutatását, és akinek kezébe adja a hit és a remény kulcsát. Boldog emberek sorakoztak az oltár előtt, áldást kérve az új gyülekezeti évre. Boldog és reménytelen emberként állt be ebbe a közösségbe Darvas Anikó lelkész nő, hogy öntözze az Úr kertjét, mégpedig nem csapból folyó, klóros vízzel, hanem Isten szeretetének mennyből hulló esővizével.

Imádkozunk azért, hogy erővel, jó mondanivalóval és gondosan végezze szolgálatát. A gyülekezetet pedig növelje Isten embert kereső, embert mentő szeretete.

■ SZABÓNÉ MÁTRAI MARIANNA

Reformációi emlékérem

A reformáció kezdetének ötszázadik évfordulója alkalmából a Magyar Éremgyűjtők Egyesületének bajai csoportja emlékérmeket adott ki, amely protestáns értékeinket jeleníti meg. Egyik oldalán Luther Márton és Kálvin János látható, a másik oldalán a Biblia, a kenyér és a kehely, amelyeket keretbe foglal az ige (Jn 3,16), külső keretként pedig megjelenik a kalász és a szőlőlevél. A 42,5 milliméter átmérőjű érem bronzból, ezüsből vagy ezüstözött bronzból rendelhető meg. Az ezüstözöthöz és az ezüsthöz *certificatot* (műbizonylatot) adnak. Az érmek műanyag tartóban szállítják, de rendelhető hozzá különböző színű (bordó, zöld, kék) plüss díszdoboz is.

Magyarország lyuk a sajtban

Bod Péter Ákos a budavári evangélikus szabadegyetemen

Nem a külvilágban, vélt vagy valós ellenséginkben kell keresni annak okát, hogy a magyar gazdaság miért nem képes még ma sem a rendszerváltoztatás idején remélt teljesítményre – jelentette ki Bod Péter Ákos közgazdászprofesszor a budavári evangélikus szabadegyetem őszi szemeszterének nyitóelőadásán. A Budapesti Corvinus Egyetem tanára a reformáció által képviselt értékek és a kapitalizmus fejlődésének összefüggéseit elemezte, s ebből vont le a jelenlegi magyar gazdasági helyzetre vonatkozó következtetéseket.

Az alkalom elején Fabiny Tamás püspök olyan igéket citált a Bibliából, amelyeknek az eredeti görög szövegében – bár némileg eltérő jelentéstartalmakkal – felbukkan az *oikonomia*, a manapság leginkább ökonómiának mondott és gazdálkodást jelentő szó. Az idézeteket elemző püspök szerint a közgazdászok, a papok és a hívek is felelősek azért, hogy a hétköznapiakban megvalósuljon Isten jó rendjének ökonómiája. A püspök Isten felelős sáfüra, a hívőnek pedig hasonló felelősségtudattal kell sáfárkodnia az Istentől kapott karizmákkal – mondta Fabiny Tamás.

Bod Péter Ákos, az Antall-kormány egykori ipari és kereskedelmi minisztere, a Magyar Nemzeti Bank volt elnöke Max Weber gondolatainak magyarázatával kezdte előadását. Arról beszélt, hogy egészen a 19. századig a protestantizmus alapértékei határozták meg a klasszikus kapitalizmust. A protestáns etika szerint a munka nem büntetés, hanem Istennek ajánlott feladat; a takarékoság, a mértékletesség jóra, eredményre vezet; a becsületes emberek egymásban megbízó közösséget alkotnak, s a protestáns embernek általában törekednie kell arra, hogy közvetlen közösséget teremtsen Istennel és az emberekkel. Az ezekre az alapértékekre épülő klasszikus kapitalizmus nem azonos a kíméletlen piaci harccal, a harácsolással, egymás eltírásával, éppen ellenkezőleg: a valódi kapitalista úgy gyarapítja vagyonát, hogy nem elveszi azt másoktól, nem törekszik kizsákmányolásra, inkább az eredményt termelő, a piaci kölcsö-

nösséget tiszteletben tartó, fenntartható gazdálkodás híve – magyarázta Bod Péter Ákos. Adam Smith skót közgazdász és filozófus *Nemzetek gazdagsága* című, 1776-ban megjelent könyvére utalva rámutatott: a munkamegosztás és a kereskedelem teremt működő gazdaságot. Karl Marx tévedett, amikor ezzel szemben a tőke mindenhatóságát hirdette, mert nem a tőke, hanem az emberek közössége szervezi a társadalmakat – hangsúlyozta az előadó.

Luther Márton fellépése és a reformáció alapértékeinek terjedése egyértelműen gyorsította az európai társadalmi és gazdasági fejlődést – mondta a professzor. Ugyanakkor azt feltétlenül ki kell je-

lenteníteni, hogy a 21. század kapitalizmusának működése, szabályrendszere már csak nyomokban emlékeztet a protestantizmus alapértékeire épülő, klasszikus kapitalizmusra – tette hozzá Bod Péter Ákos. Majd így folytatta: a valódi kapitalizmus a kölcsönös bizalomra és a tiszta eszközöket felhasználó erőfeszítésre épül. Ezzel szemben a szocialista tervgazdaság a kölcsönös, mindenki által ismert, de a rendszer fenntartásának politikai kényszere miatt elfogadott hazugságokra épült. Márpedig a hazugságok rendszere szükségképpen bizalmatlanságot szül, ami ellentétes a kölcsönös bizalomra épülő kapitalizmus alapértékeivel.

A nem a valós gazdasági teljesítményre és piaci értékekre épülő szocialista tervgazdálkodás nem váltotta, nem válthatta be a hozzá fűzött reményeket, és 1956-ban egyértelműen kiderült, hogy a társadalom többsége elutasítja a hazugságok rendszerére épülő hatalmi kísérletet – magyarázta a professzor. A Kádár-korszakban pedig végképp nyilvánvalóvá vált, hogy a

FOTÓK: BALICZA MÁTÉ

központi tervezésre épülő gazdaság nem képes szintet lépni, képtelen jelentősen, a működő kapitalizmushoz mérhető ütemben növelni teljesítményét. Mégis éltek olyan remények, hogy a Kádár-korszakot jellemző „gulyáskommunizmus” a gazdasági fejlődés későbbi szakaszában előnyt jelent majd, hiszen a kapitalizmus egyfajta előszobájának is tekinthető. A nyolcvanas években Magyarországon már éledezett a piaci reklám, csírájában megjelent a magánvállalkozás egyfajta előképe is. Ugyanakkor erre a korszakra visszatekintve világosan látható, hogy ez a fajta átmeneti megoldás rombolta a társadalom értékrendjét – fejtette ki Bod Péter Ákos.

A Kádár-korszakban kialakult és végképp megszilárdult az a kispolgári vonásokat hordozó, a személyes kapcsolatokat a valós (gazdasági) teljesítmény elé helyező, a sógor-komaság hálózatát egyéni gazdasági érdekek miatt életben tartó értékrend, amelyen a magyar társadalom a mai napig nem tudott túlhaladni – jelentette ki az előadó, majd hozzátette, véleménye szerint a magyar társadalom máig egyfajta posztkádári rendszerben működik.

A jelenlegi magyar gazdasági viszonyok elemzésére áttérve a professzor előbb arról beszélt, hogy Kálvin János etikája szerint a *Tízparancsolatban* rögzített „ne loj” etikai normája azt is jelenti, hogy csak tisztességes nyereség elérésére törekedj. Ha komolyan vesszük a klasszikus kapitalizmusnak a protestáns értékrendre épülő morális szabályait, akkor a magántulajdon etikus használata kizárja a magyar

gazdaság manapság szinte minden szegletét átítató korrupciót. Ezzel kapcsolatban Bod Péter Ákos meglátása, hogy az alacsonyon képzett munkaerő ma elsősorban az alacsony fizetések, a rossz életkörülmények miatt hagyja el Magyarországot.

Ha jót akarunk magunknak, a döntéseket esetleg bízzuk a politikusokra, de az értékeket soha.

Azonban – egyetemi oktatóként szerzett tapasztalatai szerint – a magasan képzett, több világnyelvet beszélő, diplomás fiatalok a jobb megélhetés ígéretén túl azért is keresik külföldön a boldogulást, mert úgy érzik, hogy tisztán a teljesítményükre alapozva nem tudnak érvényesülni a kapcsolati hálózatukból hasznot húzó gazdasági-munkapiaci szereplőkkel szemben. Vagyis aki a korrupciót gyakorolja vagy akár csak eltűri, az a fiatalok és persze az ország jövőjét is elherdálja – mondta a professzor.

Magyarország békés, fokozatos rendszerváltással hagyta maga mögött a szocializmust, és lépett át az európai értelemben vett kapitalizmusba – folytatta az előadó. Bár a rendszerváltoztatás módja különbözően alakult a kelet-európai volt szocialista országokban, az átmenet időszakában a régió nemzetgazdaságainak

állapota, szerkezete alig-alig tért el. Jelenleg az a helyzet, hogy a lengyel gazdaság teljesítménye nagyságrendekkel, a szlovák gazdaság teljesítménye pedig jelentősen meghaladja a magyar gazdaságét, és már az is érzékelhető, hogy – igen alacsony bázisról indulva – a román gazdaság is szoroson felzárkózik mögénk. Vagyis a régió országaihoz képest a magyar gazdaság teljesítménye még ma is kifejezetten gyenge – jelentette ki Bod Péter Ákos. Így lettünk mi két küzdelmes évtized alatt lyukká Kelet-Közép-Európa gazdaságának egyre gyarapodó sajtójában – tette hozzá.

A rendszerváltozás óta eltelt több mint két évtized során a magyar társadalom és a magyar politika a kudarcok okait szinte kizárólag másban, titokzatos külföldi erőben, ellenünk fondorkodó hatalmakban kereste, s ma sincs ez másként – folytatta a professzor. Ehhez képest az a helyzet, hogy a kelet-európai régió minden gazdaságának ugyanazon a világgazdasági terepen kellett és persze kell most is helytállnia, azonos feltételekkel jutnak forrásokhoz (mostanában szinte nullaszázalékos vagy éppen negatív kamattal), vagyis csak az egyes kelet-európai társadalmak rátermettsége, értékrendje, hatalmi struktúrája, politikai elitje határozza meg azt, hogy honnan hová jutnak el. Ne a külvilágot, vélt vagy valós, illetve magunknak teremtett ellenségeinket okoljuk azért, hogy az ország fejlődése nem halad az áhított ütemben, hanem magunkban keressük meg a kudarc okait, és minden erőnkkel igyekezzünk visszaterelni a magyar társadalmat a klasszikus kapitalizmus protestantizmusban gyökerező alapértékeihez – tanácsolta Bod Péter Ákos.

Ebben a folyamatban az egyházak is fontos szerepet játszhatnak – húzta alá az előadó. A vallási közösségek a mai napig képesek sugározni, átadni azt az értékrendet, amely naggyá tette a kapitalizmust. Mindezekon túl pedig erős az egyházak közösségteremtő ereje. Az Isten igéjére épülő és a krisztusi etikát hirdető tanok tartósabb, igazabb és hosszú távon gazdaságilag is eredményesebb közösségeket teremtenek, mint a politikai célok elérését szolgáló, többnyire csak vélt ellenségek közös gyűlöletére alapuló szándékok. Vagyis ha jót akarunk magunknak, a döntéseket esetleg bízzuk a politikusokra, de az értékeket soha – zárta előadását a professzor.

■ ILLISZ L. LÁSZLÓ

FOTÓ: KISS TAMÁS

Vissza a teremtett világba!

A reformáció újabb arcai, Kodácsy-Simon Eszter és Kodácsy Tamás

A természet- és hittudományokat egyaránt művelő, az ökumenét a hétköznapi napokban is élő házaspár volt a Reformáció arcai című kerekasztalbeszélgetés-sorozat második felvonásának vendége szeptember 4-én a Premier Kultcaféban. Luther korszakalkotó vívódásai mellett a gyermekek és a teremtett világ védelméről is hallhatott a közönség. Gundel Takács Gábor, a Reformáció 500 nagykövete és dr. Hafenschner Károly, a kormányzati Reformáció Emlékbizottság miniszteri biztosa, a Magyarországi Evangélikus Egyház zsinatának lelkészi elnöke az eszmecsere moderátoraiént működtek közre.

A Kodácsy házaspár három gyermeke közül a legnagyobb már a véges és a végtelen kapcsolódási lehetőségeit firtatja, vagy azt a kérdést szegezi szüleinek, hogy vajon Jézus vagy a dinók éltek-e korábban a földön. A kérdéseken olykor meghökkenő szülők elmondásuk szerint maguk is inspirációt kapnak a gyermekeiktől, és tanulnak tőlük. A kérdéseik gyakran sokkal érettebbek, mint a mi válaszaink, vallotta be Kodácsy-Simon Eszter. A gyermekekből még hiányzik a felnőttekre jellemző fekete-fehér gondolkodásmód, hangsúlyozta Kodácsy Tamás. Majd arra is felhívta a figyelmet, hogy fontos a megalkuvás nélküli kérdezés, amelynek egyik legjelentősebb képviselője maga Luther volt.

A nézők között ott ült jó néhány tanítvány az Evangélikus Hittudományi Egyetemről (EHE) is, akik a természettudományok és a teológia kapcsolódási pontjainak kérdéséről már alaposan körüljárhatták az EHE Valláspedagógia Tanszékének megbízott tanszékvezetőjével, Kodácsy-Simon Eszterrel, aki középiskolában is tanít, még-

pedig hittant, illetve korábban matematikát és fizikát.

Kodácsy Tamás is „többfunkciós”: református lelkész, a Károli Gáspár Református Egyetem oktatója és programozómatematikus. Meg is idézi John Polkinghorne fizikus-teológust, aki a kvarkok kutatásában ért el kiváló eredményeket: „Nincs olyan, hogy hétfőn, kedden, szerdán fizikus, a többi napon meg teológus vagyok, hisz csak egyetlen világunk van.” A világi szakmájában „virtuálisvilág-teremtő” lelkész elmesélte, hogy gyermekkorában a végtelenséget a kagyló jelképezte számára, amelyet nem unt meg a füléhez szorítani. Lelki szemei előtt így derengett fel a sosem látott végtelen: a tenger.

Evangélikus felesége – akivel a családi tűzhely mellett néha parázs vitákat, konstruktív teológiai eszmecsereket folytatnak – szintén hozott a gyermekkorából egy darabkát. Az emlék már az ökoteológia kontextusában került elő. Kodácsy Tamás ugyanis a Magyarorszá-

gi Református Egyház Ökogyülekezeti Mozgalmának alapítója, Kodácsy-Simon Eszter pedig egyházunk Ararát teremtés-védelmi munkacsoportjának tagja. Eszter a nagyszülői kert önfenntartó varázsát idézte meg. Számára a természeti környezetben érezhető a legközvetlenebbül Isten és ember kapcsolata, illetve a másik emberrel való összetartozás. Gundel Takács Gábor elárulta a közönségnek, hogy az ökoteológia kifejezés az újdonság erejével hatott számára.

A beszélgetés sajnálatos módon elkarnyarodott a médiában nemrégiben nagy port kavart lombikbébi-program-vita felémítése miatt. A kérdésben a házaspár a lelki-spirituális szempontok érvényesítését hangsúlyozta a jogi-gazdasági-üzleti szempontok ellenében. Szó esett a technika etikájáról is, és elhangzott: rajtunk áll, hogy felelős módon élünk-e vele. Így jutottak a beszélgetők újra a reformációt elindító Lutherhez, akinek korszakalkotó gondolata a lelkiismereti szabadság, amely mércéje lehet minden egyes döntésünknek.

„A gyerekeinknek is mindig azt tanítjuk, hogy van saját történetük” – mondta Eszter, és hozzátette: azt nem a média és a virtuális terek határozzák meg. Tamás is a valódi élet megélését, a teremtett világ minden érzékervünkkel való megtapasztalásának fontosságát helyezte a hallgatóság szívére.

■ KINYIK ANITA

Nem lázadás: visszatérés!

Az Örökség Kultúrpolitikai Intézet Reformáció 500 című rendezvényén népes hallgatóság gyűlt össze a Deák téri Insula Lutheranán, a megújult Országos Evangélikus Múzeum hangulatos pincéjében szeptember 5-én. Ez a program az Örökség Műhely részeként azon kerekasztal-beszélgetések sorába illeszkedett, amelyek aktuális kérdéseket járnak körül a téma szakértőinek segítségével.

Makranczi Zsolt, az intézet igazgatója köszöntötte a megjelenteket, majd Ablonczy Bálint, a *Heti Válasz* munkatársa, a beszélgetés moderátora sorakoztatta fel elevenbe vágó kérdéseit. Szinte mindegyiknél azt érezte az ember: de jó a kérdés, pont erre vagyunk kíváncsiak! A disputa résztvevőinek, Harmati Béla Lászlónak, az Evangélikus Országos Múzeum igazgatójának, valamint Papp Jánosnak, a Magyarországi Baptista Egyház elnökének részéről pedig lényegre törő, érdemi válaszok érkeztek. Sajnálatos, hogy Szontágh Szabolcs, a Magyarországi Református Egyház Zsinati Ifjúsági Irodájának vezetője az utolsó pillanatban lemondta részvételét.

„Még a falakból is a reformáció szeleme sugárzik” – kezdte Ablonczy Bálint, s a „távolról közelítés” elvét követve először arról érdeklődött, hogy fontos-e ez a jubileum, képesek-e az egyházak új tartalmakat adni régi gondolatoknak a szekuláris világban és Magyarországon. Kell, hogy fontos legyen – mutatott rá Papp János, s hozzátette: akkor képes betölteni a célját, ha nem marad a templomfalak között. Harmati Béla egyetértve kifejtette: mai társadalmunkról nem lehet a reformáció vívmányai nélkül beszélni. És me-

lyek ezek a vívmányok? – szolt a kérdés, mire az evangélikus részről érkező válasz a *semper reformanda* elvére, valamint a család, a közösség, a művészet, a kultúra, a zene, a munka és a hivatás terén bekövetkezett megújulásra világított rá.

Papp János az egyéni és közösségi hitéletben, valamint a társadalom formálásában tapasztalható értékeket emelte ki. Szintén izgalmas kérdés, hogy mi egyáltalán a protestantizmus – vetette fel a moderátor. Papp János a válaszában hangsúlyozta: a reformáció evangélikus ügy, az evangélikusok életének középpontja. Másodsorban református, majd baptista. Ezek fontos tények, és jó, hogy a kormányzati Reformáció Emlékbizottság – amelynek ő is tagja – a felekezeteket összefogva kezeli a protestáns emlékezés folyamatát. A protestantizmus értéke nem a lázadás, hanem a visszatérés – jelentette ki. Harmati Béla pedig a protestáns keresztény értékekről szolt, amelyek áthatják az európai kultúrát.

Ezután provokatív kérdések következtek: „Akkora a baj, hogy katolikusok és protestánsok együtt emlékeznek a hajdan sok szenvedést okozó eseményekre?” A válasz nem késelt a múzeumigazgató részéről: igen, akkora a baj. Már rég nem a

katolikus–protestáns különbözőség a kérdés, hanem a keresztény–nem keresztény világlátás; napjaink történései a Római Birodalom bukásának napjait idézik fel. Papp János nézete szerint kisebbségbe kerültek az élő hitű, gyakorló keresztények Európában, s kérdés, hogy tudunk-e só és világosság lenni. Fontos az is, mutattak rá az eszmét cserélők, hogy az ünneplés perceit a bűnbánatái is kövessék, s lássuk át, mennyire tudott győztes maradni a reformáció ötszáz év elteltével.

A témát még inkább megközelítve a moderátor az emlékév konkrét céljait firtatta. Ebben is egyetértés volt: emlékezés, összegzés, a missziói parancs alapján evangelizáció, ismeretterjesztés. Demonstráció is a fontos dolgok mellett – fűzte hozzá Papp János.

Végül a fiatalok megszólításáról váltottak szót a beszélgetőtársak. A múzeumvezető „könnyű helyzetben” van, hiszen egy modern intézményben mód nyílik mind az egyházon belüli, mind az azon kívüli fiatalok megszólítására; az igazi kihívás az utóbbiak elérése. A „kütyüket” rutinosan kezelő fiatalok a multimédiás bemutatásra fogékonyak. (Luther ma biztos blogolna – derültünk az elképzelésen.) Papp János a személyesség és a hitelesség mellett érvelt, a fiatalok ugyanis ezekre roppant érzékenyek.

A beszélgetés végén a résztvevők az egyházaikban működő jó gyakorlatokkal ilusztrálták az emlékév eddigi eredményeit.

■ STIFNER-KÖHÁTI DOROTTYA

FOTÓ: KISS TAMÁS

Órhelyemre állok. Az Aliansz – Magyar Evangéliumi Szövetség szervezésében imaalkalmat tartottak szeptember 5-én Budapesten, a Gellért-szobornál. Tizenkét éve havonta imádkozik ez az ökumenikus munkatársi és lelkesítő kör Budapestért, hazánkért, egyházainkért. A munkaévet immár harmadik alkalommal indították a Gellért-hegyen közös reggeli áhítattal. Az Aliansz vezetői szolták Isten igéjét. A találkozón részt vett egy katolikus pap és – mások mellett – az Evangélikus Missziói Központtal kapcsolatot tartó hajléktalan, Indián is. „Órhelyemre állok, odaállok a bástyára, figyelek, várva, hogy mit szól hozzám...” (Hab 2,1)

■ SZEVERÉNYI JÁNOS

Keresztűzben a kereszt?

Szemerei János püspök
Nyugati (Dunántúli) Egyházkerület

Európa-szerte értetlenséget és megdöbbenést váltott ki az a döntés, amellyel az egyik nemzetközi üzletlánc rukkolt elő. Néhány termékük csomagolásáról, amelyen egy tipikus görög templom, a Szantorini szigetén álló Anasztaszisz-templom látható, egyszerűen leretusálták a kék kupola tetejét díszítő keresztet.

Az úgy kapcsán fellángoltak az érzelmek. Ahogyan az lenni szokott, voltak, akik üdvözölték a döntést, mások „a legrosszabb rémálom megvalósulásának” nevezték. Voltak, akik Európa önfeladásának újabb jelét látták benne, mások a növekvő számú európai iszlámhívó kegyeinek keresését...

Tény, hogy a kereszt használatának meghökkentő korlátozásával, visszaszorításával nem most találkozunk először. Többször hallottunk híreket arról, hogy eltávolították iskolai osztálytermek faláról, közhivatalokban dolgozó emberek nyakából. A sport világában sem ismeretlen ez a jelenség. Néhány éve a Real Madrid címerének tetejéről tüntették el a keresztet, noha a királyi futballcsapat címere a spanyol királyi címer is egyben. Korábban a Barcelona FC címerpajzsának bal oldalán található György-kereszt vízszintes szárát is levették, hogy az arra érzékeny ügyfeleket ne zavarja...

Hazai történelmünk ismeretében már nem tűnik meglepőnek az, hogy az Evangélikus Hittudományi Egyetem rektori láncáról is eltűnt a kereszt. Dr. Szabó Lajos rektor úr jóvoltából nemrégiben közelebről is megnézhettem a láncot, amelyet az egykori soproni teológiai fakultáson is használtak néhai elődei. Elmesélte, hogy a lánc az államosítás után az akkori anyaegyetemhez, Pécsre került, ahonnan hosszú kitérő után jutott vissza a hittudományi képzésbe, de a kereszt már nem volt rajta. Egyszerűen lefűrészték.

Most azonban térjünk vissza a keresztet leretusáló áruházlánc esetéhez. Az egyik televízió megkérdezte az illetékeseket döntésük okáról. „Óvakodunk a vallásos szimbólumok használatától, mert nem akarjuk semlyik hit követőit elidegeníteni. A cégünk nagy tisztelője a sokféleségnek, ezzel magyarázható a csomagolás dizájnya” – mondták. A válaszban megfogalmazott elvvel önmagában nincs probléma, a megvalósítással viszont igen. A kereskedelem szereplőitől nemcsak elfogadható,

de el is várható, hogy vallási semlegességre törekedjenek. Sajnos jelen esetben ez nem sikerült.

Semmi probléma nem lett volna abból, ha a gíroszhúst, az olívaolajat vagy a spenótos rágcárnivalókat és egyébeket ezentúl egy semleges görög szimbólumot ábrázoló kép alatt dobják piacra. Maguknak a termékeknek eddig sem volt közük sem a templomhoz, sem a kereszthez.

A templomnak viszont szerves része a kereszt. Ha leretusálják róla, az vallásilag még nem semlegesíti a képet, hiszen attól még egy vallási célt szolgáló épület marad – de egy erőszakkal lecsontolt, a lényegétől megfosztott épület. Nehezen tudom elképzelni, hogy üzletemberek, komoly reklámszakemberek ezzel ne lennének tisztában. Persze az is lehet, hogy éppen a reflektorfénybe kerülés volt a cél...

Írásommal én is a figyelmet szeretném felhívni. Nem a konkrét esetre, és nem is a nyomában indult érzelmi hullámokra. Sokkal inkább arra, hogy hitünk legfontosabb jelképe, a kereszt két évezrede gyakran válik céltáblává. E területen sincs semmi új a nap alatt. Két évezreddel ezelőtt Pál apostol frappánsan megfogalmazta az okot: a kereszt egészen mást jelent a kívülállóknak, és mást azoknak, akiket megérintett Istennek a Jézus Krisztusban megmutatott szeretete. *„Mert a keresztről szóló beszéd bolondság ugyan azoknak, akik elvesznek, de nekünk, akik üdvözülünk, Istennek ereje.”* (1Kor 1,18) Kicsit később így ír: *„Mi a megfeszített Krisztust hirdetjük, aki a zsidóknak ugyan megütközés, a pogányoknak pedig bolondság, de maguknak az elhívottaknak, zsidóknak és görögöknek egyaránt az Isten ereje és az Isten bölcsessége.”* (1Kor 1,23–24)

A kereszt ereje attól nem gyengül meg, ha a csomagolás apró képecskéjéről esetleg eltűnik, bár tudom, hogy ez nekünk, keresztyéneknek nem esik jól, érzékenyek vagyunk rá. Annyira azonban legyünk tárgyilagosak, hogy elismerjük: sokkal veszélyesebb az egyházra, ha templomainkban az igehirdetésekből tűnik el a Krisztus keresztje és az abból fakadó remény. Összehasonlíthatatlanul nagyobb probléma az, hogy a hívők sokszor hallgatnak arról, amiről/Akiről tanúságot kellene tenniük... ■

Miénk a menny örökre

Zenei hitvallás a reformáció kezdetének ötszázadik évfordulójára

A pécsi Kodály Központ kiváló akusztikájú koncerttermében, a Pannon Filharmonikusok évadnyitó hangversenyén csendült fel első ízben Tillai Aurél Kossuth-díjas zeneszerző és karnagy Reformáció kantátája. A kompozíció megszületéséről magazinunk július 16-i számának 18. oldalán Evangélikus himnusból kantáta címmel már hírt adtunk. Mostani írásunk a hangversenyéről szóló tudósítás és a műelemzés kombinációja, miután e sorok írója abban a megtiszteltetésben részesült, hogy megkaphatta a mű partitúráját is.

Egy kantáta esetében az első, meghatározó alkotóelem a szöveggönyv. Az kézenfekvőnek tűnik, hogy a reformáció kezdetének évfordulóján az *Erős vár a mi Istenünk* című Lutherzsoltár (EÉ 254) parafrázisa adja egy mű gerincét. De mi társul még hozzá? Milyen kölcsönhatásba lépnek ezek az új elemek a fundamentummal?

Tillai Aurél még három éneket választott ki, hogy párbeszédet folytassanak evangélikus himnuszunkkal. Az *Adj békét a mi időnkben* antifóna-átdolgozás (EÉ 291) szintén Luthertől való; az

Isten nékem erőm, bizodalmam (EÉ 338) a Tranoscius-énekkincs része; a *Hogyha felindul az Isten* (Református énekeskönyv 68) pedig a hugenották harci zsoltára. Azért adjuk közre a teljes szöveggönyvet, hogy többszöri, elmélyült olvasás nyomán mindenki számára nyilvánvaló legyen, mennyire szervesen egymásba fonódnak és egymást erősítik ezek a strófák. Csak két példa. „Erős vár a mi Istenünk – Szívemet intem: / Erős vár az Isten – Kinek neve erős Isten: / Őtet magasztaljátok!” „Hogy ő kevély ellen-ségek / Megszégyenült, elveszett – Az

ige kőszájként megáll, / Megszégyenül, ki bántja.” Már ez önmagában felér egy igehirdetéssel!

A csaknem húszperces mű kezdete az *Erős vár...* dallamának genezise: egy-egy szólóhangszer sejteti az ének motívumait. Párhuzamként eszünkbe juthat Dávid imája: „...amikor titkon formálódtam, mint-ha a föld mélyén képződtem volna. Alaktalan testemet már látták szemeid...” (Zsolt 139,15–16)

Az énekstrófák a kórus ajkán „ölte- nek alakot”. A kórustömbök közötti zenekari átvezetések a már elhangzott és az éppen következő dallam motívumait villantják fel, így szövik össze az alkotóelemeket egy nagy egésszé, amely a „miénk a menny örökre” szövegrésznel éri el a csúcspontot.

A bariton szólista hol önállóan szólaltat meg egy énekverset („Adj békét a mi időnkben”; „Mindenkoron azért csak őt áldom”), hol párbeszédet folytat az ének-

FOTÓ: PANNON FILHARMONIKUSOK / BUBLIK RÓBERT

Tillai Aurél: Reformáció kantáta – bariton szólóra, vegyes karra és zenekarra.
 Ósbemutató: 2017. szeptember 7., Pécs, Kodály Központ. Előadók: Bretz Gábor – bariton, Pannon Filharmonikusok; Pannon Filharmonikusok fesztiválkórus (karigazgató Dobos László és Vass András). Vezényelt Bogányi Tibor.

karral („E világ ura / Gyúljon bosszúra”; „Kincsünk, életünk, / Nőnk és gyermekünk / Mind elvehetik, / Mit ér ez önekik! / Miénk a menny öröke!”).

A kantáta formájában ötvöződik a variáció és a háromepizódos rondóforma. A rondótémát és a variáció alapját az *Erős vár...* strófái adják, a többi énekből pedig az epizódok anyagai épülnek fel. A mű hangnemileg igen változatos. Az *Erős vár a mi Istenünk* Esz-dúrban és D-dúrban jelenik meg, a kódában pedig C-dúrrá fényesedik. Az epizódok bejárják a g-mollt, a d-mollt és a G-dúrt is.

Pécs város közössége magáénak érzi Tillai Aurélt, aki generációkat nevelt a kóruséneklés szeretetére. Ezért is emelkedett ki ez a csütörtök este a hétköznapokból, és vált az ósbemutató hangverseny olyan bensőséges, szinte családi ünnepé, hogy még a messziről érkezett tudósító is otthon érezhette magát.

■ ECSEDI ZSUZSA

Tillai Aurél: Reformáció kantáta

Szövegkönyv

*Erős vár a mi Istenünk, Jó fegyverünk és pajzsunk.
 Ha ő velünk, ki ellenünk? Az Úr a mi oltalmunk.
 Az ő ellenség Most is üldöz még,
 Nagy a serege, Családság fegyvere,
 Nincs ilyen több a földön. [EÉ 254,1]*

*Adj békét a mi időnkben, Úristen, téged kérünk.
 Hisz rajtad kívül más nincsen, Ki síkra szállna értünk,
 Egyedül te, örök Isten. [EÉ 291,1]*

*Erők magában mit sem ér, Mi csakhamar elesnénk,
 De küzd velünk a hős vezér, Kit Isten rendelt mellénk.
 Kérdezed: ki az? Jézus Krisztus az,
 Isten szent Fia, Az ég és föld Ura,
 Ő a mi diadalmunk. [EÉ 254,2; Dt 256,2]*

*Krisztus nékem erőm, bizodalمام, Nyugodalمام, Sújtson bár sok fájdalom.
 Én hatalmában Bízom s oltalmában Éltem folytatában.*

*Benne élek, haláltól se félek, Jót remélek, Tőle csak el ne térjek.
 El nem enyészem A sírban végképpen: Mennyben lesz részem.*

*Mindenkoron azért csak őt áldom, Őt imádom, Míg élek e világon.
 Szívemet intem: Erős vár az Isten, Más üdvöd nincsen! [EÉ 338,1.2.4]*

Az ő ellenség Most is üldöz még. [EÉ 254,1]

*E világ minden ördöge Ha elnyelni akarna,
 Minket meg nem rémítene, Mirajtunk nincs hatalma.
 E világ ura Gyúljon bosszúra:
 Nincs ereje már, Reá ítélet vár,
 Az ige porba dönti. [EÉ 254,3]*

*Hogyha felindul az Isten, Elkergettetnek szertelen Minden ő ellenségi.
 És elfutamodnak széjjel Ő haragos színe elől Minden ő gyűlölői.
 Úgy elűzetnek hirtelen, Mint a füst semmivé leszen, Elvész minden ő dolgok;
 Mint viasz olvad a tűztől, Úgy az ő kemény színétől Elvesznek a gonoszok.*

*De az igazak mindnyájan Örvendeznek nagy hívságban A kegyes Isten előtt;
 És víg szívvel énekelnek, Hogy ő kevély ellenségek Megszégyenült, elveszett.
 Nagy örömmel az Istennek, ÉnekeljeteK nevének, DicsérjeteK, áldjátok;
 Ki pusztá földeken megyen, Kinek neve erős Isten: Őtet magasztaljátok! [RÉ 68,1-2]*

*Az ige köszádként megáll, Megszégyenül, ki bántja.
 Velünk az Úr táborba száll, Szentlelkét ránk bocsátja.
 Kincsünk, életünk, Nőnk és gyermekünk
 Mind elvehetik, Mit ér ez önekik!
 Miénk a menny öröke! [EÉ 254,4; Dt 256,4]*

Erős vár a mi Istenünk! [EÉ 254,1]

Egy útinapló lapjaiból

Gazdagné Nemes Viktóriának és idősebb Zászkaliczky Pálnak szeretettel

Kilenc nap, hét szállás, félszáz meglátogatott helyszín, vagy tíz Europa Nostra-díj, tucatnyi igehallgatás és közös ima, megannyi gasztronómiai újdonság, kétezer-ötszáz kilométer – a számokat is mérlegre lehet tenni. Kérdés, érdemes-e. Mert a számokon túl emberek vannak: történelmi személyek egész életművükkel, tragédiák és hősiesség helytállások. Vendéglátók és harangozók, helytörténészek és lelkészek, régi és új barátok. Szászok, magyarok, románok. Élők és halhatatlanok. Hitvallók. Gazdagok és szegények. Nyitott szívűek és gyanakvók. Kíváncsiak és türelmetlenek. Szorgosak és kényelmesek. Azaz épp olyanok, mint mi, utasok, útitársak, zarándokok. A töredékes útinapló itt közölt lapjain néhány élmény elevenedik meg.

Augusztus 14., hétfő. Az indulás napján mindenki jókedvű, kíváncsi és bizakodó. Huszonhét utas, akiknek az útja most néhány napra összefonódik egymásával és az erdélyi reformáció történetével, az erdélyi protestáns templomok életével, nagy egyéniségek életművével. Méltó felütés Károli Gáspárra és Sylvester Jánosra már az első nap emlékezni – szülőhelyükön –, hiszen ki tudja, nélkülük milyen nyelven beszélnének széles e hazában. „Azki zsidóul és görögül és vígre diákul / Szól vala rígen, szól néked az itt magyarul.” (Sylvester János: *Az magyar nípnek, ki ezt olvassa*)

A nagybányai festők képeiről jól ismert sárga torony aha-élménye már csak a nap ráadásának tűnik, amikor rákérdezzünk az evangélikus templom oltárterítőjére. Tudniillik, hogy miért piros. „Mert mi liturgikus színeket használunk” – hangzik a válasz. „Hiszen akkor zöldnek kéne lennie” – így mi. „Hát nem a reformációt ünnepelejük egész évben?”

Augusztus 15., kedd. A koltói kastély falain már nyoma sincs a Jókai emlegette Velázquez-, Guido Reni-, Murillo- és Gentileschi-képeknek, a „vad gróf”, Tele-

ki Sándor gyűjteményének. A hely szellemén azonban ez mit sem csorbit, hiszen itt a szoba, ahol Petőfi és ifjú hitvese a mézesheteket töltötte, levélrészletek igazítanak el a híres szerelem részleteiben, és az egykori somfa sarja alatt ma is ott a kőasztal, amelyen a magyar irodalom közel harminc fontos verse született.

Egy másik evangélikus költő bűvőhelyét is felkeressük: a Radnai-havasok alatt a gyalogút tele van a napsütésben csillogó kövekkel, a völgy pedig az egykori gazdag nemesfémbányászat romjaival. Itt, az Ünökő tövében, Radnaborberek utolsó házában, az alacsony kis padlás-szobában írta Reményik Sándor legszebb – földi és égi távlatot nyitó – tájverseit.

Besztercén késő délután nem könnyű templomkulcshoz jutni. Megtudjuk, hogy a hatalmas templom nyugati felét a gyülekezet eladta az önkormányzatnak. Koncerteket tartanak, és kilátóként működtetik a tornyot. Liftet építettek bele. Keleti oldalában folynak az istentiszteletek – amíg van, aki hallgassa. Egyelőre „áll az Úristen temploma”.

Estefelé Harina egyetlen, negyedrészt szász lakosánál hiába kopogtatunk a templomkulcsért. A fehérre meszelt, kéttornyú templom előtt állva megrendülten énekeljük: „Erős vár a mi Istenünk...” A jobb napokat látott jáki, lébényi templom közeli testvére évek óta üresen áll, diadalívén Luther legismertebb koráljának első sora hirdeti: ha a világ leomlik is, Ő megmarad. Erősnek, várnak.

Augusztus 16., szerda. Szászrégen – hozzászólatták az egykori Magyarregent is. A református templomban nemcsak tekintélyes méretű Luther-rózsa van kifáragva, hanem a karzat alá minden erdélyi református és jó néhány más felekezetű templom képét is felfestették. A maguk módján így tiltakoztak az 1988-ban bejelentett települészisztematizálási, azaz falurombolási terv ellen. A város hatalmas gótikus evangélikus templomában ér az újabb megdöbbenés. A jóképű

A harinai evangélikus templom évek óta üresen áll

fiatal lelkész vagy nyolc környékbeli településre jár, ahol korábban önálló parókiák működtek. Rengeteg a hittanos: magyarok, cigányok és a maroknyi szász maradék. Ő maga kitelepült szászok fiaként Münchenben végzett, aztán hazaszóllította az Úristen. Eszembe jut az erdélyi szászok jellegzetes himzett falvédőjének felirata: „Siebenbürgen, süsse Heimat” (Erdély, édes otthon).

És Erdélyben vannak sokan mások, akik az Úr embermegtartó munkáját szolgálják. Ilyen a felsősófalvai református Gagyi házaspár. Manika tizenöt évvel ezelőtt kapott elhívást Bőjte Csaba testvéren keresztül, azóta eteti, tanítja, vigasztalja, szereti a falu szegény gyermekeit. „Kiszereti belőlük a jót.” Férje pedig kétkezi munkával javíttatja a házat, építi a csúrt, gondozza a keretet. Amikor a történeten megdöbbenve és elfogódottan átadjuk adományainkat, a szokásos formulával köszönik meg: „A Jóisten pótolja vissza ezerszeresen!” Ha a reformáció akadálymentesítés, hát ők mai reformátorok.

Erdély egyik legszebb szárnyas oltára Höltövényben

Augusztus 17., csütörtök. Az árkosi az első unitárius templom az úton. Kapuja felett a Dávid Ferenc címeréből alakított unitárius jelvény a galambbal és az önfarkába harapó kígyóval. Némi keresgélés után – láthatóan piszkos munkáját félbehagyva – megérkezik a falu mindenesé, helytörténésze, Bálinth Zoltán, aki eredetileg asztalos. Benedek Elekkel ért egyet: „Csak az a valamirevaló egész ember, kinek könnyű a toll és nem nehéz a kasza.” Bálinth Zoltán fiatal ember, de egy tábla tanúsága szerint 1998 óta gyűjti a falu és a környék néprajzi tárgyait, a régi paraszti élet történeteit, és építi már a magán-falumúzeumot. (Ahol többek között éppen háromszázhatvanöt vasaló és tizenkét vaskályha is látható.) Nemcsak az erődtemplom történetével ismertet meg minket, de a titokba is beavat: minél pontosabb évszámot mond, annál hihetőbb, amit mesél. Hogy volt itt akkora földrengés, hogy a falak repedésén egy galamb beröpült, „röpült egy kört, és ki es röpült”. S hogy 1930 táján, amikor felújításra szorult az istenháza, nem kellett összeistápolni az uniót, hogy újra lehessen építeni. Mindent megismerünk a guzsaly, a sulyok és a szűr szerepéről az udvarlásban és a lánykérésben, megtudjuk, miért praktikus, hogy a széktámlákat megfordítva jelezhetik a házastársak, hogy ha-

ragban vannak (és miért cserélik hamar vissza, ha jön a szomszédasszony), és azt is, hogy mitől modern ez a kis múzeum (tudniillik mozgó lépcsőn lehet felmenni). Már meg sem lepődünk, hogy hősünk egy szekérhúzó versenyt is megnyert a közelmúltban: negyvenkét kilométerre húzta el a saját szekerét. Hiába, az unitáriusok kemény legények! Úgy elmegy itt az idő, hogy az útiterveben szereplő illyefalvi csodáról (gyermekotthon, háziipar, üzlet) – amelyet Kató Béla református püspök még parókus lelkészként hozott létre – csak az autóbuszban hallhatunk.

Augusztus 18., péntek. Erdély egyik legszebb szárnyas oltára Höltövényben – az egykori szász templomban – áll. Bár remek, dolgos emberek éltek itt évszázadokon át, egykori leírója szerint ez szerzett dicsőséget a falunak. A hitet különbözőképpen megélő evangélisták, a passió Jézusának fennkölt nyugalma és a pribékek elszánt gonoszsága, a tobzódó színek és a 15–16. századi német grafika emlékei sokatmondó egységben hirdetik a felírt evangéliumot: „*Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret, ut omnis, qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam aeternam.* Jon. 3.” („Mert úgy szerette Isten a világot, hogy egyszerűen Fiát adta, hogy aki hisz öbenne, el ne vesszen,

hanem örök élete legyen.” [Jn 3,16]) És a leglényegét a világ üdvözítőjeként megjelenő Krisztus felett: „Christus triumphans” (Győzedelmes Krisztus). Orbán Balázs jegyezte fel azt a legendát, miszerint: „[A csikmenasági oltár] az Höltövény templomából a reformatiókor kidobott; egy menásági szekeres arra menvén, az oltáron levő szűz Mária szobor felkiáltott: »vigy engem falud templomába«, mit ez meg is tett. Nem akarom én ezen hitrege mysticismusát bonczolni, de ha amaz oltár valóban Höltövényből került oda, akkor Höltövény igen gazdag lehetett ily régi szárnyoltárokból, mert templomában még ma is van egy igen szép, a menaságinál jóval nagyobb szárnyoltára...” Akárhogy volt is, a kései utódok hálaadások lehetnek azért, hogy a reformáció idején ez az oltár – sok más szász példához hasonlóan – nem dobott ki a templomból.

Brassó főtere és főtemploma is szolgál meglepetésekkel. A huszonnyolc évvel ezelőtt szétlőtt belváros ma hangulatos, barátságos arcát mutatja: szépen felújított házak, sétálóutcák, virágözön és teraszok között bóklászunk. A rettenő szuveniripari portékák mellett már izléses ajándéknak való tárgyak is kaphatók. A Fekete-templom falai egyre világosabbak. ▶

A kimerítő vezetés nemcsak az épületről, hanem a gyülekezeetről is szól: az állam két alkalmazottat fizet a turistaforgalom kiszolgálására, a további hatvan állást a gyülekezet tartja fenn. Honterus szobrának intve indulunk a Keresztýén-havasra, ahonnan a hegláncok fölött és a hatalmas ég alatt körbenézve értünk meg valamit abból: micsoda nagy dolog, hogy nekünk még a hajunk szála is számon van tartva. Lefelé, a Pojánán betérünk a kis román ortodox fatemplomba, ahol éppen keresztelőre készülnek. Két szerpap hozza a vízzel teli keresztelőmedencét. Meghitt egység Istennel-emberrel. Nem hideg tumultus, hanem akolmeleg, ahogy Pilinszky érti.

Evangelikus testvéreknél találunk szíves fogadtatásra a Tízfalú egyikében. Esti istentiszteletre vagyunk hivatalosak Barcaújfaluba. A déli kapun lépünk be a templomba, szemben, a karzat mellvédjén felirat fogad: „Aminémű mértékkel mérték, olyannal mérnek néktek, valamit akartok azért, hogy tselekedjenek az emberek tivatek, azont tselekedjétek ti is azokkal, mert ez a törvény és a Próféták.” (Lásd Mt 7,2.12) Vajon hányan fordultak sarkon az elmúlt évszázadokban, és mentek előbb elrendezni atyafiaikkal bajos dolgaikat, mielőtt az Úr házába léptek volna?

Augusztus 19., szombat. Ez a nap a szász templomok napja: Segesvár, Almakerék, Berethalom, Nagysink. Mindegyik önálló történet, önálló tanulsággal. Ami fájó, az a közös szál: a lutheránus szászok egykor virágzó társadalmának visszavonhatatlan pusztulása. Ami hitükről beszél: a pompás, hatalmas középkori templomok, amelyek a reformáció után is jobbra megmaradtak eredeti formájukban, hiszen a közösségek identitásához ugyanúgy hozzátartoztak, mint az új hitvallás vagy az anyanyelven olvasható Szentírás.

Segesváron egy turizmusdiplomás fiatal ember mesél a vártemplomról, a városról ízes magyar nyelven. Almakeréken német házaspár fogad a falfestményekkel telehímzett, virágokkal körbeültetett és fallal kerített templomban, ahol lassan hatszáz éve áll Mária – lábainál Apafi Mihály fejedelemmel és Klára asszonnyal – az oltár középképén. Derű a képeken, derű a kerten, derű az arcokon.

Berethalom erődjének katolikus tornya őrzi a vallási türelem korai meglétének bizonyítékát, fensége hirdeti az egykori gazdasági és politikai erőt és

A berethalmi erődtemplom csillagboltozata

a püspöki székhely komolyságát. (Történet ugyanis 1525-ben, hogy lelkészét püspökké választották. Ő azonban nem költözött Nagyszebenbe, hanem a székhelyet helyezte ide. Itt is maradt vagy háromszáz évig.) Mondják, hogy a 20. század végén innen is sorban települtek ki a szászok, utolsónak a lelkész maradt. Amikor végleg elfogytak a hívei, bekopogott a református kollégához, beadta a templomkulcsot, majd ő is távozott.

Nagysink kopárságában, gazdátlanságában is magasztos, román stílusú bazilikájában áll az erdélyi reneszánsz egyik nagyszerű alkotása, a Tamás-oltár. Megrendítő látni, hogy Jézus milyen megértően, természetesen, már-már szentvételesen fogadja Tamás kételkedését, és vezetni gyengéden a kezét oldalsebéhez.

Mire Fogarasra érünk, ránk esteledik. A királyi, majd (református) fejedelmi birtok várát ezúttal nem vehetjük be, és a református templom kertjében nyugvó Árva Bethlen Katának is csak egy vállal-

kozó kedvű útitársunk adja át – a magas kerítésen átmászva – tiszteletünk jeléül a kis koszorút. Kata gyönyörű példája annak, hogy a hit, az Istenbe vetett szenvedélyes bizonyosság hogyan tud keserveinkből, szenvedéseinkből jót előhozni.

Augusztus 20., vasárnap. Reggelre elfelejtjük az este fáradalmait. (A panziók mulatózó és út menti zaját, egyszórtsemértünk-káromkodását innen ajánljuk Emir Kusturica figyelmébe.) Ünneplőbe öltöztetett szívvel, kezünkben apró ajándékokkal indulunk Oltszakadátra. Erdélyi testvérgyülekezetünkkel huszonhat éve tartjuk a kapcsolatot: számos ünnep, találkozás, kirándulás, gyerektábor fémjelzi a közös utat. A jó ideje lelkész nélkül maradt, elárvult nyájnak nem könnyű a sorsa. Szép, Árpád-kori templomában otthonos a levegő, szeretettel teljesek a pillantások, szól az ősi erdélyi énekelt liturgia. Otthon vagyunk a tétova testvérek között is, és erősítjük egymásban azt a reménységet,

amelyhez az elmúlt évek és Isten mindnyájunkat átölelő szeretete ad támpontot.

Gyulafehérvár fényes fejedelmi udvara már rég a múlté. Az István király alapította püspökség fenséges temploma azonban szilárdan állja az óhatatlan összehasonlítást az erdélyi ortodox egyház székesegyházával. A tér körülöttük kitérült. Feltárt és újjáépített várfalak fölött vezet oda az út. Van idő és hely rákészülni a csodára, amelyet a román kori székesegyház lenyűgöző geometriája és a benne nyugvók – Hunyadiak, Bocskai, Izabella királyné és a katolikus egyház „megállászimbóluma”, Márton Áron – szelleme jelent.

Augusztus 21., hétfő. Torockón a már többször bevett Székelykő ezúttal nem adja magát. Hatalmas felhőkbe takarózva, esővel hártja a csúcstámadást. Pedig két falubeli kutya is társul szegődik, hogy elijessék a támadó pásztorkutyákat. A hátizsákba rejtett helyi szilvapálinka, az unitárius templom torockószentgyörgyi hímezései és a falumúzeum gazdag gyűjteménye ad némi vigaszt. Évszázadok gyászáról beszél az itt megőrzött piros ablakkeret. 1702-ben vonult be Torockóra Rabutin generális, aki kirabolta a házakat, ágyúval szétlővette a templomtornyot, és tizenkét embert végeztetett ki, akiknek a temetésén így szólt az unitáriusok hitvallása: „Elültetünk benneteket, gyermekeink, apáink, ununk, testvérünk, unokánk, barátunk, a birgejekbe [temetőbe], mint az igazság magvát, hogy belőletek nőjön ki, boruljon virágba az eltiport, de a sziklában újrafogamzott igazság fája. Senki se sírjon!” Senki sem sírt, sőt az asszonyok dachból pirosra festették házaik ablakkeretét. A vörös szín így lett Torockón a gyász színe. Torockó egyike azoknak a településeknek, amelyekről nem lehet végleg búcsút venni.

Tordán is szakad az eső, de a hatalmas, egykor gótikus katolikus templom előterében felidézük a tordai országgyűlés és az erdélyi vallásszabadság Európát száz évvel megelőző történetét. Finn barátaink elismerően hümmögnek.

A kolozsvári Szent Mihály-templom előtt kiállítás vár. Az aradi vértanúk aszszonyainak, özvegyeinek bőrébe bújó szép színésznők segítségével ismerhetők meg a harcos, okos, tevékeny asszonyok, akikről olyan keveset tudunk. Példáserterű, hogy két nyelven, magyarul és románul, és öröm, hogy sokan megállnak, olvasnak. A Házsongárdi temetőben

megkeressük a panteon legfontosabb síremlékeit: Reményikét, Szenczi Molnárét, Misztótfalusiét, Apáczaiét. Utóbbiak külföldi karriert, támogatókat hátrahagyva „fölföldobott” kőként tértek vissza Erdélybe, mert ide szólította őket tenni akarásuk, elszántságuk, hivatástudatuk – a lutheri *Beruf*.

Ki hinné, hogy a Madárasszony, Kalotaszeg egyik jelképe egy református templom tornyán található? Pedig a kigyókat szoptató szirén ott díszel a szép nevű Magyargyerőmonostor templomának falán. Az épület, a torony a Kós Károlyt hazahívó hangnak egyik szimbóluma. A Szent

ceremóniát szervezni. Kossuthot temetni rebellis tetteknek számított. A küldötteknek vissza kellett hát térniük. A gyászistentiszteletet megtartották saját templomukban. Méltón elbúcsúztak a kormányzótól, egyben elégtételt is vettek.

A búcsúpillantás a Királyhágóról felér egy imával: tartsd meg, Isten, Erdélyt laikóival, tájaival, őseink örökségével együtt!

A nagyváradi séta csak levezető. Pedig az egyre szépülő város többet érdemel. Adyról utca van elnevezve, és negyedmagával ott ül a *Holnap* szerkesztőségének bronzasztalánál. Az EMKE, a Sas Szálló, a zsinagóga, a színház régi pom-

FOTÓK: BENKÓCZY PÉTER

A torockói főtér

László pénzétől az ősi kapubélleten és fatornyon át egészen a néhány éves hímezésekig öleli át a kis templom a falu életét.

Augusztus 22., kedd. Mire a kalotaszegi királyi harmatos reggelből Bánffyhunyadra érünk, ezer ágra süt a nap. Szükség is van rá, mert hatalmas gyerektábor (bibliahét) kezdődik éppen. A rendezkedés előtt kapunk a református templomban fél órát körülnézni. Itt piros és kék kalotaszegi hímezéseken és a jól ismert Umlingerendezésen (mennyezetkazetták, mellvédék) legeltetjük a szemünket. A Mózes-szék felett üvegezett keretben hatalmas temetési koszorú: a város küldöttsége indult volna Kossuth temetésére. Valaki előre megfontolt szándékkal feltartóztatta őket, hiszen nem lehetett hivatalos állami

pájában tündökölni. Vajon lesz-e még valódi fénykoruk?

A határt átlépve egyik finn barátunk kéri el a mikrofont. Megköszöni a lehetőséget, hogy velünk utazhatott. Negyedszer járt Erdélyben – ő most hazamegy, ám a szívéből, mint mindig, egy darab itt marad. Sokan érzünk hasonlóan. De ideje van a hazaindulásnak. Itthonról otthonra.

■ ZÁSZKALICZKY ZSUZSANNA

Az erdélyi reformáció nyomában című testvérgyülekezeti kiránduláson huszonketten vettek részt a budapest-közbányai és öten a lohjai (Finnország) evangélikus gyülekezetből. A program az EMMI REB-17-PROG pályázatának támogatásával valósult meg.

Profit bármi áron

Úgy látszik, a reformáció indulásának ötszázadik évfordulója sokaknak kiváló alkalmat ad arra, hogy Luther személyét és gondolatait szó szerint aprópénzre váltsák. Leginkább talán a reformátor életének állomásaihoz kapcsolódó helyeken, az úgynevezett Luther-városokban lehet tetten érni ezt a szándékot.

„Milyen autót vezetne ma Luther? Jöjjön, és válasszon nálunk!” – hangzik az egyik német autókereskedés hirdetése. A *Bild* újság arról kérdez néhány ismert protestáns celebet, vajon Luther milyen foglalkozást

űzne napjainkban. A válaszok között olyanok szerepelnek, mint ügyvéd, televíziós műsorvezető és stand-up komikus.

Egy bútorarúház szintén a reformátortól származó idézettel reklámozta magát: „Minden művészetek között az egyszerű a legszebb.” A hozzáfűzött magyarázat pedig így szól: „Luthernek igaza volt. A kevesebb gyakran több – csak jó minőségűnek kell lennie. Ha reformálni akarja otthonát, vásároljon nálunk!”

A turistacsalogató termékek között olyan is akad, amelyik kortárs közegbe helyezi a reformátort: fülhallgatóval, elektromos gitárral vagy éppen a forradalmár Che Guevara ikonikus viseletében ábrázolja. A Luther-zokniktól a Lutherről elneve-

zett sörön, likőrön, tésztán, kávéban, bonbonon, kekszen, gyógynövénytea-keveréken át a playmobilfiguráig, sőt a Luther-gumikacsáig kapható már szinte minden, a kulcstartókról, hűtőmagnesekről, pólókról és hasonlókról most nem is szólva.

Ezek a próbálkozások részben arra is irányulnak, hogy a jelenkor embere, a modern kultúra számára érthetővé, befogadhatóvá tegyék Luther tanítását. Már csak az a kérdés: Vajon ő maga mit szólna mindehhez? Jót mulatna rajta? Vagy felháborodna amiatt, hogy személye és életműve részben az üzleti szellem, a profitszerzés eszköze lett? Valóban ilyen módon kellene aprópénzre váltanunk Luthert?

Ha túlnézünk a – néha felháborító – kereskedelmi szempontokon, lehet, hogy mégis van ebben valami. Persze nem a Lutherről alkotott kép bármilyen meghamisítása vagy eltorzítása jelenti a követendő példát. De azt azért érdemes megfontolni, mekkora fantáziával és kreativitással próbálja meg a turizmus kihozni a reformáció témájából mindazt, amit csak lehet.

Milyen autót vezetne, milyen bútort vásárolna, milyen foglalkozást űzne ma Luther? Ezek helyett a kérdések helyett mi inkább arra kereshetnénk a választ: Miért emelné ma fel a szavát a reformátor? Milyen visszasságokra mutatna rá mai egyhá-

zi életünkben? Mit hirdetne a szószékről? Hogyan lehetne – az ő szellemében – pozitív értelemben „aprópénzre váltani”, azaz közérthetővé, aktuálissá, kézzelfoghatóvá tenni kortársaink számára egyházunk legszentebb kincsét: az evangéliumot?

■ ADÁMI MÁRIA

Adjunk teret Luthernek!

A lutheri reformáció indulásának ötszázadik évfordulója kapcsán szinte kimeríthetetlen fantáziával kapcsolják a reformátor nevét a legkülönfélébb dolgokhoz. Játshatunk Luther-kártyával, ihatunk Luther-sört, de a playmobilfigurák palettáján is megjelent dr. Luther Márton. Nem meglepő, hogy több helyen az evangélikus templom előtti teret Lutherről nevezik el, amint az címlapképünkön látható.

A jeles emberek nevének használata általában akkor helyénvaló, ha a névadás az illető személy valamelyik értékes, példamutató tulajdonságára, példát adó üzenetére utal azzal a szándékkal, hogy a róla elnevezett dolgok valamit megjelenítsenek és továbbadjanak ebből. A Luther-kártya például arra is utal, hogy bár az Úristen nagy kártyajátékos, mégis „Isten kezében Luther az ász”. A Luther-sör pedig reformátorunk életigenlő hilaritását hivatott megjeleníteni.

Biztos, hogy egy tér, főleg egy evangélikus templom előtti tér Lutherről való elnevezése hordoz előremutató üzenetet. A képen látható Luther Márton tér táblája nyílként mutat a templom felé. Utat mutat a különféle életterekben élő emberek számára. Mindannyiunknak elsősorban arra van szükségünk, hogy Isten találkozzon velünk teremő és megújító igéjében és szentségeiben. Ezekben pedig maga Krisztus részesít minket önmagából. Ez a lutheri reformáció egyik legfontosabb üzenete. Ennek az életet újító, erősítő találkozásnak a legfontosabb helyszíne ma is a templom, amely sem valós, sem virtuális térrel nem helyettesíthető.

A Luther-terek kérdeznak is minket, evangélikusokat: mekkora teret kapnak gondolkodásunkban, hitünkben és életünkben a reformátorunk által fölismeret és az Isten igéjéhez kötött

lelkiismeret szabadságával következetesen képviselt igazságok? A Luther-tereknek ez a kérdése kizárólag hozzánk, evangélikusokhoz szól. Érthető, hogy az egyház különböző felekezeteiben más szempontok is kijelölik a személyes és közösségi hitélet medrét. Hitünket evangélikus módon megélve azonban csak mi, evangélikusok tudjuk gazdagítani az egyház nagy családját. Más ezt nem teszi és nem is teheti helyettünk. Ezért fontos a Luther-terek kérdése: mekkora teret kap tanításunkban, egyházképünkben, istentiszteleti alkalmainkon a lutheri evangélikus látásmód? Mennyire fontos mindez számunkra, akiket evangélikusoknak neveznek? A lassan a végéhez közeledő ünnepi év különféle eseményeinek sodrában volt-e belső igényünk arra, hogy a lutheri reformációnak ne csak a kétségkívül színes és forgatagos, látható történelmi és kulturális vonatkozásaiból merítsünk? A lutheri reformáció ugyanis elsősorban teológiai, belső hitéleti folyamat, amely egészen személyes, mert Krisztus személyéhez kötött és köt minket.

Bátran gondolkodjunk el azon, hogy Luther-tér-e ma egyházi és személyes hitéletünk. Láthatóan, hallhatóan és megvallhatóan evangélikus, lutheránus-e? Az ötszázadik emlékévként Istentől kapott lehetőség és ajándék erre.

■ KOVÁCS LÁSZLÓ

Forrás: Dunántúli Harangszó, 2017. ősz

HUMOROSAN EVANGÉLIKUS

Reformátorunk nyomában a farádi fiatalok

Szóval mit vittem bergbe, és mit hoztam bergből?

Uraiújfaluban tartották hagyományos táborukat a farádi gyülekezet fiataljai júliusban. A táborban a lutheri reformáció ötszáz éves jubileumának jegyében elsősorban Luther Márton életével ismerkedtek a résztvevők.

A tábor szervezője, a gyülekezet lelkesze, Hanvay Enikő elmondta: „A közel hatvan résztvevő tanulmányozta Luther Márton *Kitéjít*, bepillantást nyerhetett a reformátor életébe az újonnan készített animációs film segítségével. Ellátogattunk a sárvári gyülekezetbe, amely a lutheri reformáció magyarországi elterjedésének egyik első helyszíne volt. Láthattuk a megújult templomot, valamint a helyi múzeumban a Sylvester János készítette első teljes magyar Újszövetség-fordítást és a nyomdát. Közöttünk szolgált Mesterházy Balázs, aki beszá-

molót tartott a Lutheránus Világszövetség Namíbiában rendezett gyűléséről. A malomsoki Szivárvány gyülekezeti zenekar Jézus életét tárta elénk lelki énekek formájában.”

A programot ügyességi feladatok és vetélkedők, éjszakai túra és strandolás is színesítette.

■ TUBÁN JÓZSEF

Forrás: Dunántúli Harangszó, 2017. ősz

A Cosmos ura

V alahányszor elsetálok a főtéren a volt Gulliver cipőbolt előtt, kellemes borzongás vesz erőt rajtam. A boltíves kapu alatt bérházba vezet az út. A cipőbolt cégére maga Gulliver volt, ahogy hatalmas cipőjében magasodik a liliputiak fölé. Gyerekként arra gondoltam: a boltíves kapu alatt lakik egy óriás, vagy valami meseszerű dolog van mögötte. És nem tévedtem.

Az évek elteltek, a cégér megkopott, de a varázslat megmaradt. Mint az Óz, a nagy varázslóban, volt ott egy különleges ember. Nándinak hívták. Tévészere-lő volt. Azért beszélek róla múlt időben, mert már nem él az országban. Néha még halljuk egymást telefonon. Colosnak is szólították, hiszen magas ember volt. Amikor meghibásodtak a tévékészülékek, ami elég sűrűn előfordult, akkor őt hívták. Két nagy utazótáskával jelent meg az ajtóban, annyi alkatrészzel, műszerrel és egyéb kutyüvel, hogy azzal már egy úrsiklót meg lehetett volna szerelni. A tévék akkoriban lámpás készülékek voltak. Nekünk, kívülállóknak rendkívül bonyolult szerkezeteknek látszottak, amelyeknek a megjavításához minimum félisten kellett hogy legyen az illető. Hol az egyik lámpa, hol a másik, hol az egyik transzformátor, hol a másik adta fel a szolgálatot, így a távolba nézés élménye megszűnt. És itt jött a képbe Nándi, aki ott-hon annyi tévét halmozott fel a padlásán, hogy falat rakott belőle, és aki a konyhában egy régi Cosmos tévé faborításán ült, míg mások hokedlin. Így olyan volt – enyhe szójátékkal –, mintha a kozmosz ura lett volna.

Generációk nőnek fel, akik nem tanulják meg, mit jelent várni, várakozni. Mi akkoriban vártuk a tévéműsor megkezdését, az adást. Ami bizonyos óráról bizonyos óráig tartott. Nem nonstop. Nagyon izgalmas és léleképítő tudott ám lenni ez a várakozás. Amikor ez a távolbalátó készülék, a televízió meghibásodott, akkor a várakozás átminősült, perszonalizálódott, már a tévészere-lőt vártuk. Aki mint egy mindentudó, mindenhez értő szakí, leszerelte a készülék hátlapját, lenyitotta az alkatrészpanelt, és elkezdett méricskélni, forrasztgatni. Olykor még két szemüveget is feltett, hogy az apróbb alkatrészek

értékeit helyesen olvassa le. Mi, gyerekek tátott szájjal néztük, és izgatottan vártuk, hogy mikor jelenik meg a fekete-fehér kép a villódzó képernyőn. Nándi ezt mindig kihasználta, és a szájával nagy pukkanást imitálva úgy tett, mintha a készülék lőtt volna. Aztán nagyot nevetett rajtunk, amikor megijedtünk.

A várakozás átminősült. A jelenkor unalomnak érzi. Elpocsékolta vagy elfecsérelt időnek. Technikai kifejezéssel élve „no signal”-nak vagy „standby”-nak. Amikor nem történik semmi. Aztán volt egy másik régi kutyü, a lemezjátszó, amelyen bakelitlemezeket lehetett hallgatni. A régi lemezt újra lehetett cserélni. Maga a kicserélés folyamata szinte szertartás volt. Volt egyfajta koreográfiája, ha lehet ezt így mondani. Varázslat. A magnetofon pedig külön élmény. A látványosan nem egyforma sebességgel forgó tárcsák titokzatos élményt nyújtottak. Egy alkalommal kölcsönkaptunk egy magnótekeresztet, és a magnetofon becsípte a szalagot. Ez igen kellemetlen dolog, főleg, ha nem a sajátod. De mentő ötletünk támadt: majd kivasaljuk. Mármint a géppel. A tekerőgombok váltakozó elfordításával ide-oda tekertük a szalagot, hogy kisimuljon. Már majdnem sikerült, amikor a bizonyos „na, még egyszer” próbálkozásnál becsípődött a szalag, és elszakadt. Persze megragasztottuk, de lehangoló látvány volt az elszakadt magnószalag forgása a tárcsán.

Erről a cseh magnóról, a Tesláról, illetve horvát származású névadójáról jutott eszembe, hogy Nándi nagy rajongója a tudósnak. Különösen a magasfeszültségű generátorok és az azzal kapcsolatos jelenségek érdeklik. De engem is. Egy régi rádió is volt, varázsszemmel. Amikor kikapcsoltuk, olyan lassan hunyt ki, mint amikor az emberből elszáll a lélek, vagy elveszti az öntudatát. Álmodni tanított meg bennünket Nándi. Sőt mi is részei, résztvevői voltunk ennek az álomnak, amely abból fakadt (és maga az álom körülvéve titokzatosság is), hogy valahol a messzi távolban van egy adótorony. Onnan jön az adás. És nekünk az a szerencsénk, hogy van egy vevőkészülékünk, amellyel ezt az adást felfoghatjuk és értelmezhetjük.

Itt válik az én főtéri sétám teológiai elmélkedéssé. Hiszen csak az ember képes felfogni és értelmezni azokat a jelzéseket, üzeneteket, amelyek nem ebből a világból jönnek, hanem Isten világából. Csakhogy ezeket a jeleket megzavarja valami. (Az elmúlt rendszerben szándékosan zavarták a tévéadást, hogy ne halljunk magyar szót.) Meghibásodhat maga a felfogórendszerünk, nevezzük léleknek. (Csak az embernek van *pneümája*, az állatnak *pszüchéje* van. A magyarban mindkettőt léleknek fordítják.) Ilyenkor javításra szorul. Ahhoz pedig szakember kell. És a dolgok mögött megtalálhatjuk a szakembert, aki a lelkünket (*pneümánkat*) javíthatja, maga az, aki teremtette, alkotta, összerakta. A műsor már ebben az életben látható, hiszen az örömezenet sugárzik szerte a világba.

Nándi személye és alakja, ahogy a Cosmoson ül, a valódi kozmosz urára emlékeztet. Megnyugvás tölti el a lelkeket, amikor arra gondolok, hogy Nándi számára nem léteztek megjavíthatatlan tévék vagy más elektronikai felszerelések. Csak a megfelelő időt kellett rászánnia. Érdekes módon neki mindig volt ideje piszogni, pepecselni olyan dolgokkal, készülékekkel, amelyeknek már a vastelepen kellett volna lenniük, és a színesfémtartályokban várakozniuk a beolvasztásra. „Sosem lehet tudni...” – mondta nagy komolysággal, és rengeteg fantáziát, lehetőséget, reményt látott bennük. Ezt a látást „loptuk el” tőle. Ezt tanítani nem lehet. El kell lopni. Lelkünk finomhangolására is időt kell szánnunk, ahogy egy készülék pontos kalibrálására. Amikor tisztán jött az adás, akkor nagy volt ám az öröm. Mindenki mosolygott. Olyan hangulat volt, mint egy születésnapon. Sikerült helyreállítani a távolbalátást. Nagy kincse van annak, aki távolba tud látni, nem csak nézni.

Ismétlem, az évek elteltek. Amikor megcsörren a telefon, és megfordadt hangján Nándi beleszól, mégis ugyanaz az álmodó, titokzatos, varázsló álmogyáros hallatszik, mint gyermekkoromban: a Cosmos ura.

■ HORVÁTH CSABA
(Kiskapus, Románia)

Forrás: Orosházi Harangszó

Egy ateista Luther-képe

Yadegar Asisi, iráni szülők Berlinben élő fia ateistának vallja magát, mégis ő alkotta a *Luther 1517* című monumentális panorámaképet. Saját elmondása szerint olyan nagy hatással volt rá mindaz, amit ötszáz éve a reformáció tárgyi és szellemi kincsekben az utókorra hagyott, hogy elvállalta a körkép elkészítését. Az alkotó már jelentős életművet tudhat maga mö-

gött. A világ több városában láthatók a digitális fotómontázs és a hagyományos festészet eszközeit egyesítő panorámaképei. A több száz alakos kép minden jelenetét az emberi karakterek gondos kiválasztásával formálta meg. A látogató egy oldalajtón lép be, és mindjárt szemben találja magát egy koldussal és a bűnbocsátó cédulákat árusító szerzetessel.

Az egykori Wittenberg mindennapi élete elevenedik meg hajnaltól késő éjszakáig. A hajnali derengésben megszólaló madárdalt felváltja a reggeli napfényben diadalmasan felhangzó templomi kórus és orgona hangja, a miseruhás pap kitarja a templom ajtaját. Pár lépéssel odébb Luther szól az összeverődött tömeghez, kezében talán a kilencvenöt tételt lobogtatva. A hallgatók gesztikulálva vitatkoznak. Kissé távolabb egy orvos tart nyilvános boncolást az érdeklődőknek. Egy trágyásszékér zötyög a macskaköves úton, miközben az egyik udvaron egy női alak olvas fel néhány embernek a német nyelvű Bibliából. Lassan beesteledik, és tiszta gyermekhangon felcsendül Luther éneke: „Mennyből jövök most hozzátok...”

Csak a többszöri megtekintés után veszem észre a juhait terelő, az eseményeket csöndesen figyelő Páztort. Ha ő nem lenne ott, csak a szokásos mindennapi életet látnánk Wittenbergben. Mit gondol erről Y. Asisi?

■ GYŐRI GÁBOR

Forrás: Pestszentlőrinci Hírlevél, 2017. ősz

Összefogás eredményeként felújított templom

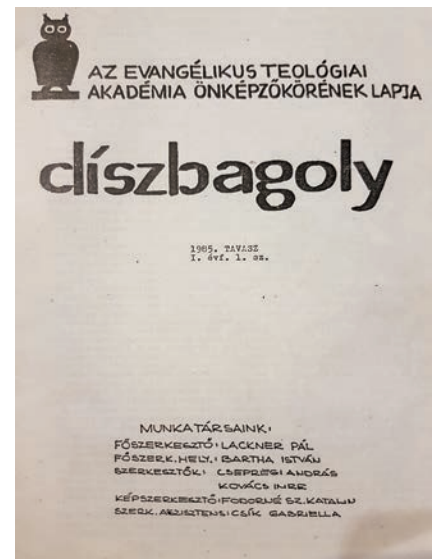
Noha a bronzkor óta lakott rábaközi településen élők már legkésőbb a 16. század végétől bizonyíthatóan a lutheránus hitvallások szerint élték meg kegyességüket, Magyarországon mostani evangélikus templomát csak 1966-ban szentelték fel. A 17. században a gyüleke-

zet önállósága megszűnt: lelki otthonuk a vadosfai artikuláris templom lett, de mindvégig helyben is volt iskolájuk és tanítójuk. A fogyatkozó közösség június 11-én, Szentháromság ünnepén adhatott hálát fél évszázados templomának teljes külső és belső megújulásáért.

A helyiek – köztük a nem evangélikusok – és a községből elszármazottak széles körű összefogásával, valamint egyházmegyei keretből sikerült mindössze két év alatt elvégezni a szükséges munkálatokat: a templombelső kifestését, a nyílászárók korszerűbbre cserélését, a villamos hálózat bővítését, a teljes külső renoválást, a templom körüli tereprendezést. Külön öröme a magyarkeresztúriaknak az új keresztlőmedence, Ángyán Csilla népi iparművész ajándéka.

■ Összeállította: TUBÁN JÓZSEF

Forrás: Dunántúli Harangszó, 2017. ősz

Dalás idők. 1985 tavaszán ezzel a címlappal jelent meg a teológushallgatók önképző köre lapjának első száma. De kik azok a baglyok? Nos, evangélikus teológiankon az első fontos tudnivaló, amelyet a frissen felvett hallgatók megtanulnak, hogy ők, elsőévesek *baglyok*, s másodévtől máris *atyákká* válnak. A lap a teológia könyvtárában fellapozható.

Luther-utak – 3. rész

Reformáció és kulturális örökség

A reformáció nyomai sokszínűek, és néha ott is éreztetik hatásukat, ahol talán nem is számítana rá az ember. Nemcsak Wittenberg Luther-városban tapasztalható az akkori idők hatása, hanem Eisenachban, Erfurtban és még sok kisebb városban, különösen Thüringia tartományban. Ezeket mutatjuk most be. Művészeti és építészeti remekművek gazdagítják ezt az útvonalat, és minden tekintetben hiteles képet festenek a korszakról.

WEIMAR, ANNA AMÁLIA HERCEGNŐ KÖNYVTÁRA

SCHMALKALDEN, ÓVÁROS

Eisenachtól Weimarig

Eisenach Luther-városból indul a harmadik útvonal, már itt részletekbe menő képet kapunk a reformáció korának kultúrájáról. Luther néhány évig ide járt iskolába, évekkel később pedig Wartburg várában talált menedékre. Sze-

rencsés véletlen, hiszen így itt volt ideje lefordítani az *Újszövetséget* német nyelvre. Az ideai nemzeti időszaki kiállítás lenyűgöző helyszínei Eisenach és Wartburg.

Möhra településen a Luther család otthona még ma is látható. A falucska még most is fennen hirdeti, hogy innen származik a Luther nemzetség. A családfát egészen 1302-ig, a nemesi származású Wigand von Lüder lovagig lehet visszavezetni. Luther szülei 1483 nyaráig éltek Möhrában, onnan költöztek át Eislebenbe, ahol Luther született. Következő állomásunk Schmalkalden. A schmalkaldeni szövetség városa a romantikus hangulatot keltő favázas házak és a Wilhelmsburg-kastély miatt is látványosnak számít.

MÖHRA, LUTHER-EMLEKMŰ

Gotha hercegi múzeumában látható többek közt Lucas Cranach *Bűnbetés és megváltás* című képe, a korszak mély vallásosságának lenyűgöző bizonyítéka, amely feltehetőleg Luther segítő közreműködésével jött létre.

Bár Luther maga sosem járt Mühlhausenben, a város mégis fontos állomása a Luther-útnak. Ugyanis a reformátorként és a parasztlázadások vezetőjeként ismert Thomas Müntzer 1525-ben itt végezték ki; ezért is érdemes ellátogatni a Müntzer-emlékműként funkcionáló Mária- (St. Marien-) templomba, Thüringia második legnagyobb csarnoktemplomába. A városban emellett további tizenegy középkori templom áll. Az óváros a középkori favázas épületeivel, hangulatos belső udvaros polgárházaival az egykori birodalmi és Hanza-város gazdagságáról tanúskodik.

WEIMAR, VÁROSI KASTÉLY

Útvonal-információ

Hossz: kb. 370 km

Kiindulópont: Eisenach

Célállomás: Altenburg

Állomások: Eisenach, Möhra,

Schmalkalden, Gotha, Mühlhausen,

Erfurt, Bad Frankenhausen,

Weimar, Jena, Altenburg

Repülőterek: Erfurt-Weimar,

Lipce-Halle, Drezda

InterCityExpress-pályaudvarok:

Eisenach, Gotha, Erfurt,

Weimar, Jena

FOTÓK: A NÉMET TURISZTIKAI HIVATAL OLDALA – GERMANYTRAVEL

A következő állomás Gotha, amely a Tübingiai-medence és a Tübingiai-erdő találkozásánál fekszik. Luther először 1515 májusában járt itt, utoljára pedig 1540-ben, talán azért is, hogy Lucas Cranachhal találkozzon. Legtöbbször az Ágoston-rendiek kolostorában szállt meg, és itt is prédikált. 1640-ben Jámbor Ernő protestáns herceg a hercegség központjává tette a várost, megindítva ezzel kulturális és gazdasági fejlődését. Ma egyik látványossága az 1643–54 között épült barokk Friedensteyn-kastély.

GOTHA, FRIEDENSTEIN-KASTÉLY

Következő úti cél a „Tübingia Rómájának” is nevezett Erfurt, ahol Luther a tanulmányait folytatta, és 1505-ben itt lépett be az Ágoston-rendi szerzetesek közé. Utolsó állomásunkon, Weimarban Luther sokszor járt prédikátorként; a város kulturális és szellemi felemelkedését a reformációnak köszönheti. Ma is huszonöt múzeumnak, több kastélynak és parknak ad otthont. Itt, a városi kastélyban látható az idősebb Lucas Cranach által készített híres Lutherportré, amely mindmáig meghatározza a Lutherről alkotott képünket. „Igen jól érzem magam itt...” – írta feleségének, Bóra Katalinnak Weimarból a reformátor. (X)

Supported by:

on the basis of a decision
by the German Bundestag

Németország
Egyszerűen barátságos

www.germany.travel

Éljen át 500 év reformációt! Nem itt szólt Luther Márton a szószékről? Nem itt visszhangzottak a kalapácsütések, amikor 95 tézisét kiszögezte a Wittenbergi Vártemplom kapujára? A Luther-helyszíneken szinte érezheti a nagy reformátor szellemét. **Kövesse Luther Márton nyomát Németország-szerte: www.germany.travel/luther**

_a látnok

Magyarok Wittenbergben

dén három napig minden a magyarokról szól Luther Márton városában. A wittenbergi magyar napokról előző lapszámunkban már olvashattak részletes beszámolót. Ebből kiderült, hogy a rendezvénysorozaton részt vett magyar evangélikusok élményekkel bőven feltölthetve térhettek vissza gyülekezeikhez.

Jó érzés volt megtapasztalni, hogy a német testvérek mennyire komolyan vették az eseményt s persze minket is. A magas rangú tartományi tisztségviselők

jelenlétén túl a város utcáin járva, a kötetlen beszélgetések alkalmával vagy akár a söröskorsó fülét markolva érezhettük, hogy az evangélikus identitás egykettőre hidat ver azok közé is, akik még soha nem találkoztak egymással.

És bár már irtunk a történekről, bőven maradt még megosztani való élmény, impresszió. Ezúttal Kiss Tamás Wittenbergben készült, a város és a magyar napok hangulatát híven tükröző fényképeiből kínálunk olvasóinknak válogatást.

FOTÓ: KISS TAMÁS

Testamentum – fundamentum

A Luther-végrendelet jelentősége

„A személyességnek, a családja, felesége iránti szeretetének dokumentuma a végrendelet, amely – mint idősb Fabiny Tibor kiváló s a Luther Kiadó előrelátásának köszönhetően újra kiadott monográfiájából megtudhatjuk – 1703 óta volt magyar földön, elkerülve több német visszaszerzési akciót” – mondta egyházunk országos felügyelője a wittenbergi magyar napokon augusztus 24-én. Pröhle Gergely német nyelvű előadásának szerkesztett változatát közöljük.

A hogy autóval közelít az ember Wittenberg felé, egyre meghittebbé, személyesebbé válik a táj. A cseh és a szász iparvidékek után mezőgazdasági területek, nyájak, szénakazlak jelzik, hogy Szász-Anhalt sosem tartozott a legfejlettebb tartományok közé. Az Elba is megőrizte természetes medrét, lápokkal, nádasokkal. A reformáció kezdetének városához való földrajzi közeledés az egyháztörténet apró, emberi vonatkozásai felé is utat nyit. Ez már itt nem az az egyháztudat, amelyet, mondjuk, a heroikus munkával újra felépített drezdai Frauenkirche tornyában érez az ember, miközben rácsodálkozik a protestáns barokk építészeti vakmerőségére, amely persze óriási hitet és erőt sugároz.

Torgau városfalánál megcsap a világtörténelem szele, hisz a második világháború vége felé itt találkoztak össze a szovjet és az amerikai csapatok; a város Bóra Katalin menekülésének, balesetének és halálának helyszíne, végső nyughelye. A település egykori jelentősége, regionális központ mivolta már csak a régi épületek méretéből derül ki, amúgy kedves kisváros, semmi több. Emlékszem, az NDK-s időkben, a szocializmus egyenszürkéjében, elhanyagoltságában Wittenberg is egy lerobant, unalmas kisváros volt, s Luther születésének 1983-as ötszázadik évfordulójára is csak ott tették rendbe – tisztesség ne essék szólván! –, ahol a papok táncolnak.

Mostanra persze minden helyre lett hozva, s amúgy is lenyűgöző, ami a rendszerváltás óta az egykori NDK területén történt. Az alaphangulat azonban nem változott. Ha estefelé, különösen ősszel, télen, a turisták távoztával elcsendesedik a város, könnyen elképzelhetővé válnak a 16. század mindennapjai, a városi élet, Lutherék, Melancthonék, Cranachék

háztartása, az egyetemisták színes világa. A kiállítások, megemlékezések tudatosan a személyesség erejére építenek. A nagy történelmi kiállítás is Luther Márton személyes tárgyairól, környezetének hozzá kapcsolódó darabjairól szól, s így jut el a tárlat vége felé ahhoz a bizonyos végrendelethez, amely az Evangélikus Országos Levéltár gyűjteményéből került most néhány hónapra Wittenbergbe.

A személyességnek, a családja, felesége iránti szeretetének dokumentuma a végrendelet, amely – mint idősb Fabiny Tibor kiváló s a Luther Kiadó előrelátásának köszönhetően újra kiadott monográfiájából megtudhatjuk – 1703 óta volt magyar földön, elkerülve több német visszaszerzési akciót. Természetesen nem tekintjük a végrendeletet ereklyének, mint ahogy mostani wittenbergi utunk sem zárandoklat a szó klasszikus értelmében, ugyanakkor a magyarországi evangélikusság viszonya Luther Márton kézzel írott végakaratahoz mégiscsak más, több, mint gyűjteményünk más értékes darabjaihoz.

Német testvéreink biztosan nem tudják, és talán mi, magyarországi evangélikusok is meg-megfeledkezünk arról, hogy amikor egyházi központunk Szentkirályi utcai szárnya a 20. század elején megépült, a levéltár helyiségeit és pánccs szekrényét – benne a végrendelettel – szándékoltan úgy alakították ki, hogy Luther Márton testamentuma méltó helyen legyen elhelyezve, átvitt értelemben fundamentumát képezve egész egyházi tevékenységünknek. Az építészeti gesztus szép, a hamarosan régi szépségét visszanyerő épület e fundamentumot megőrizve lesz újra méltó otthona egyházunk hivatalának. Egy olyan egyháznak, amely – s ezt itt, Wittenbergben, a jeles évforduló alkalmából fontos kimondani – diaszpóraegyház. Egy

FOTÓ: KISS TAMÁS

Pröhle Gergely

olyan egyház, amelyikben a személyes viszonyok jelentősége legalább akkora, mint a szervezeti rendé, ahol a családi összefonódások miatt olykor nehéz a jogi összeférhetetlenségi szabályok betartása. Egy olyan egyházban, amelyiknek kicsinységében rejlik ereje, a kebelében élők hite, gondolati szabadsága évszázadok óta időről időre képes a megújulásra; ahol a kegyelem bizonyosságából eredő személyes autonómia teret enged az egyéniségnek, és a tágabb közösség ezt – olykor persze nehézségekkel – testvéri szeretettel fogadja. Talán ebből fakad az a bizonyos vitakultúra is, amelyről Balog Zoltán, az emberi erőforrások minisztere beszélt evangélikus múzeumunk tavalyi avatásakor s most itt, Wittenbergben is.

Luther Márton végrendelete azért nagyon személyes dokumentum, mert a felesége iránti végtelen szeretete még a kor konvencióit is háttérbe szorítja, s Bóra Katalint teszi meg – persze gyakorlati okokból is – örökösévé. Személyesség, szeretet és gyakorlatiasság – ez utóbbi legalább olyan fontos egy kis egyház életében, mint számos más erény. Luther praktikus ember volt. S ha a wittenbergi Luther-házban járunk, akkor azzal is szembesülünk, hogy az a nagy háztartás, amelyikben egy étkezésnél akár ötvenen is ültek az asztalnál, milyen óriási gyakorlati erőfeszítést követelt,

elsősorban a ház asszonyától. Közkedvelt toposz a Luther házaspár mindennapjainak emlegetésekor, hogy miközben Márton testvér lanton játszik, vagy épp írásával bíbelődik, Katalin a konyhában sört főz. Bájos életkép, ám a wittenbergi ház méretei, mindaz, amit a család és a bentlakó diákok ételfogyasztásáról megtudunk, ami kiderül a „szomszéd” Melanchthonék életéről, a város mindennapjairól, a Cranach familia viselt dolgairól, nos, ez egy lenyűgözően megszervezett logisztika mentén kialakított rend, amelyben – s ez a lényeg – olyan fantasztikus írásművek és képek születtek a nevezett urak tollából-ecsetjéből, amelyeket mindmáig nagyra becsülünk. A hit megújításához szükség volt a gyakorlatiasságnak e nagyon is tudatos megélésére.

Személyes szeretet és gyakorlatiasság, az ezekből fakadó szabadság és felelősség az, ami Luther Márton végrendeletét egyházunk számára valóban fundamentummá teheti. Ennek az örökségnek a bemutatására kaptunk lehetőséget itt, Wittenbergben, ami – s legyünk itt is reálisak – nekünk fontosabb, mint vendéglátóinknak. Köszönettel tartozunk a szász-anhalti kormány s személyesen Reiner Haseloff miniszterelnök úr figyelméért, a Luther-ház vezetőjének, Stefan Rheinnek a gondos-

kodásáért, de azzal, hogy oktatási és diákioniai intézményeinkkel, egyetemünkkel, tudósainkkal, számos gyülekezetünkkel, zenészeinkkel, futóinkkal, motorosainkkal együtt élhetjük át a reformáció személyes varázsát, voltaképpen magunknak tartotunk tükröt, s reménység szerint magunkat erősítettük meg.

A Luther-végrendelet németországi útja nem pusztán műtárgykölcsönzési ügy. Tekintettel arra, hogy nemcsak mi érezzük a dokumentum önmagán túlmutató jelentőségét, hanem a világi hatalom is igyekezett kultikus tárggyá emelni a testamentumot, fontos megemlékeznünk azokról, akik a 20. század harmincas-negyvenes éveiben megakadályozták, hogy a végrendelet hatalmi szóval és/vagy üzleti ügyeskedéssel a birodalmi Németország s személyesen Adolf Hitler kezébe kerüljön. Az ezzel kapcsolatos, több évig tartó huzavona az akkori wittenbergi gyűjteményvezető, Oskar Thulin és a hazai egyházvezetés gondos és szeretetteljes együttműködése által ért véget. Az 1941. június 26-án kelt levelükben Kapi Béla püspök és Radvánszky Albert egyetemes felügyelő egyértelműen közlik: a végrendelet nem kerülhet Németországba, a kérdésre azonban „békésebb időkben” meg visszatérhetünk.

Bár gyakran észlelhetjük mai helyzetünk számos bizonytalanságát, hálával állapíthatjuk meg, hogy azok a bizonyos „békésebb idők” mégiscsak beköszöntöttek. Az 1989–90-es rendszerváltás óta, amely magyar–német viszonylatban különösen is felemelő események sorozata volt, a szabadság és a felelősség kérdése egészen más megvilágításban, a kegyelemből élő embert is súlyos dilemmák elé állítva merül fel. Nem lehet az elnyomó rendszerre, a körülmények hatalmára fogni helyzetünk alakulását, a személyes szabadság és a személyes felelősség öröme és terhe a miénk. Luther Márton végrendelete méltó helyet kapott a jeles évforduló alkalmából rendezett kiállításon, néhány hónapra térben összekapcsolódva a reformátor számára fontos kilencvennégy más tárggyal. S ha majd visszatérül eredeti „lakhelyére”, levéltárunk pánccélszekrényébe, s mi is épségben hazatérünk Wittenbergből, 2017 késő nyarának, őszének emléke reménység szerint megerősít minket, német és magyar lutheránusokat abban, hogy nemcsak a közös teológiai alapvetés, hanem a reformáció személyessége is összeköt – gyülekezetek, egyházkerületek, országok határán innen és túl.

■ PRÖHLE GERGELY

FOTÓ: UWE KOHN / BILD SACHSEN-ANHALT

Luther Márton végrendelete a jubileumi wittenbergi kiállításon jelenleg is megtekinthető

Animált reformáció

Luther Márton élete álló- és mozgóképeken címmel nyílt meg Richly Zsolt Balázs Béla-díjas rajzfilmrendező kiállítása a budapesti Klebelsberg Kultúrkúriában. A következőkben Fabiny Tamás püspök dialógusmegnyitó beszédét közöljük.

Cranachéknak volt a legszebb házuk egész Wittenbergben. Luther a műhelyben elegyedett szóba a festővel.

– Lukács mester, igazán hálás vagyok neked, hogy évtizedek óta annyi képet rajzoltál és festettél rólam. Nem személyes okokból mondom ezt, hiszen a hiúságot az őemberemmel együtt eltapostam már magamban, de az tagadhatatlan, hogy az új tan terjesztése szempontjából milyen sokat jelent ez. Persze annak örülök, hogy megboldogult szüleimet megfőstötött volt, meg valljuk be, Kata uraság is örült a róla készült képnek. Tudom, nagy vállalkozásba fogtál, és a Mária-templom számára készített az oltárképet.

– Az új hit képviselőinek olcsón dolgozom, hiszen magam is örülök e tiszta tanítás terjedésének. Majd más rendlésekkel kipótólok azt, amitől itt eletek. A patikán azért van hasznom: nyavalyák minden embert kínoznak. Hallom, te is sokféle betegséggel küzdesz...

– Az Úr valóban megpróbálja testemet-lelkeket. De nem azért jöttem hoz-

zad, hogy magamat sajnáltassam. Inkább hogy megosszam veled egy gondolatot.

– Megint a megigazulásról?

– Ne félj, ezúttal nem arról, hanem a művészetről. Szépek, szépek a képeid, de valahogy mozdulatlanok. Rendíthetetlenek. Most, hogy a fél világot felkavartam, és állítólag mindent a feje tetejére állítottam, már csak azon jár az eszem, miképpen lehetne a képeket is megmozgatni. Ne vedd zokon, jó Lukács mester, de lelket kellene vinni a rajzokba és a festményekbe. Latinul úgy mondanám, hogy animálni kellene.

– Minimálni? – kérdezte Cranach elég bután.

– Animálni, ha mondom. Milyen nagyszerű volna, ha mozognának a képek. Még azt is elképzelem, hogy az alakoknak mozogna a szájuk, és úgy tünne, hogy beszélnek. Tudod, szeretem a muzsikát, jó citeraszó is hallatszana.

– Márton, te lázas vagy? Tudod, a patikánkban mindenre találunk orvosságot.

Szólok Barbarának, hogy hozzon valami port.

– Nem, drága Cranach mester. Csak álmodozom. Hátha támad valaki, aki megmozgatja a rajzokat. Lefősthetné megboldogult drága édesanyámat, amint csókkal bocsát el hazulról. Zord apám mozgásban vinne el előbb a szigorú latin, majd a német iskolába... Egyetemi éveink szópárbajait is élethűen mutatná be. Lelki szemeim előtt látom az erfurti kolostort is: körbe-körbe járunk a kerengőben, és éneklünk. A lépcsőn felmegyek rendfőnökömhöz, Staupitzhoz. Éjszakába nyúlóan beszélgetünk, megáld engem, nekem ajándékoz egy Szentírást, és elküld ide, Wittenbergába, hogy morálteológiát tanítsak az egyetemen.

– Térj észhez, Márton! Tucatnyi vásznat tele kéne festeni, hogy ennyi mindent ábrázoljunk egyszerre! Ki tudná azt megfizetni?

– Animációról beszélek, Lukács! A lélek fűj, ahova akar. A betű megöl, a lélek megelevenít! Ismét mondom, az animációé a jövő!

– Tudod, Márton, hogy én mindig készen állok az újításra, de ezt nem tudom elképzelni.

– El kell fogadnod, Lukács, hogy a te időd is lejár egyszer. Jönnie kell valaki-

nek, aki egészen máshogy alkot. Nemrég még kézzel írták a kódexeket, ma már, jó Gutenbergünknek hála, nyomdagépek ontják magukból az iratokat.

– Ez már igaz – vakarta meg a fejét idősebb Cranach Lukács. – Magam is foglalkozom könyvterjesztéssel...

– Na látod! Az Úr mindig gondoskodik valami újról. Lehet, hogy te már nem fogod megtanulni, de hiszem, jönnek majd az új technika mesterei.

– Akkor mondd el: mit vársz ettől az új módszertől? – kérdezte Cranach.

– Ha rajtam múlna, mozgó ördögfió-kákkal és angyalokkal rajzolnám tele a vásznat, hiszen mindig ők küzdenek a mi lelkiért. Hiszem, az Úr nemcsak reformációt, hanem animációt is ad. De jól meg lehetne rajzolni azt is, amikor Róma felé a Pireneusokban megcsúsztam, és kis híján nyakamat szegtem. Vagy ahogy Rómában futnunk kellett a hetérák elől. A tífelétek komoran ünnepélyes képek után végre valami derű is lenne az ábrázolásokban. Istenem, de jó lenne nevet-

séggé tenni azt a sok pénzéhes papot ott, Rómában vagy a szélhámos Tetzelt a maga búcsúcéduláival!

Cranach egyre csüggedtebben nézett, de Luther átszellemülten folytatta:

– Te is tudod, atyámfia, hogy az ember fejében mennyire összeviszva kavarognak a gondolatok. Most itt vagyok veled szép wittenbergi házadban, a következő pillanatban aztán visszaugrom Wormsba, ahol a hitvallást tettem, majd elkalandozom Wartburg vára felé, ahol az ördög megkísértett. Miért ne lehetne ezeket így együtt ábrázolni, a maguk mozgalmasságában?

– Aztán kiknek készülének ezek a csudaképek? – kérdezte a festő.

– Mindenkinek, barátom. Nemcsak a templomok ájtatos népének, hanem iskolás gyermekeknek és minden érdeklődőnek. Szilárdan hiszem, hogy jönni fog valaki, aki elkészíti ezt az animációt. Éntőlem az események ilyen mozgó ábrázolása mellett használhatna rajzokat a magunk korának jellegzetességeiről, de akár a te képeidet is bevághatja, vagy Dürer uram metszeteit. Harmadiknak pedig vonalas ábrázolásokkal érzékeltehetné azokat a belső folyamatokat, amelyeket a te képeid, legyenek azok a maguk nemében a legjobbban, nem tudnak visszaadni.

– Ismét kezdek aggódni érted, Márton testvérem. Ne küldessek Katádért? Mostanában ő is nagyon félt téged...

– Jó, hogy mondod, Lukács! De szépen is meg lehetne azt animálni – igen, most már csak így fogom mondani: animálni –, ahogy gyengélkedésem idején letörli rólam a verítéket, vagy amikor már jobban vagyok, az asztali beszélgetéseinkhez erős karjával egyszerre nyolc korsó sört hoz, mintha az Oktoberfesten lennének...

– Hol?

– Á, ezt úgysem érted. Vedd úgy, hogy azt mondtam: októberben szegeztem ki a tételeket. Jut eszembe, ezeken az animációkon milyen jól ábrázolni lehetne, ahogy újra és újra odasújtok a kalapáccsal, számban meg ott tartom a szöveget...

– Na, de Márton doktor! Ne űzz csúfot magadból, és ne sérts meg minket, művészeket! Ki volna kapható erre a boldonságra, hogy az egyház reformátorát így ábrázolja?

– Lukács, Lukács, kicsiny a te hited. Én, aki meghátrálásra készítettem a pápát, és reszketni láttam fejedelmeket, aki állítólag felforgattam az egész világot, nagyon is el tudom képzelni, hogy, mondjuk, a távoli Magyarhonban támad egy galambbősz férfiú, aki erre képes. Aki tudván tudja, hogy mi az az animáció. Meglásd, Lukács, az ő csudálatos tevékenysége nyomán látnak még engem kalapáccsal a kézben és szögekkel a számban...

■ DR. FABINY TAMÁS

Richly Zsolt grafikusművész Luther Márton élete álló- és mozgóképeken című kiállítása a Klebelsberg Kultúrkúriában (1028 Budapest, Templom utca 2-10.) augusztus 31-től szeptember 30-ig tekinthető meg.

Ha az elvetett mag megfogán

A Bécsi kapu téri templom új orgonahomlokzatának születése

Valamikor a kilencvenes évek végén rövid építőmérnöki szakmai tanulmányúton vettem részt a hamburgi Schenkengel-Ingenieurbüro meghívására, részben az iroda, részben más építési beruházásokkal foglalkozó cégek tevékenységének tanulmányozására. Meghívó házigazdával, Schenkengel Miklóssal folytatott beszélgetéseink során kiderült, hogy mérnöki és egyetemi oktatói tevékenységem mellett már régóta orgonákkal is foglalkozom, így ő már az első hétvégére anyagiakkal megerősítve útnak bocsátott Hamburg, Stade és Buxtehude történeti múltú orgonáinak tanulmányozására úgy, hogy a hamburgit ő maga készítette elő.

Schenkengel úr azonban másban is jeleskedett. Magyar lértére katolikus meggyőződéssel már évekkorábban hamburgi

és más katolikus berkekben gyűjtést szervezett a második világháborúban lebombázott drezdai Frauenkirche újjáépítésének támogatására. Bár a Frauenkirche lesújtó látványú romjait diákkoromban és egyetemi éveimet követően többször is láttam a talpra állított Luther-szobor mögött, szinte jelképszerűen megtestesítve a reformáció szilárd munkálkodását és türelmesen várva a fekete kötőmeg ismét templommá válását, de akkor – a hetvenes évek végén – ezt még képtelenség volt elhinni.

Ilyen elszántságot azonban, amelyet házigazdám az ügy érdekében tanúsított, ritkán tapasztal az ember.

Féltett kincs

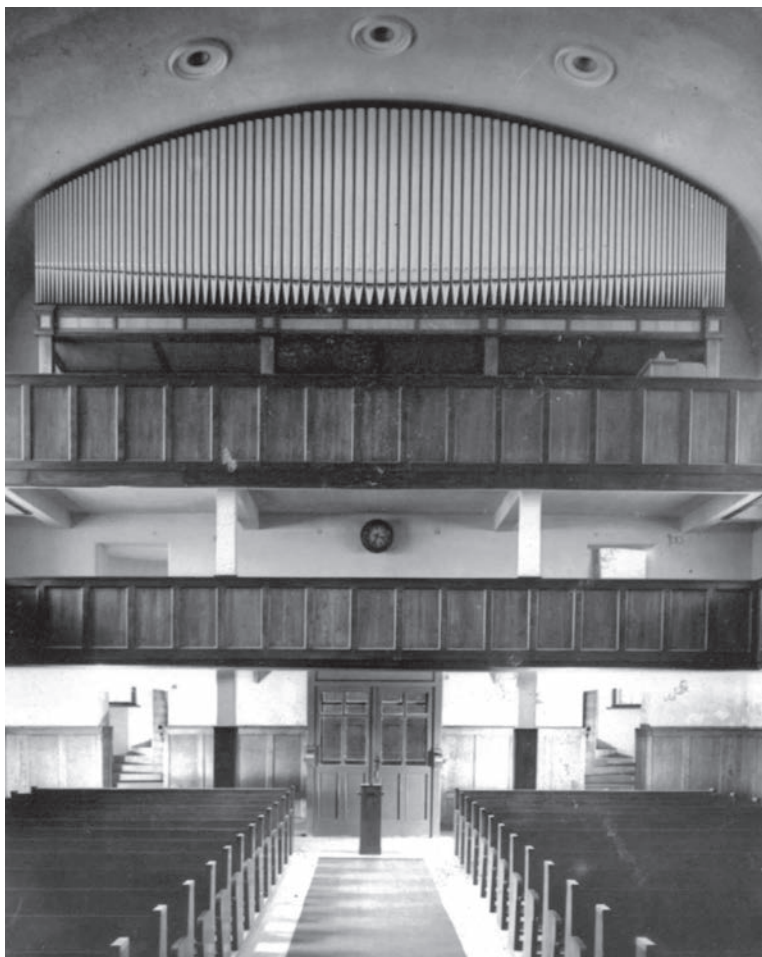
Egyik esti beszélgetésünk után elővette féltett kincsét, s a mellé szorítva hozta magával Matthias Gretzschel *Die Dresdner Frauenkirche (A drezdai Miasszonyunk-templom)* című könyvét, amely már a Frauenkirche újjáépítési előkészületi munkálatairól számol be. Belelapoztam, s csakhamar megakadt a szemem a templom egykori Silbermann-orgonájának rokokó díszben pompázó homlokzatán. Erre az oldalra még vissza-visszalapoztam, mert bár tudtam, hogy ezt a hangszert annak idején többször is átépítették, a templom monumentális belső tere és az orgona egyedi homlokzata mégis mélyen megkapó volt. Megkérdeztem házigazdám, hogy kapható-e még valahol ez a könyv. Ő arról tájékoztatott, hogy mind elfogyott, s akik megvették, bizonyára szívügyüknek tekintik a templom újjáépítését, így sajnos aligha valószínű, hogy antikváriumban fellelhető lenne a kötet.

Néhány hetes ott-tartózkodásom után elkövetkezett a visszautazás pillanata. Mielőtt házigazdám kivitt volna repülőtérré, a kezembe nyomta a féltett könyvet, valahogy így: „Fogadd el, légy szíves, ezt a könyvet, mert úgy érzem, te még tovább szöheted ezt a fonalat!” Ismervén erős érzelmi kötődését a Frauenkirche újjáépítési ügyéhez, először szabadkoztam: nem fogadhatom el. Aztán mégis megadtam magam. Akkor még nem is gondoltam, hogy egyszer valóban valóra válik a jóslata.

Ez a kis magocska aztán közel emberöltőnyit várt arra, hogy kisaradjon...

Templom a romok helyén

Úgy hozta az élet, hogy 2000-ben részt vehettem a Gesellschaft der Orgelfreunde (Orgonabarátok Társasága) freibergeri központtal megrendezett nemzetközi orgonahetén, és ott Gottfried Silbermann legtöbb orgonáját tanulmányozhattam. Sőt sike-

FOTÓ: KORMOS GYULA ARCHÍVUMA

A korábbi Peskó-orgona homlokzata

FOTÓ: MAGYARI MÁRTON

A megvalósult Silbermann-stílorgona

rült felkeresni azokat a Silbermann-hangszereket is, amelyeket a rendezvényen nem volt lehetőségem megtekinteni. Nagy örömünkre az egyik bemutató hangverseny előtt frissen nyomtatott könyv jellegzetes illata töltötte be hirtelen a templomot: az aznap megjelent, Silbermann összes orgonáját bemutató kötetet hozták meg, amelyet kedvezményesen megvehettünk.

A visszaút Drezdán keresztül vezetett, s betérve a Frauenkirche már elkészült altemplomába, ahol az újjáépítés kérdéseit és nehézségeit bemutató előadást hallgathattuk végig, mi is adakoztunk az újjáépítésre. Akkor már az egykori orgonára szinte nem is gondolva, mégis egyfajta megnyugvás töltött el, hogy egy morzsaszem töredékével hozzájárulhattunk az építkezéshez.

Tizenöt év elteltével, azóta mindkét könyvbe többször is beleolvastva éppen aktuálissá vált újbóli alaposabb tanulmányozásuk, hiszen 2015-ben a nemzetközi orgonahét kiinduló állomása Drezda volt. Ekkor a romok helyén a már tíz éve álló Frauenkirche uralta a teret, Luther Márton sziklaszilárdan álló szobrával. Bár a templom rekonstruált homlokzatú, teljesen új orgonáját lehetőségem volt az orgonistával külön egyeztetett alkalommal megnézni, ám még ekkor sem gondoltam volna, hogy egyszer valóra válhat Schenkengel Miklós megérzése...

Köszönet odaát

Ősszel a budavári evangélikus gyülekezet vezetősége felkért a tervezett új orgonájukkal kapcsolatos szakértői teendők ellátására. Bár jobbra csak történeti értékű orgonák restaurálási teendőivel foglalkozom, mégis elvállaltam a feladatot, mert

egy stílszervező felépíttetése volt a feladat. A tervezés során pár hét után egy már sokkal jobban körbehatárolt orgona, egy Silbermann kései stílusát idéző hangszer megvalósítása rajzoldódott ki. De milyen legyen az orgona homlokzata? Hiszen a templom belsőépítészeti kialakítása a világháborús károk újjáépítését követően tovább egyszerűsödött, ahová talán csak egy modern homlokzat illett volna, de egy túldíszített, barokk külsejű hangszer semmiképp sem. Egy stílszervező esetében azonban elvárt követelmény, hogy ne csak hangjában, hanem külső megjelenésében is idézze a követendő stílus jellemzőit. S ekkor „ugrott be” Schenkengel Miklós húsz évvel korábbi megérzése. Igen, a Frauenkirche! Ezt a fonatot valahogy tovább kell szőnöm! De hogyan? Építészek, egyháztagok, orgonaépítők modern vagy túlságosan leegyszerűsített elgondolásaival szemben ez nem tűnt egyszerű feladatnak. Silbermann teljesen egyedi, különleges homlokzatát – különösen díszítéseit leegyszerűsítve – ötvözni más hangszereinek megjelenésével úgy, hogy még illeszkedjen is a templom miliójéba, s hogy ránézésre mégis egyértelműen felismerhető legyen Silbermann stílusa?! Kihívástalannak tűnő vállalkozás... Hosszas töprengés eredményeként azonban – Homolya Dávid szakértő kollégámmal többször megvitatta, átgondolva a helyi kötöttségeket, s az elérendő célt is szem előtt tartva – végül megszületett az új orgona homlokzata.

Miklós bátyám! Szerettem volna személyesen is megköszönni mindannyiunk nevében a húsz évvel ezelőtt elűtetett gondolatodat, de földi elérhetőségeiden keresztül ez már nekem nem sikerült. De hiszem, s ebben a minap a fiad is megerősített: meg fogod hallani odaát, s örülni fogsz a jó hírek!

■ DR. KORMOS GYULA

A drezdai Frauenkirche orgonája

Az orgonazene igehirdetés

Interjú Zászkaliczky Tamással

„A zene Isten ajándéka, nem emberi dolog. Ugyanis elűzi az ördögöt és megvidámítja az embert. Hallatára az ember elfeledkezik a haragról, erkölcsstelenségről, gőgről és minden szenvedélyről. A teológia után a zenét becsülöm a legtöbbre” – írja Luther az Asztali beszélgetésekben. Minap készült el a Luther-énekek az orgonazenében című cédé, Zászkaliczky Tamás jóvoltából és kezdeményezésére. Az egyházzenezt korálokról, orgonazenéről és az énekek erejéről kérdeztük.

– Mit kell tudni erről az egészen különleges lemezről?

– Természetesen a reformáció kezdetének ötszázadik évfordulójára próbáltuk időzíteni a megjelenést, de már régóta gondolkoztunk Ágnessel, a feleségemmel, hogy készítsünk egy korálválogatást. Ő segített a lemez háttéranyagának, a szövegeknek az összegyűjtésében is. Az évforduló megünneplése mellett a másik célunk az volt, hogy ez ajándék legyen a gyülekezeteknek, a híveknek, akik szeretnek, tudnak énekelni, hiszen olyan korálok vannak rajta, amelyeket mindenki

ismer. Mellékeljük a szövegeket is, hogy ha valakinek van kedve, akkor énekelhesen. Minden korált a Lutheránia énekkar énekelt fel Kamp Salamon vezényletével, és az ének után hangzik el az orgonamű, amelyben felismerhető a korál.

– Miért pont ezek a művek kerültek a cédére?

– Olyan fontos és ismert korálokat választottam, amelyeket az evangélikus gyülekezetek sokszor énekelnek. Olyan is ez a lemez, mint egy névjegy, hiszen egész életében elkísérték ezek a korálok. Kicsit enger is tükröz, mivel evangélikus korálzenét

játszottam Európa-szerte a legtöbbször, ezek állnak hozzám nagyon közel.

– A koráloknak komoly szerepük volt a reformáció idején. Sőt nem túlzás azt állítani, hogy segítettek a reformáció terjedésében. Most, 2017-ben ön szerint mekkora a súlya ezeknek az énekeknek az egyház életében, az egyházzeneben?

– Úgy gondolom, hogy a korálok szerepe nem nagyon változott az elmúlt évszázadokban. Szinte ugyanolyan világban élünk. Luther egyrészt az énekeivel tanított, sok mindent a hittel, a meggyőződésével kapcsolatban leszögezett az éneken keresztül. Számos ének biztatást, iránymutatást ad. Ez nem változott. Azt szoktam mondani, hogy Luther az evangélium üzenetét beleénekelte az emberek szívébe és gondolataiba. Minden egyes éneke egy igehirdetés, és ma is ugyanúgy az evangélium üzenetét közvetíti, mint a 16. században.

– Az anyanyelven való megszólalásnak komoly szerepe van abban, hogy a dalok elterjedtek, a reformáció kiterjedt. Milyenek a magyar fordítások?

– Nagyon nehéz ezt megválaszolni, de úgy gondolom, általában jók. Én személy szerint a 16–17. századi fordításokat szeretem a legjobban. Erős, egyenes, szókimondó az akkori szöveg és általánosságban a régi magyar nyelv. De persze nem gondolom azt, hogy ma azzal a szöveggel kellene énekelni a Luther-korálokat.

– **Tanít a Zeneakadémia Egyházzene Tanszékén. Milyenek a mai hallgatók?**

– A fiatalság más, mint mi voltunk, ez természetes, és nincs ezzel semmi baj. Engem sokkal inkább foglalkoztat, az ő érdekükben is, az az alap a zeneoktatásban, amely évszázadok óta ugyanaz. Az első szint a szakma, ez tanítható és tanulandó, sőt a tanulás a legtehetségesebbeknek is kihagyhatatlan. Idetartoznak például a stílusok kérdései, az interpretáció problémái, a hangszer vagy a vezénylés technikája. A másik szintet művészetnek nevezzük. Meggyőződéseim és sokévi tapasztalatom, hogy ez taníthatatlan. Tudjuk inspirálni a tanítványt, nyesegetni a felesleges hajtásokat, sok mindent megmutatni, de az már az ő tehetségének és lelkületének eredménye, hogy hogyan tudja a zenét élővé varázsolni, gyönyörűséget vagy katartikus élményt szerezni. Az egyházzene számára pedig fontos a harmadik szint is: az elhivatottság. Nekünk kell rávilágítani és példát adni arra, hogy milyen kiváltság beállni egy végtelen sorba. Egyszer megpróbáltam utánanézni a tanáraink tanárainak és azok mestereinek. Eljutottam egészen Johann Sebastian Bachig, és olyanok vannak a sorban, mint Liszt és Mozart. Anélkül, hogy ezen nagy mesterekhez hasonlítanám magam, átérzem, hogy micsoda felemelő dolog, ugyanakkor mekkora felelősséget jelent egy sorban állni velük. És a sor velünk nem fejeződik be. Továbbadni mindent: kötelesség. Ha tanítványaink rájönnek arra, hogy előbb-utóbb válaszolni kell a kérdésre: csak szeretik-e a zenét és művészetet, vagy pedig felelősen akarnak élni, dolgozni és a *musica sacra* eszközeivel az evangéliumot hirdetni, akkor nem tanítottunk hiába.

– **Kissé triviális, de megkerülhetetlen a kérdés: miként alakult ki, hogy épp az orgona lett ennyire meghatározó hangszer az egyházzeneinkben?**

– A válaszhoz vissza kell kanyarodni az orgona történetéhez. Az ókor óta nagyjából kétezer éves történetét ismerjük a hangszernek. Kezdetben nem volt egyházi hangszer, a Római Birodalomban luxushangszerként használták, az uralkodó szórakoztatására. Az egyház életébe igen lassan szívárgott be, és volt ellenállás is, hiszen sokan nem felejtették el, hogy az orgona a keresztények cirkszóiban zajló lemészárlásának a kísérő hangszere volt. Ugyanakkor maga az orgonaépítés – nemcsak mint kézművészet, hanem mint tudomány, amelyhez a

matematika is szükséges volt – általában a kolostorokban történt, lévén, hogy a szerzetesek eljutottak a tudomány olyan fokára, hogy értettek ehhez. Nyilvánvaló, hogy a barátoknak igényük volt rá, hogy azt a hangszert, amely az oktatás területén olyan hasznos volt, az Úristen szolgálatába állítsák. A kora középkorban nagyon lassan szívárgott be a templomokba az orgona. Azonban elkövetkezett egy olyan időszak, amikor már nélkülözhetlenné vált. Úgy vett részt a liturgiában, hogy már nemcsak egyszerűen hangulatkeltő elem volt, amely kísérőzenét szolgáltat, hanem a kórus énekével váltakozott az orgona játéka. Nélkülözhetetlen liturgiai tényező lett. Ez abból a felfogásból eredt, hogy az orgona képes „beszélni”, imádkozni, el tudja „mondani” a liturgikus szöveget. Ez évszázadokig így ment. A reformáció után úgy alakult, hogy nem a gyülekezet énekét kísérte, hanem egy versszakot énekelt a gyülekezet, egy versszak hangzott orgonán, és a hívők ebben nemcsak gyönyörködtek, hanem értették az ismert szöveg zenei megnyilvánulását. E szerepe révén az orgona nem egyszerűen szolgálja a lutheránus korálnak, hanem hirdetője. Így tölti be Luther teológiájának és a reformációnak a szellemét, amely szerint a kórus- és orgonazene, azaz a *musica sacra* ige-hirdetés.

– **A lemez borítóján egy remek fotórealista Luther-portrét láthatunk, amelyet**

Luther-énekek orgonazenében. A lemezfelvételen közreműködik: Zászkaliczky Tamás – orgona; Zászkaliczky András – oboa; a Lutheránia énekkar Kamp Salamon vezényletével. Megvásárolható a Huszár Gál evangélikus könyvesboltban. Ára: 3500 Ft.

a lánya, Zászkaliczky Ágnes festőművész alkotott. A cédéhez készült ez a festmény, vagy már egy létező képet kért el?

– Családi körben gyakran beszélünk ennek a lemeznek a készítéséről. Arra gondoltunk, hogy miért ne vonjuk be mindazokat a művészeket, akiket szeretünk, és akikkel hasonlóan gondolkodunk. Így készült el a Luther-festmény, amelynek középpontjában a figyelmes szemlélő megláthatja a keresztet, hiszen Luther tanításának középpontjában a kereszt teológiája áll. De közreműködik a cédén Zászkaliczky András fiatal oboaművész, valamint Kamp Salamon vezényletével a Lutheránia is. Feleségem volt a zenei rendezője a felvételeknek, a hangmérnök Bükki Bence, régi jó barátunk, ahogyan a grafikus is, a borító tervezője, Bereznai Péter. Ő egyébként a szentendrei evangélikus gyülekezet tagja, mint jómagam is. Azokkal készítettük el ezt a lemezt, akiket szeretünk. Egy „egy húron pendülő” kis közösség ajándéka egy nagyobb közösségnek, reméljük, sokak öröme.

■ KÉZDI BEÁTA

FOTÓ: KISS TAMÁS

Mazel tov, avagy az üldözöttség valósága

Hegedűs a háztetőn – Alföldi Róbert rendezése

Minden idők egyik legismertebb musicaljét, a Tóbiás, a tejesember című Sólem Aléchem-kisregényre épülő történetet 1964-ben mutatták be először. Azóta idehaza is többször színre vitték, mások mellett Bessenyei Ferenc és Hegedűs D. Géza emlékeztető főszereplésével. Szeptember elején több ezer ember gyűlt össze a Papp László Budapest Sportarénában, hogy átéljék Tevje, a szegény zsidó tejesember örömeivel és csalódásokkal tarkított történetét.

Hegedűs a háztetőn – musical. Szereplők: Stohl András, Tóth Gabi, Bánfalvy Eszter, Bányai Kelemen Barnabás, Csákányi Eszter, Éder Enikő, Martinovics Dorina, Sodró Eliza, Pájer Alma, Kornis Anna, Náray Erika, Hevér Gábor, Szatory Dávid, Lugosi György, Patkós Márton, Makranczi Zalán, Fehér Tibor, Misurák Tünde. Koreográfus: Vári Bertalan. Rendezte Alföldi Róbert.

FOTÓ: SZKÁROSSY ZSUZSA

Alföldi Róbert rendezése valóban ezen értékek mellett tette le a voksot. Az előadás alatt a családnak, a közösségnek, a másik elfogadásának és a békességnek a prioritása végig fókuszban maradt. Mindezt tovább hangsúlyozta a klezmerzene, amely az Óbudai Danubia Zenekar és a szereplők tolmácsolásában kifejezően érzékeltette a zsidóság örömeit, bánatát, hitét és az oly gyakran osztályrészéül jutó elhagyatottságot, üldözöttséget. A közönség együtt lélegzett az énekekkel, sőt a színészekkel suttozta: mazel tov, azaz jó szerencsét.

Ugyanakkor kevésbé volt élvezhető a látvány: a több ezer fős arénában ugyanis elmulasztották biztosítani az állandó kivetítést, így pár száz emberen kívül kevesen láthatták a színészi mimikát, az apró gesztusokat. Ám ezt ellensúlyozta a bravúros tánc-koreográfia, és a közönséget kárpótolta a kiválóan megrendezett csoportos jelenetek.

A hiányosságok ellenére a katarzis, bár csak egy pillanatra, megjelent a záróakkordban: szívszorító volt, ahogy a kitelepítés, az új haza keresésére indulás – ahogy a rabbi fogalmazott: „Máshol várjuk majd a messiást” – közben az óriási kivetítőn megjelent az úton lévő, bizonytalan, de az ígéretben bízó és az Úrra tekintő közösség egyes tagjainak közeli felvétele, és ahogy az emberek a meleg fényben, de csüggedten, reményvesztetten vonulnak az ismeretlenbe...

■ GALAMBOS ÁDÁM

A darab a sok szempontból idilli, ugyanakkor többségében szegény emberek lakta Anatevka múltjába röpít vissza minket, ahol a kis ukrán falu zsidó és keresztény lakossága békességben él egymás mellett. A *Hegedűs a háztetőn* főszereplője, Tevje, valamint családja révén bepillantunk a múlt század eleji ortodox zsidóság életébe és hagyománytisztelőjébe. Tevje öt lányát – akik egymás után szakítanak a tradíciókkal, és szerelemből választanak maguknak vőlegényt – azonban a reformok is megszólják, így az addig békés családi élet tele lesz kalamajkákkal, örömmel, szeretettel, aggodással és vívódással keveredéssel. A hagyományok felrúgása nemcsak a

tejesember családjában okoz felfordulást, hanem kihat az egész közösség életére is. Anatevka zsidó lakóit az új politikai hangulat sem kíméli: először pogrom sújtja őket, majd kilakoltatás vár rájuk.

A rendező egy korábbi interjúban így fogalmazott: „A darab arról szól, hogy ha vannak is különbségek közöttünk – más Istenben hiszünk, más a kultúránk, és mások a hagyományaink –, a hétköznapi életben jól ellennénk egymással, ha a fejünk fölött nem találnák ki, hogy nekünk hogyan jó, kiket kell utálni, és kiket szeretni. A darab arról is szól, hogy mit jelent a család, a szeretet, hogy elfogadjuk egymást akkor is, ha adott helyzetekben mást gondolunk.”

Újra elérkezett az ültetés ideje

Vendégségben Észtországban

Ötszáz, száz, ötven. Három kerek évforduló jegyében tartott ünnepi istentiszteletet és konferenciát az észti evangélikusok közössége. A hazai és az úgynevezett „exil” egyház közelmúltbeli egyesülése óta mintegy száznyolcvanezer lelket számláló közösség a reformáció kezdetének fél évszázados, valamint az észti nemzeti egyház létrejöttének százéves jubileuma mellett harmadikként arról az eseményről emlékezett meg, hogy ötven éve szentelték fel náluk az első női lelkészt. Erre a szeptember 7. és 10. közötti hármass ünnepre feleségemmel és Pap Kinga Marjatta tanácsossal kaptunk meghívást északi nyelvrokainktól, akikkel a finnugor lelkészkonferenciáktól kezdve a Lutheránus Világszövetség közösségéig amúgy is hagyományosan jó kapcsolatot ápolunk.

„Csakis Krisztus kegyelméből állok itt” – kezdi ünnepi igehirdetését Urmas Viilma érsek. Ezzel nem egyszerűen a reformátori tanítás *sola gratia* elvére utal, hanem felidézi azt a mondatot is, amellyel 1967 őszén prédikációját kezdte Laine Villenthal, miután első nőként lelkésszé avatták.

Az oltártérben ülő, részben Lutherkabátot, részben albát és stólát viselő lelkészek között feltűnően sok a nő. Legtöbbjükben nagy volt a szorongás, amikor 2015 februárjában ugyanebben a templomban az érsekikittatáson voltunk együtt. Az akkor szolgálatba álló egyházi vezető annak idején úgy fogalmazott: időt kér annak átgondolására, hogy tudja-e támogatni a nők lelkészi szolgálatát. Sok imádság és tanulmányi munka után aztán arra a felismerésre jutott, hogy a nők ordinációja nem ellentétes a Szentírással. Ezek után nem csodálkozom azon, hogy ezen a mai úrvacsorás istentiszteleten milyen örömmel vesznek részt a lelkész nők. Megrendítő ugyanakkor a liturgiának az a része, amikor név szerint és gyertyagyújtás keretében emlékeznek meg az immár meghalt észti lelkész nőkről. Az istentisztelet végén – miután átvehetem az egyház nekem adományozott kítüntetését – magam is szót kapok. Utalok arra, hogy lélekben mi is gyújtunk itt egy gyertyát. Arra az Andorka Eszterre emlékezünk, akinek önfeláldozó életét és sokrétű lelkészi szolgálatát gyilkosság törte derékba. Miközben – immár ismét derűsebben – a lelkészek csoportképének elkészítéséhez állunk az oltárhoz, feleségem valóságosan is meggyújt egy gyertyát Esztus emlékére.

Állhat-e nő szószéken?

Bár Tallinnban számos evangélikus templom és gyülekezeti ház található, a kétnapos tanácskozásnak a kis methodista egyház minden igényt kielégítő konferenciaközpontja ad otthont. Kitűnő előadásokat hallunk, amelyek a közös szolgálat bibliai háttérét és egyháztörténeti előzményeit mutatják be. A nemzetközi kitekintést az is lehetővé teszi, hogy egyebek mellett finn, svéd, norvég és brit résztvevőink vannak. Két olyan egyház képviselője is szót kap, ahol ma nincs női ordináció. A lett teológus asszony mélységes csalódottságának és megaláztatásainak ad hangot, hiszen egyházában a közelmúltban zsinati döntéssel szüntették meg a női ordináció lehetőségét. ►

Fabiny Katalin a magyar gyülekezet tagjaival

A lengyel résztvevő viszont optimista, hiszen azt a reményét fogalmazza meg, hogy a korábbi elutasítások után hamarosan a női lelkészség mellett fog dönteni egyházának zsinata. Pap Kinga Marjatta észt nyelven elmondott referátumát nagy elismerés fogadja. Az előadó a beszámolóban egyrészt a magyarországi kezdeteket idézi fel, másrészt utal a nők mai egyházi és társadalmi szerepére, amely még mindig nem mentes a megoldatlan kérdésektől.

A magam előadásában párhuzamot vonok az 1960-as évek észtországi és hazai történései között. Bár mi nem vol-

tunk a birodalom része, csupán a szovjet érdekszférába tartoztunk, a hasonlóságok szembetűnőek. Az első nőként ordinált Laine Villenthal németül is olvasható nagyszerű önéletrajzi könyvének számos részét össze tudom kapcsolni magyarországi történésekkel és jelenségekkel. Idézek egy teológiát végzett asszonyt, aki a hetvenes években ezt mondta: „Természetesen felmehtek a szószekre – takarítani...” Ekkor pedig már túl voltunk azon a gyakorlaton, amelyről egy a harmincas években Sopronban teológiát tanult asszony számolt be nálunk. E szerint nők az előadótermekbe csak a professzorral

együtt léphettek be, az óra végeztével vele együtt távozniuk kellett. A szünetekben külön helyiségben kellett várakozniuk. Női mosdó nem lévén, a szomszédos kávézóba kellett átmenniük. Ezeket a ma már mosolyt fakasztó részleteket mintegy ellenpontozzák azok a gyakran komor történelmi összefüggések, amelyekre előadásomban utalok. Ezek közé tartoznak a háborúkról, kitelepítésről és üldöztetésről szóló részek, valamint magyarországi titkosszolgálati jelentések, amelyek az észt egyházzal foglalkoznak. Végül rámutatok arra, mennyire igaz a mondás, hogy Isten görbe vonalakon is tud egyenesen írni. Laine Villenthal emberpróbáló körülmények között is csodálatosan helytállt. Szolgálatát nagymértékben segítette a Lutheránus Világszövetség, és sokat mértett a magyar asszonyok példájából is. A kép, amelyen a lelkész nő motoron ül, készülhetett volna magyarországi szóróanyaghelyzetben is.

Észtországi magyarok között

Az észtországi magyar gyülekezet tagjainak többségével régi ismerősként köszönhetjük egymást. Többször leírtam már, hogy annak idején sok kárpátaljai fiatal nem vállalta a kijevei egyetem ukrán nyelvű képzését, ezért inkább a Szovjetunió egy távoli, ám barátságos tagköztársaságába, a tartui vagy a tallinni fakultásokra ment tanulni. Házasság és munkavállalás következtében sokan Észtországban maradtak. Magyar nyelven Molnár-Veress Pál svédországi lelkész tart számunkra istentiszteletet. Most, hogy ittlétünkről tudomást szereztek, beiktattak egy rendkívüli alkalmat is.

A tallinni dóm mellékkápolnájában több mint negyvenen vagyunk együtt. Igehirdetésemet Jeremiás próféta szavai nyomán tartom, utalva arra a történelmi helyzetre, amelyben ők ma élnek, immár nem leigázott állapotban, hanem szabad emberként: „Építsetek házakat, és lakjatok bennük! Ültessetek kerteket, és egyetek azok gyümölcsét! Házassodjatok, szüljessenek fiaitok és leányaitok! Házassítsátok meg fiaitokat, és adjátok férjhez leányaitokat! Szüljenek azok fiúkat és lányokat! Szaporodjatok, és ne fogyjatok! Fáradozzatok annak a városnak a békességén, ahová fogóságba vittelek benneteket, és imádkozzatok érte az Úrhoz, mert annak békességétől függ a ti békességetek is!” (Jer 29,5–7)

FOTÓ: ENDEL APSOLON

Gyertyagyújtás az elhunyt lelkésznek emlékére

FOTÓK: LAINE VILLENTHAL ARCHÍVUMÁBÓL

Laine Villenthal motoron (jobb szélen), barátai körében

A tekintetéből úgy látom, hogy az észtszországi magyarok tökéletesen értik, mit is jelent ma Jeremiásnak ez a szívhez szóló üzenete. Az istentiszteletet követően szót kér Szalay-Bobrovniczky Vince nagykövet. Mivel Magyarországnak pillanatnyilag nincs észtszországi külképviselete, Helsinkibe akkreditált nagykövetként ő képviseli hazánkat Tallinnban és az Észt Köztársaságban általában. A diplomata mai aktualitások jegyében gyűrűzteti tovább az igehirdetésben elhangzottakat. A kárpátaljai gyökerekre való tekintettel szól azokról az erőfeszítésekről, amelyeket a magyar nyelvű oktatást is sújtó legújabb ukrán rendelkezések elleni tiltakozás jegyében tesz a magyar kormány.

Az úrvacsorai istentisztelet után még sokáig együtt vagyunk a gyönyörű óvárosban található Magyar Intézetben. A tágas termék Orosz Tamás igazgató irányításával színvonalas programoknak és kiállításoknak adnak otthont. Az ötszáz éves jubileumról szóló megemlékezések jegyében éppen ezekben a napokban került ide a *Soli Deo Gloria* című vándorkiállítás, amely mintegy harminc molinón mutatja be a protestantizmus magyarországi történetét és értékeit.

Vidéki gyülekezetben

Szombat este a fővárostól ötven kilométerre fekvő Ristibe visz minket Annika Laats lelkész. Édesanyja büszkén mondja, hogy ő a Magyar Királyságban

látta meg a napvilágot, hiszen Kárpátalja az ő 1943-as születésekor Magyarországhoz tartozott. Ha valami okból nem tud eljutni az észti templomba, akkor interneten a munkácsi reformátusok istentiszteletébe kapcsolódik be.

A magyarul kitűnően beszélő Annika tizenhárom éve a gyülekezet lelkésze. Nemcsak igehirdetőként és lelkigondozóként van jelen a közösségben, hanem komoly erőfeszítéseket is tesz a hétszázötven éves gyönyörű templom felújítása érdekében, valamint elkötelezett módon vállal szerepet a diakóniában, különösen is a nehéz sorsú emberek felkarolásában.

Ennek jegyében hozta létre azt a temetői emlékhelyet, ahova a halva született vagy koraszülöttként elhunyt gyermekeket temethetik el a családok. Vasárnap reggel pedig elvisz minket ahhoz a szír menekültcsaládhoz, amelyet a gyülekezet fogadott be és támogat. A korábbi iskolában kialakított szép lakásban őszinte barátsággal fogad minket a Damaszkusz-ból menekült házaspár és a két gyermek. A férfi örömmel számol be arról, hogy szakácsként egy közeli étteremben kapott munkát, a gyerekek boldogan mutatják játékaikat. A család most várja a harmadik gyermekét.

Az istentisztelet keretében – ahol igehirdetésemet Annika tolmácsolja észtre – hat fiatal felnőtt keresztelejére és konfirmációjára kerül sor. Magam is áldást kérek rájuk, tudván, hogy ebben a múltban oly sokat szenvedett egyházban milyen nagy szükség van az elkötelezett gyülekezeti tagokra.

Risti ősi templomában sokszor keresztelnek és konfirmálnak felnőtteket. Ők ilyenkor egy-egy fát ültetnek a templom kertjében. Meglátva az öt fiatalaszonyt és az egy férfit, kezükben ásóval, lapáttal és öntözőkannával, ismét a jeremiási igére gondolok: „Ültessetek kerteket, és egyétek azok gyümölcsét!”

Észtország evangélikus népének oly sok pusztítást kellett átélnie. Gonosz hatalmak ki akarták tépni a gyökereket. Isten kegyelmének ajándéka, hogy ma újra elérkezett az ültetés ideje.

■ FABINY TAMÁS

FOTÓK: FABINY TAMÁS, FABINY KATALIN

Pap Kinga Marjatta az észti lelkészével, Margit Nirgivel

Ne félj, mert én veled vagyok

Így bátorít az örökkévaló Úr: „Ne félj, mert én veled vagyok, ne csüggedj, mert én vagyok Istened! Megerősítelek, meg is segítelek, sőt győzelmes jobboldalakkal.” (Ézs 41,10)

Ezt a bátorító ószövetségi igeverst még a múlt század hatvanas éveinek elején kaptam a konfirmációm után Mihalkó nénitől. Az igen idős és szegény özvegyasszony mindig a nyíregyházi evangélikus Nagytemplom kapujában árulta az *Evangélikus Életet*, s közben néhány szót váltott az istentiszteletre érkezőkkel. Ha reá emlékezem, a bibliai Anna alakja jut eszembe, aki megláthatta a gyermek Jézust a templomban, és sokaknak beszélt róla. Mihalkó néni nem is sejtette, hogy az egyszerű ígés lappal milyen óriási kincset ad nekem, amely azóta életem vezérgéjévé vált.

A vizsolyi Bibliában a gazdag jelentésű „győzelmes jobboldalakkal” kifejezés helyett ezt találjuk: „...az én igazságomnak jobb karjával...” Jézustól tudhatjuk, hogy csak ő a mi utunk, igazságunk és örök életünk, aki az Apostoli hitvallás szerint most a mennyben van, s „ott ül a mindenható Atya Isten jobbján,” és esedezik, közbenjár érettünk.

Az Úr Jézus az én Támogatóm! Kell-e ennél erősebb bátorító üzenet a személyes hit útján elinduló fiatal keresztyén számára? Az Úr Jézust én a konfirmációi oktatás során úgy ismerhettem meg – Joób Olivér körzeti lelkészem értelmet és szívet egyaránt megragadó magyarázatai által –, mintha közöttünk feszítették volna meg, és ő értem, helyettem és miattam vállalta a kereszthalált! A konfirmációi valástételt már személyes meggyőződéssel

és boldog örömmel mondhattam: „Hiszem, hogy Jézus Krisztus az én Uram és Megváltóm, aki nekem is bűnbocsánatot szerzett a kereszten.”

S lám, Isten nem hagyott magamra, hanem ezzel az ígéslappal adta tudtomra az örök Vagyok, aki volt, van és eljövendő, hogy Fiát Támogatómul is adja egész életemen át! Tudta, hogy naponként szükségem lesz az ő bátorítására, ha emberi félelmek vagy gonosz erők el akarnának tőle tántorítani.

Életem igéje még egy fontos üzenetet hordoz, mert benne az Úristen önkijelentése kétszer is megtalálható: „Én vagyok...” S mert Jézus: Isten, és ő az örök élet (lásd 1Jn 5,20), az ő „én vagyok” kezdetű mondatai indítottak arra, hogy utánanézzek a Szentírásban, valóban az esztendő minden egyes napjára tartogat-e az örök Vagyok számunkra ilyen kettős kijelentést és bátorítást: „Ne félj! – Én vagyok!” És a bibliai keresőprogramok segítségével valóban találtam legalább háromszázhatvanhat ilyen és ezzel rokon értelmű kifejezést, és ezeket az ígét napról napra közzé is teszem az egyik bátorító blognaplómban az Isten megerősítő, konfirmáló szeretetére vágyó emberársaim számára.

De miért is veszem igénybe a világhálót az örömhír továbbadásának céljára? Az idén ötszáz éve kiszögeezett kilencvenöt tantételének 62. pontjában dr. Luther Márton reformátorunk így fogalmazott: „Az egyháznak igazi és valódi kincse az Isten kegyelmének és dicsőségének szent evangéliuma.” S az egyetemes papság elvét valló protestánsok nem tehetik meg, hogy ezt a drága kincset megtartsák csak önmaguk számára, hiszen én is úgy kaptam ajándékba életem vezérgéjét, és viszontként, Túróczy Zoltán püspökünkkel együtt elmondhatom: „Minden kegyelem az életemben!” És ha az örömhírről neveztek el bennünket, akkor tovább is kell azt adnunk. Csak így lehetünk valóban láthatóan és hallhatóan is evangélikus *christianusok!*

■ GARAI ANDRÁS
nyíregyházi presbiter

RAJZ: BUDAI TIBOR

BUDAI T. 2017

Az írás a Kossuth rádió Erős vár a mi Istenünk! címmel kéthetente jelentkező evangélikus félórájában elhangzott szöveg szerkesztett változata.

Tegyük a világban láthatóvá a hitünket!

Beszélgetés Bősze Veronikával

Sorozatunkban az Evangélikus Hittudományi Egyetem teológusi, lelkesi hivatásra készülő hallgatóit szólaltatjuk meg indíttatásukról, a szolgálattal kapcsolatos elképzeléseikről, céljaikról. Bősze Veronikával mindezek mellett egy nyitott, befogadó egyházzól és a börtönmisszióról beszélgettünk.

FOTÓ: MAGYARI MÁRTON

– **Miért választottad a teológiát?**

– Egész életemben evangélikus intézménybe jártam. Négy és fél éves koromtól hittanórákon veszek részt, kiskoromtól élő volt az egyházzal a kapcsolatom. Először zenével szerettem volna foglalkozni, az egyház és a zene kapcsolatát kerestem. A konfirmációs ígém hatására alakult ki bennem a döntés, hogy lelkész szeretnék lenni.

– **Milyen mondanivalójú egyházra nyitottak ma a fiatalok?**

– Merjünk az egyházban világiak lenni! Az élet nem áll meg a templom falainál, ezért nekünk nem bezárkózni kell, nemcsak a templomra, az ottani eseményekre fókuszálni, hanem ki kell lépni, láthatóvá lenni a hétköznapokban is. Nemcsak keresztény irodalom, hanem világirodalom is létezik. Merjünk mást is olvasni! Merjünk másfajta zenét is hallgatni! Vegyük észre, hogy megélhetjük a kereszténységünket a világi dolgokban is!

– A teológiai tanulmányok alatt melyik terület vált különösen fontosá a számodra?

– A gyakorlati tantárgyak, azon belül is a gyermekekkel, különösen a hátrányos helyzetű fiatalokkal való foglalkozás.

– **Teológushallgatóként csatlakoztál a börtönmisszióhoz. Nyaranta az Angyalföld tábortáborban börtönviselt szülők gyermekeit táboroztatod, míg az év többi részében kapcsolatot tartasz velük. Hogyan alakult ki, hogy ilyen fiatalon ennyire nehéz területtel kezdted el foglalkozni?**

– Először kíváncsiságból mentem be a börtönbe, de rabul ejtett, s azóta nem tudok ettől elszakadni. Amikor megismerkedtem az Angyalföld programmal, azaz a fogvatartottak gyermekeivel való foglalkozással, azt éreztem, hogy otthon vagyok, ezen a területen szeretnék tevékenykedni börtönlelkészként.

– **Milyen módon lehetne akár gyülekezeti szinten is ezt a nehéz szolgálatot még jobban elmélyíteni?**

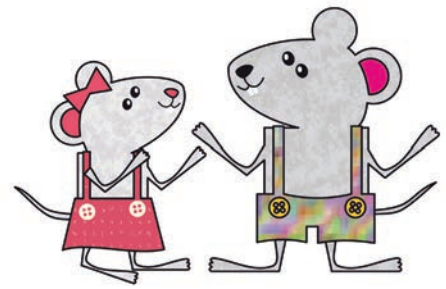
– Ne álljunk meg a saját gyülekezetünk kerítésénél, hanem lépünk ki, és nézzük meg, hogy kinek mire van körülöttünk szüksége! Sokszor nem ismerjük a saját településünk gyülekezetének a rászorultjait. Keressük meg a lehetőséget, hogy felvegyük velük a kapcsolatot.

– **Melyik számodra a meghatározó bibliai íge?**

– „Értitek, hogy mit tettem veletek?” (Jn 13,12b) Elsőéves koromban Ócsai Zoltán lelkészemtől kaptam egy görög–magyar Újszövetséget. Ennek az elejébe írták be ezt az ígét. Egy ideig viaskodtam a teológiával, majd egyszer csak kinyitottam ezt a könyvet, és elolvastam az idézett sort. Utána az állt: „Értsd, hogy mi történt veled!” Akkor fogtam fel, hogy én eszköz vagyok Isten kezében, és nincs jogom ahhoz, hogy megtagadjam azt, amit az Úr rám bízott.

■ GALAMBOS ÁDÁM

A templom egere

Cím: Cin Bora, Legszebbfalu, Templom u. 1.
Feladó: Cinka, Másikváros, Luther tér 1.

Kedves Bora bátyó!

Már régebben akartam neked mesélni arról, hogy milyen érdekeset láttunk, de nem volt időm, mert rászoktunk Öcsivel a fekete-fehér ugrálós játéokra.

Úgy kezdődött, hogy bújócskázunk, és átjötték a szomszédból is páran gyerekek, úgyhogy egész jó móka kerekedett ki egy ilyen egyszerű játékból is. Nagyon élveztük, hogy ők még a legegyszerűbb helyeken is olyan nehezen találnak meg bennünket, mint, mondjuk, az énektábla vagy a karzat alatti lépcső. Végül teljesen bepörögtünk, és egyre eldugottabb helyekre bújtunk el, miközben nagyokat nevetve figyeltük őket a rejtekhelyünkről, ahogy a padok alatt nézegetnek, és sutyorognak egymással: „Hát ezeket meg a föld nyelte el?”

Aztán egyszer én lettem a hunyó. A többieket persze hamar megtaláltam, de Öcsi sehol sem volt. Végül már a keresztelőkútba is bekukkantottam, sőt a gyertyatartókra is felmáztam, hogy hátha onnan megpillantom valahol, de nem. Egy kicsit már kezdtem megszeppenni, hogy talán betévedt valami macska vagy bagoly, vagy nem is tudom, mi, amikor egy különös kis hangfutamra kaptam fel a fejem. Olyan volt, mintha valaki egy sor üvegpoháron húzta volna végig az ujját. Szép volt, de picit döbbenetes is, mert a magasból jött, ahova senki sem tudna felvinni egy csomó üvegpooharat. Úgyhogy csak néztem, és a többiek is tátott szájjal bámultak hol fölfelé, hol meg rám, hogy mi volt ez. És akkor megint hallottunk

egy furcsa hangfutamot. Ezúttal inkább brummogásra emlékeztetett: mintha egy macsó szaladt volna felfelé egy domboldalon a nagy, kerek tappancsaival. Összenéztünk a szomszéd gyerekekkel. Láttam, hogy ők sem értik, mi történik, de velem együtt mind tudni szeretnék. Úgyhogy csapatostul indultunk föl a lépcsőn a karzatra meglesni, mi bújik ott. A lépcsőfokok lassan fogytak. Míg másztunk, még két kis hangfutam szólalt meg: egy esőpotyogásra hasonlító meg egy zizegős. A következőnél már a tettest is láttuk. Öcsikém rohángált újra meg újra végig egy fekete-fehér lépcsősoron.

Lett nagy öröm és nevetés. Aztán még sokáig futkároztunk mi is. Sokféle hang volt, szép lágyak meg nagyok és félelmetesek is. De így, hogy mi „okoztuk”, persze nem féltünk tőle. Ránk esteledett, mire meguntuk a mókát. Azóta többször fölmentünk Öcsivel. Azt is észrevettük, hogy a fekete-fehér lépcső kicsit szuszog is, olyan, mintha lélegezne, de nem kell félni tőle, teljesen jóindulatú. Nem tudom, miből lehet, élőlény-e vagy tárgy, de igazi klassz játszótárs.

Sajnos vasárnap délután óta hallgat. Anyukám azt mondta, hogy végre lekapcsolták az orgonát. De ennek semmi értelme. Az orgona egy bokor, és tavasszal a kertben illatos virágokat hoz. Ez itt legfeljebb a fájából készülhetett volna, bár szerintem nem is biztos, hogy van a világon ennyi orgonaág. Szóval nem tudom, mit is higgyek most.

Amúgy az is furcsa, hogy az istentiszteleti zenéhez a mi futkosós játékunk nem igazán hasonlított. Lehet, hogy anyu tévedett? Szerinted megjavulhat még a fekete-fehér futkosó? Szeretettel gondolok rád:
Cinka

RAJZ: LENTE ISTVÁN

Kedves Cinka!

Azt hiszem, ti tényleg az orgonára találtatok rá. Mert az orgona nemcsak egy bokornak, hanem egy hangszernek a neve is. Egy gyönyörű, sokféle hangú fúvós-sípos hangszer. A ti futkosásotoktól másképpen szólt, hiszen csak egy-egy hangszín szólalt meg. Az istentiszteleteken a kántor sok év tanulás után már ügyesen be tudja állítani a gyülekezeti énekhez illő hangok keverékét úgy, hogy az szép harmóniává olvadjon össze. Az orgona a hangszeres királynője, igazi ékszer. Gyönyörű, és rengeteg ideig tart kiismerni, szinte háttérmentes a hangszínek összekeverésének lehetőségei. Ha minden jól megy, előbb-utóbb részesei lehettek egy hangversenynek is, ahol még inkább megsejtitek, miféle érzelmeket, titkokat tud a szívünknek megszűgni ez a csodálatos hangszer. Addig is szeretettel gondolok rátok!

Bora bátyó

Katt!

Itt tudtok belehallgatni néhány híresen gyönyörű orgonadarabba: rakaszgery.hu.

A CELLDÖMÖLKI EVANGÉLIKUS TEMPLOM ORGONÁJA

Felvételi tájékoztató a Deák téren. A Deák Téri Evangélikus Gimnáziumba (1052 Budapest, Sütő utca 1.) a 2018/19-es tanévre felvételizni szándékozó diákok és szülei számára felvételi tájékoztatót tartunk; szeptember 29-én, péntek délután 4 órára várjuk a jelenleg negyedik osztályos tanulókat és szüleit. Szeptember 30-án, szombaton délelőtt 10 órára várjuk a jelenleg nyolcadik osztályos tanulókat és szüleit. Ezekon az alkalmakon az iskola igazgatója számol be a szülőknek intézményünk működéséről, hagyományairól és a felvételi rendszerről. A gyerekek pedig diákjaink segítségével ismerhetik meg az iskolát. Szeretettel várjuk az érdeklődőket!

16. KÖSZI-tábor 5–12. osztályosoknak. A Keresztény Önkéntesek Szövetsége az Ifjúságért és a Gyermekekért Egyesület nyomkereső-készségfejlesztő tábora – amely Piliscsabán lesz, és október 27-től 30-ig tart – alkalmat ad a szabadidő hasznos és élményszerű eltöltésére, illetve a fiatalok személyiségének és készségeinek gazdagítására. Ezenfelül csoportban dolgozva egyedülálló módon rejtélyt is megfejtenek a résztvevők. A tábor mottója idén: *Értjük egymást?* Sokszor érzed azt, hogy nem tudod magad kifejezni úgy, ahogy szeretnéd? Félresikerült a Facebook-posztod, a szüleid meg folyton azzal jönnek, hogy beszélj velük rendesen? Honnan tudjuk, mi a helyes kommunikáció? A nyomkereső táborban nemcsak a Kastélyjáték külföldi gyanúsítottjait kell megértened, de számtalan más módon kell még kommunikálnod. Ködös-rejtelmes októberi hangulatban gyűlünk össze, hogy megkössük és felelevenítsük a nagy barátságokat, és kicsit okosabbak legyünk a kommunikáció terén is.

Fogadóórát minden hónap első hétfőjén tartom. Mindenkit szeretettel várok délután 3 órától 5 óráig a Déli Egyházkerület székházában (1088 Budapest, Puskin u. 12.).

RADOSNÉ LENGYEL ANNA
országosfelügyelő-helyettes, a Déli Egyházkerület felügyelője

Parókusi alkalmassági vizsgálat novemberben. Az Északi Evangélikus Egyházkerület Püspöki Hivatala parókusi alkalmassági vizsgálatot hirdet az egyházkerület azon lelkészei számára, akik a Magyarországi Evangélikus Egyház 2005. évi III. törvényének 12., 13., 14. paragrafusában előírt feltételeknek megfelelnek. A szóbeli vizsga várhatóan november 30-án lesz. Jelentkezni elektronikus úton lehet szeptember 29-ig az északi püspöki hivatal e-mail-címén (eszaki.kerulet@lutheran.hu), az esperesi igazolás csatolásával. A jelentkezők részletes tájékoztatást kapnak a vizsga menetéről, az írásbeli feladatokról és a szóbeli tételéről.

DR. FABINY TAMÁS,
az Északi Evangélikus Egyházkerület püspöke

Apróhirdetés. Praktizáló orvosnő szívesen megismerkedne humán érdeklődésű úrral. Telefonszám: 1/312-2669.

Kövessen bennünket
az interneten is:
evangelikus.hu

Naponta aktuális tartalommal,
lelki táplálékkal, friss hírekkel,
érdekes interjúkkal, véleményekkel,
videókkal és képekkel várja Önt
a Magyarországi Evangélikus Egyház
hivatalos honlapja.

Egy kattintásra vagyunk Öntől!

Luther nyomában a reformáció ünnepének hetében. Autóbuszos utazás október 28. és november 2. között, gazdag programmal, tartalmas vezetéssel: Prága, Pírna, Eisleben, Erfurt, Wittenberg, Halle, Eisenach, Weimar. Hat nap reggelivel, háromcsillagos hotelben. Ár: 120 000 Ft/fő. Szervező: Anima Utazási Iroda, www.anima.travel

Útközben a reformáció – fórumbeszélgetések. Szeptember 22., 18 óra: *A reformáció távlatai az egyházak és a világ jövőképében.* Kemencsaljai Művelődési Központ és Könyvtár, Celldömölk • Szeptember 25., 18 óra: *„Békévé oldja az emlékezés”? A reformáció helyzete napjainkban.* Evangélikus templom, Pápa • Szeptember 29., 18 óra: *„Ne legyen más istened”? Idegen valláskultúrák a reformáció tükrében.* Községi Színtér és Könyvtár, Oroszlány • Szeptember 30., 18 óra: *Kultúra és művészet a reformációban – a reformáció hatása a kultúrára és a művészetekre.* Rómer Flóris Művészeti és Történelmi Múzeum (Esterházy-palota), Győr • Október 13., 18 óra: *Reformáció és hatalom.* Balaton Kongresszusi Központ és Színház, Keszthely • 2018. január 14., 18 óra: *A reformáció értékei a családban – a reformáció értéke a család.* Evangélikus gyülekezeti központ, Sopron

Nyugati (Dunántúli) Evangélikus Egyházkerület

Kövessen bennünket a Facebookon is: facebook.com/evangelikus
Magyarországi Evangélikus Egyház – Életköznelben vagyunk

Nem minden film imádság

Személyes beszámoló a miskolci filmfesztiválról

A felnőtté válás történetei, drámák, komoly vitákat gerjesztő társadalmi kérdések jelentek meg a mozivászon szeptember 8. és 17. között a Jameson CineFest nemzetközi filmfesztiválon. A tizennegyedik alkalommal megtartott filmes seregszemlén ökumenikus zsűri is dolgozott. A Magyarországi Evangélikus Egyház delegáltjaként számomra nem volt könnyű az ítézési munka, de igazán érdekes utazást tehettem világok, kultúrák, gondolatok és csodás tájak között.

JELENET A SZÍVRITMUSZAVAROK CÍMŰ FILMBŐL

Izgalmas és emberpróbáló feladatot kaptam a miskolci filmfesztiválon. A zsűrizés feladatát itt nemcsak az nehezíti, hogy napi négy-öt filmet néz meg az ember egyhuzamban, hanem az alkotások eltérő minősége is. Nem könnyű egy dokumentarista filmet összehasonlítani egy profi játékfilmmel vagy musicallel, és sokszor igen nehéz végignézni egy öncélúan erőszakos filmet. Egy dolog azonban biztos: a minőséget, a felvetett kérdések fontosságát, a mondanivalót, a megvalósítás élvezhetőségét kell mindig szem előtt tartani. Úgy gondolom, nem csak az ökumenikus zsűrinek.

Az idei CineFest érdekes utazásra hívott. Láthattunk egészen kiváló operatőri munkával elkészült olasz és amerikai történeteket a felnőtté válásról (*Szólíts a neveden, Columbus*), de volt film, amelyik az érzelmi felnőtté válás és a homoszexualitás kérdéseit feszegette (*Isten országa*). Ugyanakkor láthattunk a vallási fanatizmusról, a szexuális erőszakról, az emberi élet semmibevevéséről szóló alkotásokat is (*Megtorlás, A bosszú anygala, Purgatórium, Jólét, Az éjszaka gyermekei, Lady Macbeth*). A legfájóbb az volt, hogy a versenyprogram kínálatának zöméből hiányzott a sze-

retet, az emberi élet tisztelete. Talán üzeni akarnak a rendezők nekünk, talán nem, de az említett tendenciát tapasztalva az eddigieknél is többre lehet értékelni például Enyedi Ildikó *Testről és lélekről* című, Oscar-díjra nevezett és Berlinben már az ökumenikus zsűri díjával is elismert filmjét, amelyben az elfogadás és a szeretet dominál.

Miskolcon is láthattunk persze olyan alkotásokat, amelyek társadalmi kérdéseket, emberi viaskodásokat mutatnak be igen jó megoldásokkal, érzékenyen. Ezeket a mozifilmeket levethetjük akár a gyűlökezeteinkben is, egy-egy ifiórán, hogy utána megbeszéljük a látottakat. Ilyen a zsűri

által díjazott *Szívrítmuszavarok* című film, amely egy elkötelezett fiatal orvos házaspárt mutat be. Kapcsolatuk krízisben van, a férfi sokat iszik, a nő nem tudja, hogyan menthetné meg a kapcsolatot. Mégsem csak párkapcsolati mozi ez, mert a mentőorvosok életébe is bepillantást nyerhetünk, látva, mennyit ér az emberi élet, milyen nehéz döntéseket hozni nap mint nap a munkában és a magánéletben is. A *Szívrítmuszavarok* a szeretetről és a küzdeletről szól úgy, hogy viszontláthatjuk benne magunkat is.

Hollywoodi mese, mégis izgalmas kérdéseket felvető film a *Brigsby mackó*. Egy fiatal srác különleges újakezdés-története, amely családról, barátságról, egymás megismeréséről és elfogadásáról szól – minden hibájával együtt is szerethető módon. Ehhez hasonló a *Colombus*, amelyben egy fiatal lány felnőtté válásáról, függőség-től megszabadult édesanyjával való kapcsolatáról láthatunk csodálatos képi megoldásokkal készült mozi.

A fesztivál egyik legemlékezetesebb magyarországi premierje a *Loving Vincent* volt. Száz művész munkájával született meg, Vincent van Gogh „stílusában”. A történet a festőművész halálának körülményeit vizsgálja, eredeti látványvilágú „festmény-” és rajzfilmként. A lenyűgöző képi megoldások mellett a festőzszeni gondolatok komoly üzenetet hordoznak fiataloknak és időseknek egyaránt.

Öncélú és hiteles alkotásokat is látva egy dolog biztos: érdemes moziba járni, és ott is keresni az Istent. Mert bár nem minden film imádság, már az is jó, ha egyik-másik elgondolkodtat, tükröt tart elénk.

■ KÉZDI BEÁTA

KÉPFOKKA A LOVING VINCENT CÍMŰ FILMBŐL

BARTOSZ ARMIŚIEWICZ: PÁRIZSI HÁZTETŐK

Budavárért emlékéremmel tüntették ki Bán Istvánt

A Budavári Evangélikus Egyházközség kántorát kimagasló művészeti tevékenységéért, a Bécsi kapu téri evangélikus templomban megépített historikus orgona tervezésében végzett szakértő munkájáért és elkötelezett koncertszervező tevékenységéért díjazták az elismeréssel.

A Budavári Önkormányzat által megítélt kitüntetést dr. Nagy Gábor Tamás polgármester (képünkön közepén) adta át a szeptember 2-án megtartott ünnepség keretében. Laudációt dr. Fabiny Tamás püspök mondott.

Forrás: Evangelikus.hu

Gustav König protestáns romantikája

Új és rendkívüli tárlat invitálja az érdeklődőket az Evangélikus Országos Múzeumba. A nürnbergi Thomas Emmerling gyűjteményéből ezúttal Gustav König német festő és rézmetsző Luther életéről szóló metszetsorozatából készült kiállítás. Az alábbiakban a múzeumvezető, Harmati Béla László ajánló gondolatait közöljük.

A felvilágosodás idején öntudatra ébredt ember számára felbomlott a „régvi világ” ősi egysége, és az egyre autonómbbá váló ember magára maradt megszerzett tudásával és kétségeivel. A historizmus megkísérelte ugyan a múlt és a jelen közötti úrt kitölteni a maga művészeti eszközeivel, de nem tudott minden új kérdésre választ adni. A társadalomban bekövetkezett visz-

szafordíthatatlan átalakulások tudatosították az emberekben az idő változtathatatlanságát és egyben mulékonyságát.

A romantikának a 18. század végén jelentkező irányzata az elidegenedés legyőzésének individuális útját ajánlotta az embereknek a művészi fantázia által. Mivel a kor embere nem volt megelégedve saját korával („le mal du siècle” – gonosz/

beteg század), a múltba, az egzotikumba és az álomba menekült. Az eredetiségesszmény kezdetben történeti köntösben jelent meg, és leginkább a keresztény középkorban vélte felfedezni Európa szellemi identitásának forrásait. A protestáns, mindenekelőtt evangélikus építészetben ez később az 1861-es eisenachi regulatív megfogalmazásához vezetett, amely a középkori, elsősorban gótikus stílust állította az emberek elé követendő példaként az építészetben és a képzőművészetben. A protestáns egyházak számára a romantika szentimentális áramlataként a múltba vágyás érzelmi telítettségének nemzeti és vallási töltete révén közel hozta a gótika stíluskoráát, formavilágát, valamint Luther Márton alakját és életét, amelyet mintaként állított az emberek elé.

Gustav König (1808, Coburg – 1869, Erlangen) 1840–45 között alkotta meg a reformátor életének fontosabb állomásait ábrázoló rézmetszeteket. Az alkotások sikerét mutatja, hogy Julius Köstlin teológus és történész az 1874-es Luther-biográfiájának illusztrálásához használta fel a sorozatot, amely a század végén túl is hatást gyakorolt az egyházművészetre.

A kiállítás október 31-ig, a reformáció ünnepnapjáig tekinthető meg.

■ HBL

Bakonyi kulcsüzenetek

Sokszínű és minden korosztályt megszólító programmal emlékeztek a reformáció indulásának ötszázadik évfordulójára szeptember 9-én, szombaton Bakonytamásiban. Az együtt töltött délután Hathalomban vette kezdetét. Megemlékeztek Ihász Lajos egykori egyházkerületi felügyelőről az Ihász és a Jókay család sírkertjében, amely a Reformáció Emlékbizottság és a bakonytamási önkormányzat jóvoltából az idei évben megújulhatott.

A bakonytamási evangélikus templomban tartott ünnepi istentiszteleten Szemerei János, a Nyugati (Dunántúli) Egyházkerület püspöke hirdette Isten ígését. A liturgiát Szakos Csaba helyi lelkész végezte. Énekekkel szolgált a gyülekezet kórusa.

Mire és hogyan használjuk a kezünkbe kapott kulcsokat, kulcsszavakat, kulcsmondatokat? – tette fel a kérdést Mt 16,19a alapján tartott prédikációjában a püspök. Rámutatott: a kulcsok felelősséget is jelentenek. Jézusban Isten kinyitotta számunkra a mennyek országát – ez az a kulcsüzenet, amelyet tovább kell adnunk. Az igehirdetés után a gyerekek rövid műsora következett, majd Szakos Csaba mondott áldást az új tanévet kezdő iskolákra.

Az istentiszteletet követően a jelenlévők a templom mögött felállított reformációi emlékműhöz vonultak, amely a helyi önkormányzat, a Jókay Alapítvány és az állami Reformáció Emlékbizottság anyagi támogatásával jött létre. Itt dr. Birkás Antal, az emlékbizottság munkatársa mondott ünnepi beszédet, felidézve a reformáció indulása óta eltelt ötszáz év egyházi történelmét. A község polgármestere, Németh Károly is köszöntötte az egybe-

gyülteket, majd Szemerei János és Bereczky Zoltán helyi református lelkész mondott áldást a jubileumi emlékműre.

A kitárt kaput formázó alkotás boltívén a „Kegyelemből, hit által” felirat látható. A kapuszárnyakon márványablak örökítik meg a reformátor Luther Mártonnak és a település első protestáns lelképásztorainak az emlékét. Mindezek után került sor a gyülekezeti házban elhelyezett *Protestánsok a Bakonyban* című időszakos kiállítás megnyitójára. Ruttkay-Miklári Eszter néprajzkutató, a zirci Reguly Antal Múzeum és Népművészeti Alkotóház igazgatójának bevezető szavai után az érdeklődők megtekinthették a múzeum által készített tablókból, valamint a helyi közösség saját tárgyaiból, fotóiból és más dokumentumaiból összeállított tárlatot.

A gyerekeket ezzel párhuzamosan Horváthné Szabó Andrea *Tündérkert daloló* című koncertje mellett számos más program, többek közt tűzoltó-bemutató, játszóház, kézműveskedés és lovaskocsikázás várta. A nap a helyi kultúrházban tartott szertartóval ért véget.

■ A. M.

FOTÓ: ADÁMI MÁRIA

Templomkert és családi piknik Fóton

Kettős áldás kísérte a Fóti-Mogyoródi Evangélikus Egyházközség lelkészének, dr. Cserhátiné Szabó Izabellának ötletét: megvalósíthatott a tavasszal indított és azóta gyönyörűen szárba szökkenő Templomkert-mintakert és a tanévnyitó istentiszteletet is magában foglaló 8. Templomkert családi piknik és piac is.

A főtiai nem tréfáltak: a mintakert létesítése során – amelynek másik része majd pihenőkert lesz a gyülekezet számára – a parlagon heverő területet profi kertésszel gondolták újra, és terveztek, veteményeztek, megvalósítottak. Ehhez egyházunk

A SZERZŐ FELVÉTELE

Templomkert projektje nyújtott anyagi segítséget. Jó volt látni, ahogyan a Piac térnek elnevezett városi park átalakul a Templomkert családi piknik és piac ideális helyszínévé. A családi istentisztelet keretében Németh Zoltán lelkész élményszerű, interaktív igehirdetése testileg-lelkileg megmozgatta az egész gyülekezetet.

A kulturális programok kavalkádja a közösen elköltött, változatos ebéd után kezdődött. Dr. Cserhátiné Szabó Izabella megnyitóbeszéde után Németh Zoltán, egyházunk országos irodája gyülekezeti és missziói osztályának vezetője foglalta össze a projekt 2015-től 2017-ig tartó időszakát, és köszönte meg Veres Andi projektkoordinátori munkáját. A helyi színeket a Fóti Népművészeti Szakközép-, Szakiskola és Gimnázium népdalénekesei, a Mogyoródi Karikás Néptáncsoport Hagyományörző Egyesület fantasztikus táncosai és a Fóti Baptista Gyülekezet fúvósai képviselték. A műsorból most sem maradhatott ki a skót duda, Csocsó bohóc, a Palinta Társulat – családi koncertjük igencsak mozgásba hozta a jelenlévőket –, valamint Müller Péter Sziámi és a Song4U zenekar *Aki vigyáz ránk* című minikoncertje, amely végül a közönség biztatására nem is lett annyira „mini”.

■ OROSZ GÁBOR VIKTOR

(A teljes beszámoló az Evangelikus.hu oldalon olvasható.)

Jedine viera, jedine Kristus – Egyedül hit, egyedül Krisztus

Gyülekezeti hétvégén szolgált igehirdetésekkel és Reformáció ma című előadással e sorok írója a szlovákiai evangélikus egyházközségben, Pazdicson (Pozdišovce). A nagyszerű hétvégét – lelkes munkatársakkal – a jelenlegi lelkész, Mgr. Denisa Vargová rendezte a megújulás, a reformáció jegyében.

A SZERZŐ FELVÉTELE

A település lakóinak többsége az 1910-es népszámláláskor is szlovák nemzetiségű volt. Mivel a fazekasságnak nagy hagyománya van a faluban és környékén, igei vezérfonálnak *Jeremiás könyve* 18. fejezetének 6. versét választották a szervezők: „...olyanok vagytok a kezemben, Izráel háza, mint az agyag a fazekas kezében.” Isten reformálja, alakítja a deformálódott egyházat, a világot, a házasságokat, a családokat, a népeket. A rossz formájú edényből is szépet tud készíteni, és a törött korsóból is újat teremthet. A széttört szíveket is összeragasztja szeretetével. Így kaphatunk tőle új szívet.

A gyülekezeti hétvégén – egy profi keramikus segítségével – sokan a gyakorlatban is kipróbálhatták a korongozás nehéz és szép munkáját. A lelki programok mellett sok más lehetőség is várta a résztvevőket: játékok, helytörténeti kiselőadás, beszélgetések, gulyásfőző verseny és a hozzá járó *kofola*, *pivo* és *zmrzlina*... Igazi, minden tekintetben tartalmas közösséget élünk meg az Úrral, mindannyiunk Atyjával és egymással – szlovákok és magyarok.

■ SZEVERÉNYI JÁNOS

Közgyűlést tartott Nyugat-európai Magyar Protestáns Gyülekezetek Szövetsége

A Nyugat-európai Magyar Protestáns Gyülekezetek Szövetsége szeptember 1–3. között Balatonszárszón, a Soli Deo Gloria Családi Hotel és Konferenciaközpontban tartotta évi találkozóját és közgyűlését. Hét ország tizennégy protestáns gyülekezetének ötvenkét képviselője volt jelen, akik a nyugat-európai magyar protestáns diaszpóra 21. századi helyzetét és kihívásait tárgyalták meghívott hazai állami és egyházi előadók közreműködésével. A Magyarországi Református Egyház képviseletében dr. Géry András zsinati tanácsos, a Magyarországi Evangélikus Egyház részéről pedig dr. Lackner Pál püspök, a püspöki tanács titkára tartott előadást a hazai egyházak és a diaszpóra kapcsolatáról. A magyar állam diaszpórát támogató programjának legújabb intézkedéseit dr. Fedor Tibor, az Emberi Erőforrások Minisztériumának főosztályvezetője ismertette. A találkozón részt vett a Nyugat-európai Magyar Református Lelkigondozó Szolgálat elnöksége is. A kormányzati Reformáció Emlékbizottság miniszteri biztosa,

dr. Hafenscher Károly rámutatott a reformáció jelentőségére és mai üzenetére nemzetünk életében. A reformáció indulásáról a jubileumi évben több mint kétezer programmal emlékeznek meg.

A Nyugat-európai Magyar Protestáns Gyülekezetek Szövetségének közgyűlése a reformáció kezdetének ötszázadik évfordulóján nyilatkozatot fogadott el.

A Nyugat-európai Magyar Protestáns Gyülekezetek Szövetségének nyilatkozata

Hálát adunk Istennek, hogy mi, Nyugat-Európában élő és szolgáló evangélikusok és reformátusok az egyetemes keresztyén egyház megreformált részéhez tartozhatunk. Örömmel valljuk magunkat a reformáció örököseinek. Örökségünket, a Szentírás, Krisztus, a kegyelem és a hit egyedülálló fontosságát gazdag kincsnek és iránymutatásnak tartjuk. Ez az evangéliumi örökség felszabadít a nyugati világban való elkötelezett keresztyén életre és szolgálatra. Elkötelezzük magunkat, hogy a reformáció szellemében a Szentíráshoz ragaszkodjunk, Isten kegyelméből éljünk, és hitünket bátran megvalljuk. Kérjük az egyház Urát, hogy egyéni életünket, gyülekezeteinket Igéje és Szentlelke által folyamatosan tisztítsa, újítsa, hogy erőtlenségünkben is betölthessük hivatásunkat a nyugat-európai magyar protestáns szórványban. Isten megújító és megtartó hatalmában bízva egyházaink és nemzetünk megújulását is imádságban hordozzuk. „Mert más alapot senki nem vehet a meglévő kivül, amely a Jézus Krisztus.” (1Kor 3,11)

A közgyűlés nevében:

MOLNÁR-VERESS PÁL elnök, KARVANSKY MÓNIKA társelnök, JASKÓ IRÉN titkár
Balatonszárszó, 2017. szeptember 3.

Értékmentő szövetkezés

Méltán övezte a szokásosnál is nagyobb érdeklődés azt a sajtótájékoztatót, amelyet szeptember 11-én délelőtt tartottak a Magyar Nemzeti Levéltár lovagtermében. A 17. század közepéről származó magyar nyelvű protestáns prédikációszöveg és könyörgés, illetőleg az ezt magában foglaló – szintén a 17. század második felében, feltehetőleg Nürnbergben kiadott – prédikációgyűjtemény-kötet bemutatása ugyanis kiváló lehetőséget nyújtott arra, hogy szemléltesse az értékmentésre hivatott projektek gyümölcsöző együttműködését.

A szóban forgó kiadvány a Nemzetpolitikai Államtitkárság és az Országos Széchényi Könyvtár szervezésében 2014-ben indult Mikes Kelemen-program jóvoltából „tért haza” az Amerikai Egyesült Államokból (Észak-Karolinából). Egy évvel később a Magyar Nemzeti Levéltár (MNL) is csatlakozott a programhoz, amelynek célja, hogy – rendezett módon összegyűjtve és Magyarországra szállítva – gondoskodjon a diaszpóramagyságság könyvtári, levéltári örökségének későbbi méltó felhasználásáról. A feladatban meghatározó szerepe van a Nemzeti Kulturális Alap támogatását élvező, *Hungaricana* elnevezésű internetes portálnak, hiszen e szolgáltatás elsődleges célja éppen az, hogy digitalizálás révén a nemzeti gyűjteményeinkben fellelhető kultúrkinccs, történeti dokumentumok mindenki számára látványosan, gyorsan és áttekinthetően váljanak hozzáférhetővé.

FOTÓ: T. PINTÉR KÁROLY

(A Hungaricana-projekt üzemeltetője az Országgyűlési Könyvtár, kivitelezője pedig az Arcanum Adatbázis Kft.)

Tekintettel arra, hogy a Mikes Kelemen-program által most megmentett protestáns kötet szervesen kapcsolódik a reformációs projektekhez is, az *Értékmentés összefogással – három projekt találkozik* címmel meghirdetett sajtótájékoztatón a Reformáció Emlékbizottság munkáját koordináló miniszteri biztos, dr. Hafenscher Károly, valamint a Reformáció MNL projekt vezetője, Kovács Eleonóra is méltatta az együttműködést. Mellettük – a Magyar Nemzeti Levéltár főigazgatója, dr. Szabó Csaba köszöntője után – dr. Szilágyi Péter nemzetpolitikáért felelős helyettes államtitkár, valamint az MNL részéről mindhárom projektért felelős főigazgató-helyettes, dr. Rácz György számolt be az eddigi eredményekről.

Mielőtt a sajtó képviselői közelről is megtekinthették volna a magyar nyelvű prédikációszöveget tartalmazó 17. századi könyvet, dr. Arany Krisztina beavatta a jelenlévőket a kötet restaurálásának és tartalmi kutatásának fázisaiba. A Mikes Kelemen-program levéltári koordinátora felfedte a magyar nyelvű szöveg szerzőjének kilétét is, aki – immár minden kétséget kizáróan – az egykori Óvár (Mosonmagyaróvár) református lelkésze, Komáromi Ábrahám István volt. ■ TPK

Luther Márton végrendeletéről elmélkedtek

A pápai Gyurácz Ferenc Gondolkodó Kör megtartotta nyári szünet utáni első összejövetelét az Evangélikus Látogatóközpontban. Az alkalmon Csepregi Istvánné nyugalmazott pedagógus beszélt Luther Márton végrendeletéről, vázolta a reformátor életét, munkásságát is. Segítségére volt Szalóky-Katóné László Mária, Lökkös Tiborné és Rozgonyiné Csepregi Annamária, akik felolvasásokkal színesítették az előadást.

Az Evangélikus Országos Levéltár legnagyobb értékű irata Luther Márton eredeti, saját kezű írásával készült végrendelete 1542-ből. A tanúk aláírásával együtt ötoldalas dokumentum súlyát és egyháztörténeti jelentőségét növeli, hogy Luther három közvetlen munkatársa, Philipp Melancthon, Johannes Bugenhagen és Caspar Cruciger hitelesítette. Az irathoz Jankovich Miklós, a 19. század első felének nagy magyar mecénása, könyv-, régiség- és műgyűjtő, történész 1804-ben egy németországi aukción jutott hozzá, majd a Magyarországi Evangélikus Egyháznak

ajándékozta, méghozzá elidegeníthetetlenül – tudtuk meg az előadásból. Polgárdi Sándor esperes elmondta, az irat augusztus vége óta kölcsönben van a Németországi Protestáns Egyháznál, Wittenbergben, három hónapon keresztül.

Mint kiderült, Luthernek volt egy korábbi végrendelete is, amely az 1537-es schmalkaldeni találkozó kapcsán készült, mert Luther ekkor nagyon beteg lett, és az akkori egészségügyi körülmények között bizonytalan volt a felépülése. Ez a korábbi végrendelet általános eszmei jellegű, témája a reformatori mű örökül hagyása

volt. Ezzel szemben az igazi testamentum inkább magánvégrendeletnek minősül, hiszen ebben nem a reformációról, az egyházzal, hanem Luther családjáról, feleségéhez való viszonyáról van szó.

A végrendeletet olvasva az ott felsorolt vagyontárgyakon keresztül a reformátor családi viszonyaiba pillanthatunk bele, így emberileg jobban elképzelhetjük őt. Luther nem gyűjtött nagy vagyont, a család megélhetését biztosító tulajdonuk felett felesége, Bóra Katalin örködött. Ezt az ideális munkamegosztást ismerte el a végrendelet, amely kimondta Katalin aszszony öröklési jogát a családi vagyon felett – egyébként rendhagyó módon, mert az akkori szokásjog alapján a feleség nem örökölhette, csupán részesedhetett volna a fiakra bízott vagyatéból.

■ LASKOVICS MÁRIÓ
Forrás: veol.hu

Erős várban jubiláltak

A Várpalotai Evangélikus Egyházközség szeptember 4–10. között ünnepi rendezvénysorozattal köszöntötte a reformáció indulásának ötszázadik évfordulóját. A gyülekezeti keretek közül kilépve egy héten át minden este színvonalas programmal kedveskedtek az érdeklődőknek a templom szomszédságában álló „erős várban”.

Az ünnepi hét nyitányaként hétfő délután trombitaszó harsant a Dísz téren, majd csengő gyermekhangon szólalt meg evangélikus himnuszunk. A második versszakot már húsz gyermek énekelte, végül pedig a

zadik évfordulóra készítette a képsorozatot. A polgármesteri köszöntőt követően a kiállítást dr. Huszár Pál, a Magyarországi Református Egyház Zsinatának világi elnöke nyitotta meg. A várpalotai Tinódi kama-

FOTÓ: BARTA ANDRÁS

Zsednai Józsefné, Szabó Vilmos Béla és Hafenscher Károly a várudvaron felállított oltár előtt

fúvósok messze hangzó kíséretével együtt zengték: „...ő a mi diadalmunk.” A villámcsődület a Thury-vár előtt folytatódott, amelynek kapujára jelképesen kifüggesztették Luther Márton kilencvenöt tételét.

A vár rendezvénytermében tizenegy akvarell várta a csaknem kétszáz fős közönséget. Borbás Zoltán művésztanár – aki egyben evangélikus hitoktató – az ötszáz-

rakórus az ötszáz év zenei kincseiből adott ízelítőt. Az alkalmi gyermekkórus előadásában felcsendült az a magyar szövegű reformációi polka is, amely a gyülekezet nyári hittantáborának kedves éneke volt.

A következő napokban is értékes programok zajlottak a várban. Árva Bethlen Kata szerepében Kökényessy Ági művésznő sokak szemébe csalt könnyet. Az

A család fő így tanítsa háza népét című ke-rekasztal-beszélgetés során Kodácsy-Simon Eszter, az Evangélikus Hittudományi Egyetem Valláspedagógia Tanszékének vezetője, Herkely Jánosné ötgyermekes édesanyja és Szabó György, a Nyugati (Dunántúli) Egyházkerület korábbi felügyelője osztotta meg gondolatait a keresztyén nevelésről. Élénk figyelem kísérte a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsa főtákarának, dr. Fischl Vilmos evangélikus lelkésznek az előadását, amely arról szólt, hogy keresztyéneknek, a keresztyénségnek mi a felelőssége az iszlám árnyékában.

Lénárt Viktor lelkész, közgazdász azokról az új kihívásokról beszélt nagy sikerű előadásában, amelyek ma biztosan szereplnének Luther egyházmegújító tétélei között. A Continental Band szombati koncertjére még Tolna és Nógrád megyéből is érkeztek néhányan.

Az ünnepi hetet úrvacsorai istentisztelet zárta a várudvaron, itt Hafenscher Károly miniszteri biztos, egyházunk zsinatának lelkési elnöke hirdette Isten ígését. A liturgiában a helyi evangélikus lelkész, Zsednai Józsefné, valamint Szabó Vilmos Béla nyugalmazott esperes szolgált. A programsorozat végén a gyülekezet aszszonyköre terített asztalokkal várta a résztvevőket, akik újra megtapasztalva a vendéglátó szeretetet, testvéri beszélgetéssel búcsúzhattak el egymástól.

A reformációi programsorozat októberben – immár a gyülekezet falain belül – folytatódik, egyebek mellett igehirdetés-sorozattal, Pintér Béla-koncerttel, ökumenikus bibliai vetélkedővel.

■ – GALAMB –

Az Észtországi Evangélikus Egyház április 11-én az észt egyház javáért tett szolgálataiért I. osztályú szolgálati keresztet adományozott Fabiny Tamás püspöknek. A kitüntetés átadására az őszi reformációi konferencia nyitó istentiszteletén, szeptember 7-én került sor a tallinni dómban. Az észt egyházvezetés, azaz a konzisztórium által odaítélt elismerés különböző fokozatait olyan lelkészek és világi személyek kaphatják, akik hűséges egyházi szolgálatukkal erősítették a századik születésnapját ünneplő szabad népegyház közösségét. Idén a legmagasabb fokozatú keresztet Fabiny püspök mellett Andrus Ansip korábbi észt miniszterelnök, az Európai Bizottság jelenlegi alelnöke vehette át.

FOTÓ: ENDEL APSOLON

Történelmi jelentőségű évnyitó Soroksáron

FOTÓ: ZÁKEUS MÉDIA CENTRUM

A címben szereplő kijelentés Gáncs Péter elnök-püspök beszédében hangzott el szeptember 10-én. Az évnyitó több vonatkozásban is történelminek nevezhető. A világ evangélikusai idén ünneplik az ötszáz éves reformációt. Luther Márton 1517. október 31-én tűzte ki a híres kilencvenöt tétel a wittenbergi vártemplom ajtajára. De történelmi volt a soroksári évnyitó is, mert a főváros XXIII. kerületében lakó evangélikusságnak eddig még nem volt temploma, s a kormány jóvoltából a gyülekezet most támogatást kapott templomépítésre. Megvásárolták a Hősök tere 42. szám alatt található szép polgári házat, amelyet – Masznyik Csaba tervei alapján – kiegészítenek istentiszteleti teremmel. Így egy multifunkciós gyülekezeti épület-együttes szolgálhatja majd a plántálást.

Az elnök-püspök említette a reformáció lutheri mottóját: „Ecclesia semper reformanda” – az egyház mindig reformálandó. Ennek mintájára egy több száz éve élt lelkész szavait idézte: „Ecclesia plantanda” – az egyház plántálandó. Gyülekezetplántáló ez az évnyitó is, hangsúlyozta a szolgálattal megbízott lelkész, Győri János Sámuel, aki feleségével – nyugdíjasként – fogja folytatni Soroksáron a munkát. A nagytiszteletű asszony a hitoktatásban, a lelkész a gyülekezet tagjainak fölkeresésében végzi a plántálást, abban a reményben, hogy az evangélikusok összegyűjtése, „beültetése” mellett a sehova nem tartozókat is sikerül megszólítani.

Gáncs Péter két ajándékot adott át a megbízott lelkésznek. Az egyik egy olyan

ceruza volt, amelyet el lehet ültetni, mert a végében rejtőző magszemek kihajthatnak, a másik pedig a Déli Egyházkerület emblémája, amelyen egy, az aratásra emlékeztető ábra látható (*képünkön*). Ezt az ajándékot a lelkész mindjárt rá is bízta a Mikó házaspárra és Kovácsné Zsuzsikára, mondván, ők azok, akikre eddig mindenben számítani lehetett...

Az „évnyitó” fehér asztalok mellett folytatódott, hasznos beszélgetésekkel, hiszen az elnök-püspököt elkísérte Lengyel Anna kerületi felügyelő is. Ugyan kimentését kérte Geiger Ferenc polgármester (akinek születésnapjára ünnepéért imádkozott a gyülekezet), viszont megtisztelte jelenlétével az alkalmat a kerület önkormányzatának részéről Weinmann Antal alpolgármester és dr. Laza Margit főjegyző is. Mások mellett jelen volt Győri Gábor Ádám esperes és Krizsán Zoltán egyházmegyei felügyelő, valamint Krámer György, egyházunk országos irodájának igazgatója, Ficzere Ilona főépítész, továbbá Fehérvári Lajos római katolikus plébános, Péterffy György református lelkész és egyházközségének felügyelője, Szabó László, nem utolsósorban pedig – Helfrich Péter felügyelő kíséretében – az újonnan megválasztott pesterzsébeti lelkész házaspár, Blatniczky János és Blatniczkyné Hammersberg-Ganczstuckh Júlia.

A plántáló lelkész imádkozott a kerület önkormányzatáért, a katolikus és a református testvérekért, hiszen egy téren van immár mindegyikük temploma.

Történelmi volt hát a pillanat: megkezdődött Soroksáron az „evangélikus gyülekezetplántálás”.

■ GYJS*VDM

Reformációi emlékfát ültettek

A Somogy-Zalai Egyházmege legkisebb anyaggyülekezetében, Ecsenyben is elültették azt a juharfát, amelyet a Nyugati (Dunántúli) Egyházkerület ajándékozott a területén elhelyezkedő egyházközségeknek a reformáció indulásának ötszázadik évfordulójára. A szeptember 4-én, hétfőn tartott alkalmon Szemerei János püspök hirdette Isten ígését, a liturgiát Németh Mihály helyi beosztott lelkész végezte.

Az *Útmutató* heti ígéje, Ézs 42,3 alapján tartott prédikációjában a püspök felidézte mindazokat a nehézségeket, ame-

lyeken a magyarországi evangélikusság keresztülment ötszáz éves történelme során. „Isten csodája, hogy egyáltalán

A SZERZŐ FELVÉTELE

vagyunk – fogalmazott Szemerei János. Majd hozzátette: – Itt nem csupán az emberi helyállásról van szó. Hanem arról az Úrról, aki őrzi, segíti, támogatja és erővel tölti fel az elesetteket.”

Az istentiszteletet követően a jelenlévők átvonultak a templommal szemben található játszótérre, ahol Mészáros Tamás kerületi felügyelő rövid köszöntője után az egyházkerület vezetői elültették az emlékfát. Az ünnepség szeretetvendégséggel zárult a gyülekezeti teremben.

■ ADÁMI MÁRIA

Hálaadás a szolgálatért

Négy évtizedes lelkési szolgálat után szeptember 1-jével vonult nyugalomba Németh Pál és felesége, Némethné Tóth Ildikó. A lelkész házaspár közel harmincnégy esztendőn át pásztorkodta odaadó, hűséges szeretettel a Mohács–Magyarbóly–Siklói Társult Evangélikus Egyházközség mintegy száz kilométer átmérőjű területén élő gyülekezeteket, vasárnaponként négy-öt

A SZERZŐ FELVÉTELE

istentiszteletet tartva. Szeptember 1-jén, az első, immár hivatalosan is nyugdíjas napjukon mohácsi otthonukban az egyházkerület és az egyházmegye vezetőivel, Gáncs Péter püspökkel, Aradi András esperessel és Andorka Árpád egyházmegyei felügyelővel együtt adtak hálát Is-

tennek az elvégzett szolgálatért. A nap útmutató igéi jól intonálták a közös hálaadást: „Uram, te voltál hajlékunk nemzedékről nemzedékre.” (Zsolt 90,1) „...egyetlen Istenünk az Atya, akitől van a mindenség, mi is örte...” (1Kor 8,6)

■ KISS TAMÁS

ORATIO OECUMENICA

Szerető mennyei Atyánk! Hátalatt szívvel fordulunk ma hozzád, aki Krisztus Jézusban megtörted a halál erejét, és az evangélium által világgosságra hoztad az elmúlhatatlan életet. Kérünk, hallgasd meg imádságunkat!

Hallgasd meg imádságunkat, amikor elsőként a te hatalmat és erőt akarjuk dicsőíteni. Olyan csodálatos, Urunk, életünk útján újra és újra megtapasztalni, hogy te megszólítasz minket igéddel és szentségeiddel!

Magunkra nézve fájó a felismerés, hogy mindezt nem érdemeljük meg, de te mégis közel léptél hozzánk, és Jézus Krisztus által nekünk is gyógyulást adtál a halál hatalmából. Ahogy a naini ifjú felébredt, úgy kínáld nekünk is az ébredés lehetőségét.

Látjuk, Urunk, nagy szüksége van minderre életünknek és egész egyházunknak. Olyan sok a szeretetlenség, a pártoskodás, a gyűlölet egyházunkban! Ne engedd, hogy az ördög hatalma diadalmaskodjon rajtunk, hanem küldd erődöt, hogy le tudjuk győzni a bennünk lévő rosszat a jóval.

Kérünk arra is, Urunk, hogy ne csak népedre áraszd erődöt, hanem hazánkra is. Nagy szüksége van magyar népünknek határainkon innen és túl arra, hogy erődből bátorságot és erőt nyerjen a hétköznaphoz.

Kérünk, Urunk, lépj közel a földön élő összes elesetthez is! Te csodálatos módon visszaadtad a naini ifjú édesanyjának az életbe vetett bizalmat. Ma is olyan sok elcsüggedt, megtört szívű, magányos ember van. Látogasd meg őket, és áraszd rájuk drága kegyelmedet, hogy felismerjék: az élet nélküled véges, de veled miénk az örök élet.

Mennyei Atyánk, te azt ígérted, népeddel vagy; kérünk, ne hagyj el minket, és hallgasd meg imádságunkat Jézus Krisztus, a mi Urunk álta! Ámen.

Evangelikus Élet

A Magyarországi Evangélikus Egyház lapja

Megjelenik kéthetente

- E-mail: evelet@lutheran.hu
- EvÉlet online: www.evangelikuselet.hu
- Hirdetésfelvétel: hirdetes@evelet.hu
- Előfizetés: kiado@lutheran.hu
- Szerkesztőség: 1085 Budapest, Üllői út 24. Tel.: 06-20/824-5519. Szerkesztőségi titkár (hirdetési ügyek referense): BALLA MÁRIA (maria.balla@lutheran.hu)
- Főszerkesztő: ILLISZ L. LÁSZLÓ (laszlo.illisz@lutheran.hu)
- Magazinszerkesztő: KÉZDI BEÁTA (beata.kezdi@lutheran.hu)
- Hírszerkesztő: T. PINTÉR KÁROLY (karoly.pinter@lutheran.hu)
- Olvasószerkesztő: DOBSONYI SÁNDOR (sandor.dobsonyi@lutheran.hu)
- Korrektor: MÁTÉ TÓTH ZSUZSANNA (matetot@gmail.com)
- Tervezőszerkesztő: SZABÓ DÁVID KÁROLY (david.szabo@lutheran.hu)
- Rovatvezetők: KENDEH K. PÉTER — Oratio oecumenica (peter.kendeh@lutheran.hu), SZABÓNÉ MÁTRAI MARIANNA — A vasárnap igéje (mariann.matrai@lutheran.hu),

FÜLLER TÍMEA — Gyermekeknek (f.timea.71@gmail.com),

TAMÁS TAMÁS — Új nap — új kegyelem (tamytam@t-online.hu),

DR. ECSI ZSUZSA — Cantate (ezsu@lutheran.hu),

KOVÁCS ELEONÓRA — Thesaurus (eleonora.kovacs@lutheran.hu),

STIFNER-KÓHÁTI DOROTTYA — Életem igéje, Tallózó (evtallozo@gmail.com)

- Kiadja a Luther Kiadó (kiado@lutheran.hu), 1085 Budapest, Üllői út 24. Tel.: 06-1/317-5478, 06-20/824-5518

- Felelős kiadó: KENDEH K. PÉTER (peter.kendeh@lutheran.hu)

- Nyomdai előállítás: Konsilo Kft. (1022 Budapest, Tapolcsányi u. 6.) Felelős vezető: NAGY ZOLTÁN

- Árusítja a kiadó.
- Terjeszti a Magyar Posta Zrt. Terjesztési ügyekben reklamáció a Magyar Posta Zrt. Hírlapüzletág telefonszámán: 06-1/767-8262 és a Luther Kiadónál.
- INDEX 25 211, ISSN 0133-1302

- Előfizethető közvetlenül a kiadónál vagy postautalványon. Az előfizetési díj belföldön (illetve Románia és Szlovákia területén) negyedévre 3900 Ft, fél évre 7800 Ft, egy évre 15 600 Ft, más európai országba egy évre 52 500 Ft (167 euró), egyéb külföldi országba egy évre 61 400 Ft (195 euró). Csak a minden hónap 15-ig beérkező lemondásokat tudjuk az azt követő hónap elsejével regisztrálni, ellenkező esetben még egy hónapig jár az újság.

- Beküldött kéziratokat nem őrizzük meg és nem küldünk vissza.
- Címlapfotó: KISS TAMÁS

9 770133 130004

Szentháromság ünnepe után 16. (hálaadó) vasárnap

JSir 3,22–33

Az Úr jósága, hogy még élünk a földön...

Kántorunk, Marica néni mindenben meglátta a jót. Akkor is, amikor lábtörése miatt a templomi orgonához már nem tudott felmenni, hálás volt az őt váltó fiatalokért és a szintetizátorért, amely folytathatta szolgálatát az idősoththonokban és a szórványokban. Lelkülete példa volt számunkra: bármi történjen is, találd meg benne azt, amiért hálás lehetsz Istenednek!

Nagymamám elégedett asszony volt. Hálás volt a kevésért is. A járókeretért, amely lehetővé tette, hogy mozogjon, s kertbe, piacra járjon. Örült annak, ha jól tojtak a tyúkok. S ha egyik évben kevés lett a barack, akkor a krumplitermással volt elégedett. Nem irigyelte soha a jobb módban élőket. Hányszor intette a nagyragyókat, hogy legyen elég az, amit a Jóisten adott!

Nagy áldás, hogy vannak, akik a nehézségek ellenére tudnak hálát adni, és zúgolódás nélkül fogadják sorsukat. Ez az életszemlélet – úgy vélem – nem velünk született tulajdonság, hanem a megélt hit során szerzett bölcsességből és alázatból fakad. Mert aki igazán bízik az Úrban, annak a nyomorúságban is erős oltalma van.

Mélyponton. A mai íge visszavezet bennünket a Krisztus előtti 6. évszázadba. Isten népe akkoriban történetének egyik legnehezebb időszakát élte. Elvesztett mindent, ami fontos volt számára. Templomát lerombolták, fővárosát elpusztították, vezetőit fogásba hurcolták. Isten, haza, emberi támaszok – mind elveszett?

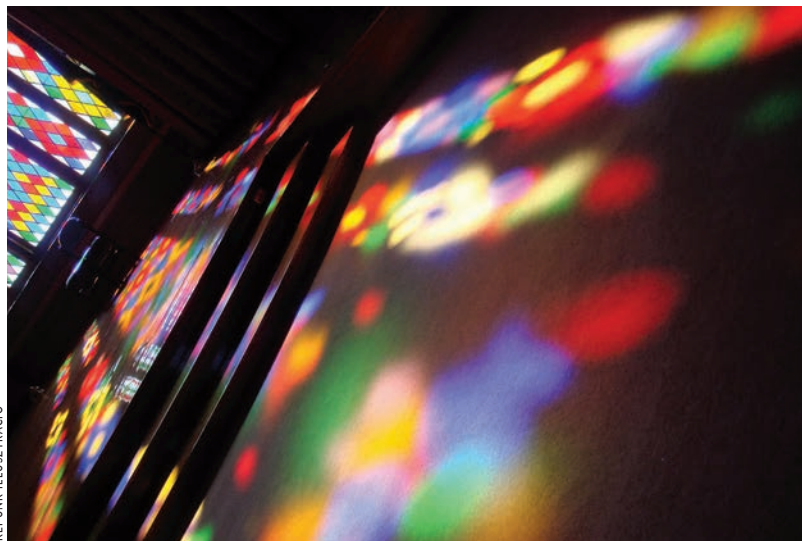
E szörnyű helyzetben bőven volt ok a panaszra. Énekelhették vég nélkül a siratóénekeket. Lapozzuk csak fel a *Jeremiás siralmairól* szóló könyvet! E néhány fejezet rettenetes képet fest arról az időről. Mennyi veszteség érte a népet! Milyen szenvedéseken mentek keresztül az emberek! Hogy hiányozhatott nekik a biztonság és a békesség!

Ma is vannak emberpróbáló élethelyzetek. Küzdünk súlyos betegségekkel, és szeretteinket is nekünk kell erősíteniük. Befáradunk a családi konfliktusokba, és a munkahelyi feszültségek miatt nehezen indulunk el reggel otthonról. Elvesztettük azt, aki a legközelebb állt hozzánk, és a gyász terhe mellett a megélhetés gondja is a vállunkon van. Elborzadva olvassuk a híreket erőszakról, terrortámadásokról, halálos balesetekről, s érezzük, milyen bizonytalan körülöttünk minden... Gondtalanság, felhőtlen öröm – bárcsak részünk lehetne benne!

Az Úr közel. A próféta háromfejezetnyi siratóéneke után egyszer csak felemeli a tekintetét, és meglátja azt az Istent, aki nem hagyta el népét, és mindennek ellenére reményteljes jövőt készít számára. Hirtelen a panasz dicséretté alakul, és már van ok a hálaadásra:

„Szeret az Úr, azért nincs még végünk, mert nem fogyott el irgalma: minden reggel megújul. Nagy a te hűséged!”

Tapasztaltam nemegyszer: a legnagyobb bajban volt hozzám a legközelebb Isten. S ha jobban belegondolok az átélt nehéz helyzetekbe, rádöbbenek: rosszabbul is végződhetek volna! Isten megsegített – csak nem úgy, hogy nem történt semmi baj, hanem úgy, hogy megóvott a legrosszabbtól, végig velem volt, és közben formált az ő tetszése szerint. Most már másként szól a bizonyágtételem is, mert megpróbáltatott a hitem.

KÉPÜNK ILLUSZTRÁCIÓ

Lehetőség a bizonyágtételre. Csodálatos lehetőség az, hogy ismerőseinknek beszélhetünk a hitünkéről. Arról, hogy jó az Úr, és hogy annyira szeret minket, hogy egyszülött Fiát is elküldte értünk.

Ugye tapasztaltuk már, hogy ha életünk gondtalan időszakában tettünk bizonyágot a gondviselő Istenről, akkor nem vettük komolyan a szavainkat? Ám ha a nehézségek idején is tudtunk bízni az Úrban, és a körülmények ellenére az ő jóságát hirdettük, az elgondolkodtatta és Isten felé indította nem hívó embertársunkat. Hiszen milyen lehet az az Isten, akiben még így is bízunk?

Talán ezért is kapjuk a próbatételeket. Hogy formálódjunk, erősödjünk, és hitelesebb legyünk tanúságtételünk.

Szeret az Úr! Ezt soha ne felejtjük el!

■ HULEJ ENIKÓ

Imádkozzunk! *Drága Urunk! Köszönjük, hogy nem fogyott el irgalmad és szereteted irántunk. Csendben várjuk szabadításodat. Ámen.*

Új nap – új kegyelem

Vasárnap (október 1.) Mindenki várakozva néz rád, és te idejében adsz nekik eledelt. Zsolt 145,15 (1Sám 1,11; Róm 4,17; Lk 12,[13–14]15–21; 2Kor 9,6–15; Zsolt 67) A heti igében az ember várakozó szemeiről ír a zsoltáros. Nehéz ma várakozó szemeket látni. Ha a gyermekeim szemébe nézek, akkor is sokszor a követelőző „én megérdemlem” tekintetek néznek vissza rám. Várakozni és az „idejében” pillanatát megélni számomra azt jelenti, hogy Isten teljesen betölti az életemet, és minden a helyére kerül benne. Megelégit és elég mindaz, ami az ő ajándéka. Elég a kegyelem eledele.

Hétfő (október 2.) Jézus mondja: *Én vagyok a világ világossága: aki engem követ, nem jár sötétségben, hanem övé lesz az élet világossága.* Jn 8,12 (Ézs 42,6; Róm 6,18–23, Lk 14,7–14) Amikor gyermekeink iskoláskorúak lettek, leültünk velük beszélgetni arról, hogy mi a miénk, és hogy a társuk tulajdonát tartsák tiszteltben. Felöltöttként is elgondolkodtató, hogy mi a miénk. A mindennapok rohanásában sokszor nem jut idő újra és újra megerősödni abban, hogy a miénk az élet világossága, az örök élet Jézus Krisztusban, ha követjük őt. „Kövessük őt, a drága Mestert!” (EÉ 438,5)

Kedd (október 3.) Mert tetszett az egész Teljességnek, hogy [Krisztusban] lakjék, és hogy általa békéltessen meg önmagával mindent a földön és a mennyben úgy, hogy békességet szerzett a keresztfán kiontott vére által. Kol 1,19–20 (Zsolt 107,3,8; Ézs 38,9–20; Lk 14,15–24) Furcsa tetszés ez sokak számára. Békességet szerezni a kereszten, a szenvedésben, a halálban. Mégis nekünk,

Krisztust követőknek ez az egyetlen kapaszkodónk a hitünkben. A Teljesség, az Isten megbocsátotta a bűneinket megszülött Fia által. Ebben a keresztfán kiontott krisztusi vérben van békességünk az Istennel, és itt találhatjuk meg a békességet önmagunkkal és embertársainkkal is.

Szerda (október 4.) Isten, saját fülünkkel hallottuk, elbeszéltek nekünk apáink, mit vittél véghez napjaikban, a régi időkben. Zsolt 44,2 (Zsid 11,32–34; ApCsel 9,36–42; Lk 14,25–35) Gyönyörű bizonyágtétel arról, hogy az apáknak, a szülőknek mennyire fontos volt a maguk korában átadni, elmondani az Isten, a mennyei Atya jelenlétét az életükben. Tudjuk, hogy volt ez másként is. Megéltük azt is, hogy mondanánk, de nincs, aki meghallgassa. Lehet, hogy mi már feladtuk, de van, akit nem törnek meg a nehézségek. Mennyei Atyánk ad halló füleket és beszélő szájakat az ő igéje mellé. Merjünk halló fülek és beszélő szájak lenni Isten küldetésében!

Csütörtök (október 5.) Sőt ezenkívül még dicsekszünk is Istennel a mi Urunk Jézus Krisztus által, aki által most részesültünk a megbékélésben. Róm 5,11 (Ézs 50,9a; Fil 1,19–26; Lk 15,1–7) Pál apostollal sokáig nem tudtam mit kezdeni, éppen a sok dicsérete miatt, még ha azok nem ön maga dicséretéről szóltak is. Azután kezdtem megérteni őt. Fontos, hogy bizonyágot tegyünk arról, amit Isten véghez vitt bennünk, mert önmagunk ereje által csak elvesztettek vagyunk. Bűneinket felismerve és megbánva, Krisztus keresztyévé téve átélhetjük a bűnbocsánat békességét kivétel nélkül mindannyian!

Péntek (október 6.) [A tanítványok] beszálltak a hajóba, de azon az éjszakán semmit sem fogtak. Amikor már reggel lett, megállt Jézus a parton. Jn 21,3–4 (Zsolt 143,8a; Jel 2,8–11; Lk 15,8–10) A tanítványok hangulata az arcukon tükröződhetett. A munkájukat kísérő kudarc élménye letörtté tette őket. Melyikünket nem? A munkába fektetett energia, lelkesedés, akarat mind feleslegessé vált, hiszen nem sikerült, amit szerettünk volna. A kudarcaink között is a legcsodálatosabb, hogy nem maradunk magunkra, mert Jézus megáll a mi partunkon is. Mai tanítványokként első ránézésre talán mi sem tudjuk, hogy ki az, de nem marad titokban, mert Jézus megszólít, és cselekvésre indít. Merjük észrevenni az életünk mindennapjaiban megálló Jézust!

Szombat (október 7.) [Isten] velük fog lakni, ők pedig népei lesznek, és maga Isten lesz velük, és letöröl minden könnyet a szemükről, és halál sem lesz többé, sem gyász, sem jajkiáltás, sem fájdalom nem lesz többé, mert az elsők elmúltak. Jel 21,3–4 (Ézs 30,26; Róm 4,18–25; Lk 15,11–32) Az elmúlás utáni reménység örömeiről beszélni a mai ember számára nehéz, hiszen erre a világra rendezkedünk be. A mindennapok történései is arra biztatnak bennünket, hogy a most valóságában gondolkodjunk. Mi lesz utána? Nem lesz többé semmi, ami most van: könny, halál, gyász, jajkiáltás, fájdalom. De egy megmarad: Isten velünk lesz. Ezért nem szabad elfeledkezni arról az örök örömről, amelyre mennyei Atyánk hív, és amellyel megajándékoz bennünket már most, ezen a földi vándorúton. Ő ma is velünk van, és velünk marad. „...velük fog lakni” – és mi övele.

■ LINDÁKNÉ JÁNOS ZSUSZANNA

- Társadalom és egyház
- Kereszténység és közélet
- Krisztus és a 21. század
- A világ (nem csak) lutheránus szemmel

Kötőszó – Rákérdez, következtet, összekapcsol.

Olvassa, kövesse és ossza meg!

kotoszo.blog.hu

Ha újság, akkor **Digital**stand

KEDVENC LAPJAIID EGY KATTINTÁSRA!

WWW.DIGITALSTAND.HU

Kínálatunkból:

BO RS **Blikk** **Kishegyed** **GLAMOUR** **Auto** **GEO** **élet** **FÖLDGÖMB** **GameStar** **goodfood** **Haszon** **hetiválasz** **KÉPMÁS** **KISALFÖLD** **MÉHÉSZET** **lakáskultúra** **Magyar Nemzet** **MAGYAR HÍRLAP**
magyar **idők** **konyha** **NÉPSZAVA** **NATIONAL GEOGRAPHIC** **nők lapja** **HORIZONT sport** **OTTHON** **ötlet** **PCWorld** **praktika** **gyógyász** **Ujember** **VILÁGGAZDASÁG** **Vidék íze**

ÚJ SZÍVET ADOK NEKTEK, ÚJ LELKET ADOK BELÉTEK

PROGRAM

9.40: Közös éneklés Győri János Sámuel vezetésével

10.00: Köszöntés, ima – Szemerei János, dr. Hafenscher Károly
IGEHIRDETÉS – „ÚJ SZÍVET ADOK NEKTEK, ÚJ LELKET ADOK BELÉTEK”
(Ez 36,26a) – Ulrich Parzany (tolmács: Bukovszky Ákos)
ÁLDOM SZENT NEVED! – Selah muravidéki dicsőítő csapat

11.30: Bibliakörök, szekciók

Ulrich Parzany (templom)

Malik Péter – imaközösség (gyülekezeti kisterem, I. emelet)

Dr. Fabiny Tamás (gyülekezeti terem, I. emelet)

Lázárné Skorka Katalin (gimnázium, alagsori terem)

Bakay Péter (gimnázium, 12. terem)

Aradi György (gimnázium, 15. terem)

Lupták György (gimnázium, 17. terem)

Szemerei János (gimnázium, 18. terem)

Dr. Hafenscher Károly (gimnázium, 21. terem)

Bozorády András (gimnázium, 22. terem)

Zsarnai Krisztián (gimnázium, 24. terem)

Endreffy Géza (gimnázium, 27. terem)

Verasztó János (gimnázium, 23. terem)

B. Pintér Márta (gimnázium, 26. terem)

Deák László (gimnázium, 28. terem)

Koháry Ferenc (gimnázium, 33. terem)

Cselovszky Ferenc (gimnázium, 37. terem)

Luther asztalánál – Marosán Csaba színművész, Kolozsvár
(gimnázium, díszterem)

A digitális nemzedék megszólíthatósága – Miklya Luzsányi Mónika
(gimnázium, tornaterem)

Képmeditáció a reformációról – a múzeum munkatársai
(Evangélikus Országos Múzeum, előadóterem)

12.45: Ebédszünet (az egyház szerény vendéglátást biztosít)

14.00: Tanúságtétel

MIT TETT VELEM AZ ISTEN? – dr. Garádi Péter, Németh Mihály, Deme János

15.00: Istentisztelet úrvacsorával – Gáncs Péter
IGEHIRDETÉS – „MEGBOCSÁTTATTAK A TE BŰNEID” (Lk 7,36–50)
– Szeverényi János

Gyermekfoglalkozás lesz a Kísdeák óvoda termeiben a Keresztény Önkéntesek Szövetsége az Ifjúságért (KÖSZI) vezetésével. Gyülekező az I. emeleten.
Az alkalomra mindenkit szeretettel vár a Magyarországi Evangélikus Egyház Missziói Bizottsága.

REFORMÁCIÓ MA

ORSZÁGOS EVANGELIZÁCIÓ

2017. OKTÓBER 14.
SZOMBAT
10–16 ÓRA

BUDAPEST, DEÁK TÉRI
EVANGÉLIKUS TEMPLOM

2017 LUTHER
REFORMÁCIÓ 500